

Algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan

Datum 23 mei 2012

Colofon

Plaats	Den Haag
Opgesteld door	Directie Consulaire Zaken en Migratiebeleid Afdeling Migratie en Asiel (DCM/MA)

Inhoudsopgave

Colofon	2	
Inhoudsopgave	3	
1	Inleiding	5
2	Landeninformatie	6
2.1	Land en volk	6
2.1.1	Land	6
2.1.2	Volk	6
2.1.3	Talen	7
2.2	Staatsinrichting	8
2.3	Bevolkingsadministratie en documenten	11
2.3.1	Bevolkingsadministratie	11
2.3.2	Identiteitsdocumenten	14
2.4	Corruptie	18
2.5	Politieke ontwikkelingen	19
2.6	Veiligheidssituatie	23
3	Mensenrechten	25
3.1	Juridische context	25
3.1.1	Internationale verdragen en conventies	25
3.1.2	Grondwet	25
3.1.3	Overige nationale wetgeving	25
3.2	Toezicht en rechtsbescherming	26
3.2.1	Toezichthouders	26
3.2.2	Rechtsbescherming	29
3.3	Nalevingen en schendingen	30
3.3.1	Vrijheid van meningsuiting	30
3.3.2	Vrijheid van vereniging en vergadering	36
3.3.3	Vrijheid van godsdienst	39
3.3.4	Bewegingsvrijheid	43
3.3.5	Rechtsgang	45
3.3.6	Arrestaties en detenties	48
3.3.7	Mishandeling en marteling	51
3.3.8	Doodstraf	53
3.3.9	Verdwijningen, buitengerechtelijke executies en moorden	53
3.3.10	Mensenhandel en mensensmokkel	53
3.4	Positie van specifieke groepen	55
3.4.1	Leden van oppositiepartijen	55
3.4.2	Etnische minderheden	56
3.4.3	Vrouwen	58
3.4.4	Voormalige OMON/OPON-medewerkers en hun familieleden	61
3.4.5	Dienstplichtigen	62
3.4.6	Homoseksuelen en transseksuelen	66
3.4.7	Minderjarigen	68

4	Vluchtelingen en ontheemden.....	71
4.1	Binnenlands ontheemden	71
4.2	Vluchtelingen	72
4.3	Activiteiten internationale organisaties.....	73
5	Situatie in Nachitsjevan.....	75
5.1	Basisgegevens.....	75
5.2	Mensenrechtensituatie	76
6	Situatie in Nagorny Karabach	78
6.1	Ontstaan van het conflict.....	78
6.2	Basisgegevens.....	79
6.3	Politieke onderhandelingen over Nagorny Karabach.....	81
6.4	Veiligheidssituatie	83
6.5	Mensenrechtensituatie	84
6.6	Positie specifieke groepen.....	87
6.6.1	Positie etnische Azeri	87
6.6.2	Dienstplichtigen	87
7	Bijlage(n)	89
7.1	Geraadpleegde literatuur.....	89
7.2	Geraadpleegde websites.....	99
7.3	Lijst van gebruikte afkortingen	101
7.4	Landkaart van Azerbeidzjan	103
7.5	Overzichtskaart van Nagorny Karabach, de bezette gebieden, de frontlijn en Nachitsjevan	103

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Azerbeidzjan beschreven, voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asiolverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Azerbeidzjan en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerder verschenen algemene ambtsberichten over de situatie in Azerbeidzjan (laatstelijk maart 2010) en beslaat de periode maart 2010 tot en met april 2012.

Het algemeen ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, internationale organisaties, niet-gouvernementele organisaties, de Azerbeidzjaanse autoriteiten, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van Nederlandse vertegenwoordigingen, andere Westerse ambassades, de Raad van Europa (RvE) en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee van dit algemeen ambtsbericht wordt ingegaan op de recente ontwikkelingen op politiek en veiligheidsgebied. Ook is in dit hoofdstuk een passage over land en bevolking opgenomen en wordt informatie verschaft over staatsinrichting en corruptie. Voor een overzicht van de geschiedenis van de Republiek Azerbeidzjan wordt verwezen naar eerder verschenen algemene ambtsberichten over Azerbeidzjan, laatstelijk in maart 2010.¹

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in Azerbeidzjan geschetst. Na een overzicht van garanties op basis van nationale wetgeving en internationale verdragen waarbij Azerbeidzjan partij is, komen mogelijkheden van toezicht aan de orde. Daarna volgt een beschrijving van de feitelijke naleving van de mensenrechten. Tot slot wordt aandacht besteed aan de positie van specifieke groepen.

In hoofdstuk vier komt de opvang van binnenlands ontheemden en vluchtelingen aan de orde. Bovendien wordt informatie verstrekt over activiteiten van internationale organisaties, waaronder UNHCR.

In hoofdstuk vijf wordt ingegaan op de situatie in de Azerbeidzjaanse exclave Nachitsjevan.

In hoofdstuk zes wordt ingegaan op de situatie in Nagorny Karabach en de bezette gebieden.

In dit ambtsbericht zal het begrip 'Azerbeidzjaan(s)' worden gebruikt ter aanduiding van personen die het staatsburgerschap van Azerbeidzjan bezitten. De term 'Azeri' zal uitsluitend worden gebruikt ter aanduiding van de etnische afkomst van een persoon.

¹ Zie hiervoor de website van de Rijksoverheid (<http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/bz/documenten-en-publicaties/ambtsberichten>).

2 Landeninformatie

2.1 Land en volk

2.1.1 Land

De Republiek Azerbeidzjan werd in 1991 een onafhankelijke staat. Azerbeidzjan heeft een oppervlakte van 86.600 vierkante kilometer (ongeveer twee keer Nederland) en grenst aan Armenië, Georgië, Iran, de Russische Federatie en Turkije.² Het land is bestuurlijk ingedeeld in 59 administratieve regio's, 11 steden en één autonome republiek, te weten de Autonome Republiek Nachitsjevan.³ Circa 16% van het grondgebied van Azerbeidzjan – bijna het gehele grondgebied van Nagorny Karabach en de gebieden ten westen en ten zuiden ervan – bevindt zich buiten de effectieve controle van de Azerbeidzjaanse autoriteiten.⁴ De stad Bakoe, gelegen aan de Kaspische Zee, is de hoofdstad.⁵ De *manat* is sinds 1 januari 1994 het officiële betaalmiddel in Azerbeidzjan.⁶

Azerbeidzjan staat in de top twintig van meest olierijke staten ter wereld. De economische groei in Azerbeidzjan is grotendeels te danken aan de inkomsten uit de export van olie. De economische groei is ten opzichte van de vorige verslagperiode echter wel afgenomen.⁷ Het land beschikt verder over een natuurlijke reserve aan gas, met een inhoud van meer dan twee en een half biljoen kubieke meter.⁸

2.1.2 Volk

Azerbeidzjan telt ongeveer negen miljoen inwoners.⁹ Sinds het uitbreken van het conflict om Nagorny Karabach in 1988 hebben veel etnische Armeniërs, evenals personen van gemengde (Armeens-Azeri) afkomst en gemengd gehuwden Azerbeidzjan verlaten. Tegelijkertijd zijn veel etnische Azeri uit Armenië, Nagorny Karabach en de bezette gebieden naar Azerbeidzjan gevlucht.¹⁰

De bevolking (inclusief Nagorny Karabach) wordt volgens de census van 2009 als volgt naar etniciteit onderverdeeld: Azeri (91,6%), Lezghins (2,0%), Armeniërs (1,3%), Russen (1,3%), Talysh (1,3%) en overige etniciteiten (2,43%).¹¹ Het merendeel van de etnische Armeniërs woont in Nagorny Karabach. De schattingen

² Central Intelligence Agency: *The World Factbook, Azerbaijan* (9 november 2011, geraadpleegd op 6 december 2011).

³ Ibid.

⁴ Voor een overzicht van de situatie in Nagorny Karabach en de bezette gebieden wordt verwezen naar hoofdstuk 6 van dit ambtsbericht.

⁵ Artikel 22 van de Grondwet; Central Intelligence Agency: *The World Factbook, Azerbaijan* (9 augustus 2011, geraadpleegd op 6 december 2011).

⁶ In januari 2006 werd de nieuwe *manat* (AZN) geïntroduceerd, welke de oude *manat* (AZM) verving; 5000 oude *manat* is gelijk aan één nieuwe *manat*.

⁷ Economist Intelligence Unit: *Country report december 2011, Azerbaijan*. De olie-inkomsten worden met name aangewend voor defensie, infrastructuur, onderwijs en gezondheidszorg.

⁸ Eurasianet.org: *Baku's natural gas discoveries reviving interest in Caspian pipelines* (17 oktober 2011).

⁹ Central Intelligence Agency: *The World Factbook, Azerbaijan* (9 november 2011, geraadpleegd op 6 december 2011).

¹⁰ Zie ook hoofdstuk 6: Situatie in Nagorny Karabach. BBC News Regions and territories: *Nagorno Karabakh* (update 10 januari 2012).

¹¹ The State Statistical Committee of the Azerbaijan Republic: *Population by ethnic groups 2009 census* (via http://www.azstat.org/statinfo/demographic/en/AP/AP_1.shtml), Baku Today: *Fakhroddin Abbaszoda: Results of the census of Azerbaijan suggestive* (23 juli 2011).

over het aantal etnische Armeniërs in de overige delen van Azerbeidzjan lopen uiteen van 10.000 tot 30.000 personen (zie paragraaf 3.4.2.1).

Het overgrote deel van de bevolking van Azerbeidzjan (circa 96%) beschouwt zichzelf als moslim (waarvan circa 65% sji'it en circa 35% soenniet), vaak meer op culturele en etnische gronden dan om religieuze redenen. Het overige deel van de bevolking bestaat voornamelijk uit Russisch-orthodoxen, Armeens-orthodoxen, aanhangers van andere christelijke stromingen, Joden en niet-gelovigen.¹² In Azerbeidzjan worden het sjiisme, het soennisme, het Russisch-orthodoxisme en het jodendom als 'traditionele religies' beschouwd.¹³ Daarnaast bestaan er reeds meer dan honderd jaar kleine gemeenschappen van evangelische lutheranen, rooms-katholieken, baptisten, molokanen,¹⁴ Zevende-dags adventisten en bahá'ís. De afgelopen decennia is er een aantal nieuwe gemeenschappen bijgekomen van met name wahabieten en salafisten, pinkstergelovigen, evangelische christenen, Jehova's getuigen en Hare Krishna's.¹⁵

2.1.3 Talen

Het Azerbeidzjaans¹⁶ is sinds 1995 de enige officiële taal van het land.¹⁷ De Wet op de Staatstaal van 2002 bepaalt onder andere dat de kennis van het Azerbeidzjaans verplicht is voor iedere staatsburger van Azerbeidzjan. Op lokaal niveau wordt in de praktijk ook met de autoriteiten in de plaatselijke taal gecommuniceerd. Dit beperkt zich echter tot de mondelinge communicatie. Alle correspondentie met de autoriteiten vindt plaats in het Azerbeidzjaans.¹⁸

Naast het Azerbeidzjaans worden in Azerbeidzjan onder meer de volgende talen gesproken:¹⁹ Armeens²⁰, Avar, Budukh, Judeo-tat, Khalaj, Khinalugh, Kryts, Kurmanji, Lezgi, Georgisch, Talysh, Moslim-tat, Tsakhur, en Udi. Voorts wordt in Azerbeidzjan nog steeds veel Russisch gesproken, vaak als tweede taal, door vooral de oudere generatie en hoger opgeleiden. Ook wordt het Russisch veel gebruikt in geschreven media en op televisie.²¹

Onderwijs en taalvaardigheden

Vanaf 1938 werd het Russisch een verplicht vak in het basis- en voortgezet onderwijs. Hoewel het Russisch tijdens de Sovjetperiode de officiële taal was, was het eveneens gebruikelijk dat het Azerbeidzjaans als vak werd aangeboden, of dat in het Azerbeidzjaans werd onderwezen. In het hoger onderwijs werd in die periode veel in het Azerbeidzjaans lesgegeven, met het Russisch als secundaire taal. In 1978 werd het Azerbeidzjaans, naast het Russisch, als officiële taal aangemerkt. Sinds 1989 wordt het Azerbeidzjaans verplicht onderwezen.

¹² US Department of State: *Azerbaijan; International Religious Freedom Report 2010* (17 november 2010), Europaworld online: *Azerbaijan* (geraadpleegd 9 december 2011).

¹³ Ibid.

¹⁴ De molokanen zijn afgesplitst van de Russisch-orthodoxe kerk.

¹⁵ US Department of State: *Azerbaijan; International Religious Freedom Report 2010* (17 november 2010).

¹⁶ Met Azerbeidzjaans wordt bedoeld de moedertaal van de grootste etnische groep van Azerbeidzjan, de Azeri. Het Azerbeidzjaans is nauw verwant aan het Turks.

¹⁷ Zie artikel 21, lid 1 van de Grondwet en artikel 1 van de Wet op de Staatstaal van 2002 (in werking getreden op 13 januari 2003, met latere wijzigingen).

¹⁸ Voor uitgebreide informatie over taal wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan maart 2009.

¹⁹ Gegevens zijn voor een groot deel ontleend aan www.ethnologue.com, geraadpleegd op 8 december 2011. Voor nadere informatie over de hier genoemde talen wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan van oktober 2007.

²⁰ In Azerbeidzjan wordt buiten Nagorny karabach niet of nauwelijks Armeens gesproken.

²¹ Itar/Tass: *Russian language has unique status in Azerbaijan* (25 december 2011), News.Az: *Good attitude to Russian language in Azerbaijan boosts relations* (23 december 2011).

Het is in Azerbeidzjan verplicht elf jaar lang – voor kinderen in de leeftijd zes tot en met zestien jaar – onderwijs te volgen. De basisschool duurt vier jaar en de middelbare school zeven jaar, verdeeld over een cyclus van vijf jaar en een cyclus van twee jaar. Er wordt over het algemeen in het Azerbeidzjaans onderwezen.²² Ook zijn er scholen waar primair in het Russisch²³ of Georgisch wordt onderwezen of waar een deel van de lessen in het Engels wordt gegeven.²⁴

In de door etnische minderheden bewoonde gebieden wordt de plaatselijke minderheidstaal over het algemeen alleen op basisschoolniveau onderwezen en is het beperkt tot een apart vak, aangezien alle andere vakken in het Azerbeidzjaans of in het Russisch worden onderwezen. Onderwijs in de plaatselijke minderheidstaal op het middelbare schoolniveau wordt niet systematisch gegeven en is doorgaans sterk afhankelijk van de inzet en middelen van de lokale bevolking. In het hoger onderwijs wordt gedoceerd in het Azerbeidzjaans en soms in het Russisch of Engels, maar nooit in de plaatselijke minderheidstaal.²⁵

Teneinde volwaardig te kunnen deelnemen aan het maatschappelijk verkeer, zal een inwoner van Azerbeidzjan op zijn minst redelijk Azerbeidzjaans moeten kunnen spreken en begrijpen. Van personen die naar een school gingen waar primair in het Azerbeidzjaans werd onderwezen, mag verwacht worden dat zij de taal vloeiend spreken. Indien op school het Russisch de primaire taal was, mag op zijn minst een rudimentaire kennis van de Azerbeidzjaanse taal worden verondersteld.

2.2 Staatsinrichting

Wetgevende macht

De wetgevende macht berust in Azerbeidzjan formeel bij de assemblee (de *Milli Mejlis*).²⁶ De assemblee telt één kamer van 125 zetels.²⁷ De leden van de assemblee worden rechtstreeks gekozen voor een periode van vijf jaar.²⁸ Naast de *Milli Mejlis* beschikken ook de president van Azerbeidzjan, de assemblee van de Autonome Republiek Nachitsjevan en het Hooggerechtshof over een (beperkte) wetgevende bevoegdheid.²⁹ In de praktijk speelt de assemblee een beperkte, vooral reactieve rol in plaats van een initiërende rol in het wetgevingsproces. De rol van de assemblee bij het opstellen van wetgeving wordt geregeld overgenomen door het presidentiële apparaat.³⁰

Uitvoerende macht

Volgens de Grondwet berust de uitvoerende macht bij de president (Ilham Aliyev sinds oktober 2003). De president wordt gekozen voor een periode van vijf jaar. Sinds de amendering op de Grondwet in maart 2009 is de maximumtermijn voor het

²² In sommige regio's is de secundaire taal waarin wordt onderwezen, de eigen minderheidstaal.

²³ Volgens *Minority Rights Group International* krijgt ongeveer 7% van de bevolking van Azerbeidzjan onderwijs in het Russisch op middelbare en hogere scholen (Minority Rights Group International, geraadpleegd op 9 december 2011), *News.Az: Good attitude to Russian language in Azerbaijan boosts relations* (23 december 2011).

²⁴ European Commission against Racism and Intolerance (ECRI): *Report on Azerbaijan* (fourth monitoring cycle, 31 mei 2011),

²⁵ Ibid.

²⁶ Artikel 81 van de Grondwet. De wetgevende bevoegdheden van de assemblee zijn opgesomd in artikel 94 van de Grondwet, deze opsomming is limitatief. CIA The World Factbook: *Azerbaijan* (geraadpleegd 9 december 2011).

²⁷ Artikel 82 van de Grondwet. Feitelijk telt de *Milli Mejlis* 124 zetels, aangezien de zetel voor de vertegenwoordiger uit Nagorny Karabach vacant blijft. CIA The World Factbook: *Azerbaijan* (geraadpleegd 9 december 2011).

²⁸ Artikel 83 en 84 van de Grondwet. Sinds de wijziging van de Grondwet in 2002 kent Azerbeidzjan een volledig kiesdistrictenstelsel in plaats van een gemengd stelsel. CIA The World Factbook: *Azerbaijan* (geraadpleegd 9 december 2011).

²⁹ Zie in deze context ook de Wet op Normatief-Wettelijke Akten (Wet 761-IF van 26 november 1999).

³⁰ World Directory of Minorities: *Azerbaijan* (geraadpleegd 9 december 2011).

presidentschap afgeschaft.³¹ De president benoemt en ontslaat zowel op centraal als lokaal niveau alle leden van de uitvoerende macht³² en kan de door hen genomen beslissingen ongedaan maken.³³ Ook de kabinetsformatie is volledig onder controle van de president, die de premier (Artur Rasizade sinds november 2003) en het kabinet benoemt. Weliswaar is de benoeming van de premier onderworpen aan de goedkeuring van de *Milli Mejlis*, echter indien de assemblee drie maal achtereen de goedkeuring onthoudt, mag de president zonder deze goedkeuring een premier benoemen.³⁴ De president beschikt tevens over een (beperkte) wetgevende bevoegdheid.³⁵

Rechterlijke macht

De rechterlijke macht bestaat in Azerbeidzjan uit het Constitutioneel Hof,³⁶ het Hooggerechtshof, het Hof van Beroep³⁷ en reguliere en gespecialiseerde rechtbanken.³⁸ Gedurende hun ambtstermijn kunnen rechters niet worden vervangen.³⁹ In de praktijk kan de president zijn invloed op de rechterlijke macht doen gelden, vooral omdat hij de bevoegdheid heeft de lagere rechters te benoemen. De rechters van het Constitutioneel Hof, het Hooggerechtshof en het Hof van Beroep worden benoemd door de *Milli Mejlis* op voordracht van de president.⁴⁰ Het Constitutioneel Hof bestaat uit negen rechters, die voor een periode van 15 jaar worden benoemd en niet herkiesbaar zijn.⁴¹ Behalve over de grondwettigheid van internationale overeenkomsten en wet- en regelgeving kan het Constitutioneel Hof ook oordelen over de ontbinding van politieke partijen en publieke organisaties en over meningsverschillen betreffende de scheiding der machten.⁴² Daarnaast kunnen individuele burgers bij het Constitutioneel Hof een beroep instellen tegen schendingen van mensenrechten en fundamentele vrijheden door de staat.⁴³

Op grond van de Wet op de Rechtbanken en Rechters (1997) is de samenstelling van de rechterlijke macht van Azerbeidzjan als volgt:

1) in eerste aanleg:

- districts- en stadsrechtbanken (*district (city) courts*): deze rechtbanken zijn bevoegd te beslissen in eerste aanleg in alle straf- (met uitzondering van de zaken die binnen de bevoegdheden van de rechtbank inzake zware strafbare feiten vallen), civielrechtelijke alsmede bestuursrechtelijke zaken. Tegen

³¹ Tot die tijd kon de president op grond van de artikelen 99 en 101 van de Grondwet maximaal twee termijnen dienen.

³² Respectievelijk artikel 109, onder 5, en artikel 124 van de Grondwet.

³³ Artikel 109, onder 8, van de Grondwet.

³⁴ Artikel 118 van de Grondwet.

³⁵ De president kan op grond van artikel 113 van de Grondwet decreten en voorschriften uitvaardigen. De president is tevens bevoegd te beslissen in alle zaken die niet expliciet binnen de bevoegdheden van de wetgevende en rechterlijke machten vallen, artikel 109, onder 32, van de Grondwet.

³⁶ Zie: www.constcourt.gov.az

³⁷ Er zijn vijf Hoven van Beroep in Azerbeidzjan. Deze zijn: Baku Court of Appeal, Ganja Court of Appeal, Sumgayit Court of Appeal, Ali-Bayramli Court of Appeal en Sheki Court of Appeal.

³⁸ Artikel 125 van de Grondwet. Zie ook website ministerie van Justitie van Azerbeidzjan (www.justice.gov.az).

³⁹ Artikel 127 van de Grondwet. Zie tevens de artikelen in Sectie II. Rechters van de Wet op de Rechtbanken en Rechters (1997) (*Courts and Judges Act 1997*). Volgens artikel 96 van de Wet op de Rechtbanken en Rechters worden nieuwe rechters in eerste instantie benoemd voor een periode van vijf jaar. Vervolgens wordt krachtens hetzelfde wetsartikel de benoeming - op voordracht van de Judicial-Legal Council en bij goed functioneren - verlengd tot aan de pensioengerechtigde leeftijd.

⁴⁰ Zie Artikel 109, onder (9), artikel 130 (Constitutioneel Hof), artikel 131, lid 2 (Hooggerechtshof) en artikel 132, lid 2 (Hof van Beroep) van de Grondwet. US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010*, (8 april 2011).

⁴¹ Artikel 14 van de Wet op het Constitutioneel Hof (*The Law of Azerbaijan Republic on Constitutional Court*) Nadere regels met betrekking tot het Constitutioneel Hof van Azerbeidzjan zijn uitgewerkt in de Wet op het Constitutioneel Hof van 23 december 2003.

⁴² Op grond van artikel 130 van de Grondwet kunnen dergelijke procedures worden geïnitieerd door de president, de *Milli Mejlis*, de Raad van Ministers, het Hooggerechtshof, de procureur-generaal en de assemblee van de Autonome Republiek Nachitsjevan.

⁴³ Artikel 34.1 van de Wet op het Constitutioneel Hof.

- uitspraken van districts- en stadsrechtbanken is beroep mogelijk bij het Hof van Beroep;
- economische rechtbanken (*local economic courts*). Tegen uitspraken van economische rechtbanken is beroep mogelijk bij het Hof van Beroep;
  - rechtbanken inzake zware strafbare feiten (*Grave Crimes Courts*), gevestigd te Bakoe, Ganja, Sheki en Lenkoran: deze rechtbanken zijn bevoegd in eerste aanleg te beslissen in strafzaken waar een gevangenisstraf van zeven jaar of meer kan worden opgelegd. Tegen uitspraken van een rechtbank inzake zware strafbare feiten is beroep mogelijk bij het Hof van Beroep;
  - militaire tribunalen: deze tribunalen zijn bevoegd in eerste aanleg te beslissen in militaire strafzaken waarin een gevangenisstraf van minder dan zeven jaar kan worden opgelegd. Het militair tribunaal inzake zware strafbare feiten is bevoegd in eerste aanleg te beslissen in militaire strafzaken waarin een gevangenisstraf van zeven jaar of meer kan worden opgelegd.⁴⁴ Tegen de uitspraken van militaire tribunalen is beroep mogelijk bij de militaire kamer van het Hof van Beroep;

2) in beroep:

- het Hof van Beroep: dit gerechtshof is bevoegd te beslissen in beroepszaken, die zowel civielrechtelijke, bestuursrechtelijke, strafrechtelijke als economische zaken betreffen, nadat deze in eerste instantie door een algemene of gespecialiseerde rechtbank zijn beslecht. Het Hof heeft naast een militaire kamer ook een economische kamer, civiele kamer, strafkamer en een separate bestuurskamer. Tegen uitspraken van het Hof is cassatie mogelijk bij het Hooggerechtshof van Azerbeidzjan;

3) in cassatie:

- het Hooggerechtshof is het hoogste rechterlijke orgaan van Azerbeidzjan. Het beschikt over algemene jurisdictie.⁴⁵ Het Hooggerechtshof heeft aparte kamers voor strafrechtelijke, civielrechtelijke, economische en militaire zaken;

In Azerbeidzjan zijn de rechters onschendbaar.⁴⁶ Op grond van de Wet op de Rechtbanken en Rechters genieten rechters strafrechtelijke immuniteit gedurende hun ambtstermijn.⁴⁷ De *Judicial-Legal Council* oefent toezicht uit op de rechters.⁴⁸

In de context van de rechterlijke macht in Azerbeidzjan dient tevens de zogenaamde *Prokuratura* te worden genoemd. De belangrijkste taken van de *Prokuratura* zijn het toezicht houden op een uniforme toepassing van de wet en strafvervolgning.⁴⁹ Het

⁴⁴ Het precieze aantal militaire tribunalen is niet bekend. In ieder geval zijn er tribunalen in Agdam, Bakoe, Fuzuli, Ganja, Lenkoran, Nakchivan, Sumgait en Tartar. Naar verluidt zou er in ieder geval één militair tribunaal per garnizoen moeten bestaan. Websites van de Azerbeidzjaanse gerechtshoven en van de Judicial Legal Council (www.courts.az en www.jlc.gov.az, geraadpleegd op 25 januari 2012).

⁴⁵ Op grond van artikel 131, eerste lid, van de Grondwet en artikel 77 van de Wet op de Rechtbanken en Rechters (1997) is het Hooggerechtshof bevoegd in cassatie te beslissen in straf-, burger- en bestuursrechtelijke kwesties alsmede alle andere kwestie die binnen de bevoegdheden van algemene en gespecialiseerde rechtbanken vallen.

⁴⁶ Artikel 128 van de Grondwet.

⁴⁷ Artikel 101 Wet op de Rechtbanken en Rechters (1997). Dit artikel luidt als volgt: *Judges shall enjoy immunity subject to Article 128 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan. Except the cases when the judge has been caught committing the crime, judge shall not be subject to detention or arrest, personal search or examination and shall be criminally prosecuted subject to the permission of the Judicial-Legal Council.*

⁴⁸ Zie de *Judicial-Legal Council Act* (2004).

⁴⁹ Hiermee is de functie van de *Prokuratura* tot op zekere hoogte vergelijkbaar met die van het Openbaar Ministerie in Nederland.

hoofd van de *Prokuratura*, de procureur-generaal, wordt benoemd en ontslagen door de president, na goedkeuring van de *Milli Mejlis*.⁵⁰

2.3 Bevolkingsadministratie en documenten

2.3.1 Bevolkingsadministratie

Basisbevolkingsadministratie wordt in Azerbeidzjan uitgevoerd door registratiekantoren⁵¹, die onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Justitie vallen.⁵² De registratiekantoren zijn verantwoordelijk voor het registreren en bijhouden van gegevens met betrekking tot de basisbevolkingsadministratie, zoals het registratieadres,⁵³ gegevens over opleiding, werk, burgerlijke staat, geboorte, sterfte en eventueel strafblad. Daarnaast zijn de registratiekantoren verantwoordelijk voor de afgifte van aktes en certificaten met betrekking tot deze gegevens, bijvoorbeeld geboorte- en overlijdensaktes, en de uitvoering van naamswijzigingen.⁵⁴ De wettelijke basis voor de bevolkingsadministratie wordt gevormd door het Azerbeidzjaanse Wetboek van Familierecht (*Family Code*), die in werking is getreden op 1 juni 2000. Gegevens met betrekking tot de bevolkingsadministratie worden door het ministerie van Justitie bijgehouden in het *Automated Registration Information System of Civil Status Acts*. Alle registratiekantoren in het land hebben toegang tot dit systeem. Het systeem is ook verbonden aan het registratie systeem van het ministerie van Binnenlandse Zaken met het oog op het controleren van identiteitsgegevens (zie paragraaf 2.3.2.2).⁵⁵

Geboorteaktes

Voor het verkrijgen van een geboorteakte dienen de identiteitsdocumenten van beide ouders te worden overgelegd. Op een geboorteakte wordt in beginsel de etniciteit van beide ouders vermeld. Om die reden dienen bij een geboorteangifte tevens de geboorteaktes van de ouders te worden overgelegd.⁵⁶ Indien de ouders zijn gehuwd, dient tevens de trouwakte te worden overgelegd. Indien sprake is van een moeder die jonger is dan zeventien jaar, kunnen haar ouders bij de geboorteangifte als voogd optreden. Zodra de moeder de wettelijke minimum huwelijksleeftijd bereikt, kan de biologische vader van het kind (zonder rechterlijk besluit) het vaderschap opeisen. In principe moet de geboorteangifte binnen drie maanden plaatsvinden. Indien de registratie na deze termijn plaatsvindt, wordt dit op de geboorteakte aangegeven.⁵⁷ Personen die in het buitenland wonen kunnen een (kopie van een) geboorteakte aanvragen via een ambassade/consulaat van Azerbeidzjan in het betreffende land, die het ingevulde aanvraagformulier, vergezeld van de benodigde documenten, doortstuurt aan het ministerie van Justitie in Bakoe.⁵⁸

⁵⁰ Artikel 133 van de Grondwet.

⁵¹ De registratiekantoren zijn ook wel bekend onder de Russische naam *Запись Актов Гражданского Состояния* (ЗАГС / ZAGS). Er zijn in Azerbeidzjan momenteel 86 registratiekantoren, waarvan elf in Bakoe en acht in Nachitsjevan.

⁵² De centrale administratie hiervan wordt bijgehouden door de *Notary Office* van het ministerie van Justitie

⁵³ Het registratieadres hoeft niet in alle gevallen overeen te komen met het adres van daadwerkelijk verblijf. Het komt in Azerbeidzjan niet zelden voor dat mensen op een ander adres zijn geregistreerd dan waar zij daadwerkelijk wonen.

⁵⁴ Website ministerie van Justitie van Azerbeidzjan (www.justice.gov.az, geraadpleegd 12 december 2011).

⁵⁵ Website ministerie van Justitie (<http://www.justice.gov.az/eng/cat.php?cat=0401>).

⁵⁶ Indien de ouders de geboorteaktes niet kunnen overleggen, wordt in de geboorteakte van het kind geen informatie over de etniciteit opgenomen.

⁵⁷ Lokale autoriteiten zijn wettelijk bevoegd in bijzondere omstandigheden de minimum huwelijksleeftijd van 18 jaar voor vrouwen te verlagen met maximaal een jaar. Website ministerie van Justitie van Azerbeidzjan (geraadpleegd 17 maart 2012).

⁵⁸ Aanvragen komen terecht bij de *Notary Office* van het ministerie van Justice. Website ministerie van Justitie Azerbeidzjan (www.justice.gov.az).

Het merendeel van de baby's wordt geboren in een geboortekliniek. Deze klinieken beschikken over de formulieren die benodigd zijn voor de geboorteaangifte. Een onderzoek uitgevoerd door de *State Statistical Committee* van Azerbeidzjan in oktober 2010, gaf echter aan dat er in Azerbeidzjan nog veel pasgeborenen niet worden geregistreerd binnen de eerste acht maanden na de geboorte, vooral doordat bij de verantwoordelijke departementen binnen het ministerie van Justitie en bij sommige lokale registratiekantoren de registratielijsten onvoldoende worden bijgehouden.⁵⁹ Ook komt het voor dat de geboortes van meisjes niet worden geregistreerd omdat, vooral in de traditionelere plattelandsdelen van het land, jongens meer gewenst zijn.⁶⁰ Zonder geboortecertificaat kan geen identiteitsdocument worden aangevraagd en blijft de betrokkene verstoken van het recht op sociale voorzieningen en onderwijs. Ook kan de betrokkene niet voldoen aan de in Azerbeidzjan geldende woonregistratieplicht en identificatieplicht. Wanneer een persoon niet in de geboorteregisters wordt opgenomen, kan hij daarnaast grote problemen ondervinden zijn (recht op) staatsburgerschap van Azerbeidzjan aan te tonen.⁶¹

Overlijdensaktes

Overlijdensaktes worden door de registratiekantoren afgegeven aan de hand van een dokters- of forensische verklaring of de verklaring van een rechtbank, waarin de dood van betrokkene feitelijk wordt geconstateerd en de doodsoorzaak wordt vastgesteld. Teneinde een overlijdensakte te verkrijgen, dienen tevens alle identiteitsdocumenten (de nationale identiteitskaart en/of het paspoort) van betrokkene bij het registratiekantoor te worden ingeleverd in de regio waar de overledene heeft gewoond of is overleden. De registratie vindt plaats op aangeven van familie, verwanten of derden. Registratie dient binnen drie dagen na overlijden te geschieden.⁶²

Naamgeving en naamswijziging

Ouders mogen er voor kiezen hun kinderen ofwel de achternaam van de vader ofwel die van de moeder te laten voeren. Een naamswijziging (van zowel voor- als achternaam) is formeel slechts mogelijk voor Azerbeidzjaanse staatsburgers vanaf achttien jaar. Een verzoek tot naamswijziging geschiedt per aanvraagformulier bij het registratiekantoor. Na controle van criminele antecedenten, wordt de aanvraag ter behandeling doorgestuurd naar het ministerie van Justitie, dat uiteindelijk beslist.⁶³ De regelgeving met betrekking tot het wijzigen van de uitgang van de achternaam is in januari 2011 aangepast. De nieuwe regelgeving is er vooral op gericht personen met een Russische uitgang⁶⁴ van hun achternaam de mogelijkheid

⁵⁹ Het is dezerzijds niet bekend of (en zo ja, in welke mate) registratie van geboortes op een later tijdstip voorkomt.

⁶⁰ Selectieve abortussen van meisjes komen naar verluidt voor in Azerbeidzjan. Het is niet bekend in welke mate. De reden voor selectieve abortus ligt vooral in het gegeven dat binnen de traditionele Azerbeidzjaanse cultuur mannen meer kansen in de maatschappij hebben, bijvoorbeeld op een goede betrekking binnen zowel de publieke sector als de overheid. Unicef.org: *Terms of reference for local agency/institutions on situation analysis of birth registration in Azerbaijan* (28 juli 2010), Azerbaijan Gender Information Center: *Traditional family institute in Azerbaijan is in crisis* (geraadpleegd op 1 maart 2012).

⁶¹ Unicef.org: *Terms of reference for local agency/institutions on situation analysis of birth registration in Azerbaijan* (28 juli 2010), Azerbaijan Gender Information Center: *Traditional family institute in Azerbaijan is in crisis* (geraadpleegd op 1 maart 2012), Council of Europe: *Nationality and the child; Birth registration: Statelessness and other repercussions for unregistered children* (3rd European Conference on Nationality, Straatsburg oktober 2004).

⁶² Website ministerie van Justitie van de Republiek Azerbeidzjan, geraadpleegd op 13 januari 2012 (<http://www.justice.gov.az/eng/cat.php?cat=0401>).

⁶³ Indien geen legitieme redenen aanwezig worden geacht die een naamswijziging rechtvaardigen, kan men het via een rechterlijke procedure proberen. Dit zou in de praktijk over het algemeen een moeizame procedure zijn.

⁶⁴ In Azerbaijan heeft ongeveer 80% van de bevolking de Russische uitgang 'ov(a)' of 'yev(a)' van hun achternaam.

te bieden deze te wijzigen in een Azeri uitgang⁶⁵. Voorheen was het wijzigen van de uitgang van de achternaam (op grond van een besluit van de Milli Mejlis van 2 februari 1993⁶⁶) slechts mogelijk in die gevallen waarbij de Russische uitgang werd vervangen door een Azerische en wanneer er sprake was van een legitieme reden zoals klank, betekenis of moeilijke uitspraak. Armeense achternamen met bijvoorbeeld de uitgang 'yan' en 'ian' komen officieel niet meer in aanmerking voor wijziging. Er mogen geen wijzigingen worden aangebracht in de vermelding van de volledige naam van de vader.

Illegale naamswijzigingen zijn tegen betaling mogelijk en doorgaans eenvoudig te realiseren. De wijziging wordt dan echter alleen doorgevoerd in de identiteitsdocumenten van betrokkene, en niet in de officiële registers. Met de nieuwe regelgeving is het tevens verboden baby's een Russische uitgang achter een Azerbeidzjaanse achternaam te geven. Ook moet de naam van een baby onder de nieuwe naamgevingsregels verplicht overeenkomen met het geslacht.⁶⁷

Woonregistratie

Azerbeidzjan kent een woonplaatsregistratieplicht, die geldt voor alle legaal in Azerbeidzjan wonende personen. Deze plicht beperkt zich tot het laten registreren van het woonadres. Aangezien een woonplaatswijziging gepaard gaat met een automatische vervanging van de nationale identiteitskaart, dienen bij een registratieverzoek in ieder geval de documenten die nodig zijn voor de afgifte van een dergelijke kaart (zie paragraaf 2.3.6.2) te worden overgelegd. Daarnaast dient een bewijsstuk te worden overgelegd waaruit blijkt dat men de rechtmatige bezitter of huurder van de woonruimte is (een koopakte dan wel een verklaring van de verhuurder).⁶⁸

Traditionele huwelijken

Traditionele huwelijken komen nog voor in Azerbeidzjan, vooral in de zuidelijke delen van het land grenzend aan Iran.⁶⁹ De mate waarin deze huwelijken voorkomen is echter moeilijk vast te stellen aangezien de huwelijken niet worden geregistreerd. Bij traditionele huwelijken komt het vaak voor dat de bruid de wettelijke huwbare leeftijd (sinds november 2011 is dit achttien jaar, zie onder) nog niet heeft bereikt. Deze huwelijken vinden doorgaans plaats in plaatselijke moskeeën.⁷⁰ Een lokale islamitische geestelijke of *mullah* voltrekt het huwelijk hierbij door middel van een islamitische ceremonie (*Kabin*). Vaak is het geboortecertificaat van de vrouw voldoende grond om de ceremonie te voltrekken. Een ongeregistreerd huwelijk wordt in Azerbeidzjan niet wettelijk erkend. Hierdoor wordt er geen officiële huwelijksakte uitgevaardigd wat met name de (minderjarige) vrouw in een kwetsbare positie brengt. Zo heeft de vrouw in geval van een scheiding geen recht op alimentatie. Wel kan de imam van de moskee waar het huwelijk plaatsvindt een document afgeven waarin de voltrekking van de ceremonie

⁶⁵ Gangbare Azeri uitgangen zijn: '-zade' '-li', 'gil', 'soy' of '-oğlu'.

⁶⁶ Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının soyadlarının dövlət dilinə uyğunlaşdırılması haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarı, 2 fevralı 1993.

⁶⁷ Zo wordt het bijvoorbeeld niet toegestaan dat een kind uit een gemengd huwelijk tussen een Armeense man en een Azeri vrouw, na het overlijden van de vader, de naam wijzigt van 'yan' in een Azerische uitgang. News.az: *Name change rules approved in Azerbaijan* (16 mei 2011), Eurasianet.org: *Azerbaijan moves to dump Russian last name endings* (10 januari 2011), RFE/RL: *Azerbaijan planning to de-russify family names* (7 februari 2011).

⁶⁸ Neergelegd in de *Law on Registration according to the place of residence and sojourn* van april 1996 (artikel 5).

⁶⁹ In deze regio zijn lokale islamitische tradities sterk verweven in de samenleving. Velen geloven dat de islam het huwen van meisjes op zeer jonge leeftijd aanmoedigt. Eurasianet.org: *Azerbaijan: Baku confronting issue of early marriages* (24 juni 2011).

⁷⁰ Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC): *Azerbaijan: Early marriage* (op: www.internal-displacement.org, geraadpleegd 12 december 2011).

wordt bevestigd. Deze documenten worden echter niet standaard verstrekt en hebben geen rechtsgeldigheid.⁷¹

Traditionele islamitische huwelijken kwamen volgens bronnen ook in de Sovjettijd voor in Azerbeidzjan, maar vermoedelijk in mindere mate. Cultureel bepaalde tradities, zoals traditionele huwelijken, zijn in recente jaren weer in opkomst en lijken het gedachtegoed uit de Sovjettijd steeds meer terug te dringen. Het komt bijna niet voor dat stellen ongehuwd samenwonen in Azerbeidzjan. In de Azerbeidzjaanse cultuur is het gebruikelijk op betrekkelijk jonge leeftijd te trouwen en een gezin te stichten. De sociale controle hierop is groot.

Vanaf begin 2010 beraadslaagt de Milli Mejlis over het aanpassen van de *Family Code* (de wet voor onder andere huwelijksaangelegenheden in Azerbeidzjan) om de mogelijkheid tot minderjarig huwen terug te dringen. Op 15 november 2011 heeft de Milli Mejlis amendementen aangenomen die voorzien in zwaardere straffen en hogere boetes voor het sluiten van huwelijken van minderjarigen. De wijzigingen bestaan uit een gevangenisstraf van twee jaar of een boete van 2.000 tot 3.000 manaat voor het dwingen van een volwassen vrouw een huwelijk aan te gaan en een gevangenisstraf van maximaal vier jaar of een boete van 4.000 tot 5.000 manaat voor het dwingen van een minderjarige vrouw een huwelijk aan te gaan. Met de wijzigingen is eveneens de huwbare leeftijd voor vrouwen gelijkgesteld aan die van mannen (achtien jaar).⁷²

2.3.2 Identiteitsdocumenten

Personen vanaf 16 jaar zijn wettelijk verplicht over een identiteitsbewijs te beschikken. Als identiteitsbewijs worden in Azerbeidzjan aangemerkt:

- nationale identiteitskaart
- Azerbeidzjaans paspoort⁷³

Strikt juridisch gezien geldt een rijbewijs niet als een geldig identiteitsbewijs. In de praktijk wordt het in voorkomende gevallen – met name bij verkeerscontroles – wel als een identiteitsbewijs geaccepteerd, ook door de autoriteiten. Een rijbewijs wordt echter niet geaccepteerd voor andere doeleinden, zoals bankzaken, huwelijk, geboorte of gemeentelijke zaken. Door de politie wordt geregeld bij controles naar een identiteitsbewijs gevraagd. Bovendien is het tonen van een identiteitsbewijs noodzakelijk voor tal van administratieve handelingen. Het is daardoor voor personen die niet over een identiteitsbewijs beschikken niet mogelijk normaal aan het maatschappelijke leven deel te nemen.⁷⁴

In tegenstelling tot de oude Sovjet identiteitsdocumenten wordt op de nieuwe Azerbeidzjaanse nationale identiteitskaarten en paspoorten geen informatie over de etniciteit van betrokkene opgenomen, ook niet op verzoek. Evenmin wordt in de nieuwe identiteitsbewijzen de religie vermeld. Bij afgifte van (identiteits)documenten

⁷¹ IDMC: *Azerbaijan: Early marriage* (op: www.internal-displacement.org, geraadpleegd 12 december 2011), Institute for War and Peace Reporting (IWPR): *Curbing child marriage in Azerbaijan* (18 juli 2011) en: *Plight of single mothers in Azerbaijan* (6 mei 2011), Eurasianet.org: *Azerbaijan: Baku confronting issue of early marriages* (24 juni 2011).

⁷² Eurasianet.org: *Azerbaijan: Baku confronting issue of early marriages* (24 juni 2011), News.Az: *Azerbaijan's parliament to debate raising age for marriage* (26 oktober 2011), Caucasian Knot: *Criminal liability for coercion to marriage enacted in Azerbaijan* (16 november 2011).

⁷³ Sinds 1 juli 2005 geldt het binnenlands Sovjet paspoort niet meer als geldig identiteitsbewijs.

⁷⁴ Als voorbeeld kunnen in dit geval worden genoemd: het openen van een bankrekening en andere bankzaken, het sluiten van een arbeids-, huur- of koopovereenkomst, het sluiten van een huwelijk, het aangeven van geboorte en andere gemeentelijke zaken.

wordt door de Azerbeidzjaanse autoriteiten geen onderscheid gemaakt naar bijvoorbeeld etniciteit.⁷⁵

Vreemdelingen, vluchtelingen en migranten

De nationale identiteitskaart geldt ook voor binnenlands ontheemden (voornamelijk etnische Azeri uit Nagorny Karabach, zie paragraaf 4.1) als identiteitsdocument.⁷⁶

Op de nationale identiteitskaarten van deze personen wordt doorgaans het oude adres in Nagorny Karabach of de bezette gebieden vermeld als registratieadres.⁷⁷

Aan etnisch Azerische vluchtelingen uit Armenië kan een nationale identiteitskaart worden verstrekt, indien men erom verzoekt.⁷⁸

Documentvervalsing

In Azerbeidzjan zijn vrijwel alle documenten te koop. Hierbij kan gedacht worden aan verklaringen, vergunningen, veroordelingen en diploma's. Ook met documenten die door de Azerbeidzjaanse autoriteiten worden afgegeven, kan worden gefraudeerd in de vorm van valse, vervalste of onterecht afgegeven documenten. Dergelijke documenten worden echter niet geregistreerd. Volgens een bron zijn geboortecertificaten het makkelijkst te vervalsen, omdat deze geen beveiligingsgegevens bevatten. Het ministerie van Justitie is in veel gevallen de instantie die apostilles afgeeft bij legalisatie van documenten. Wanneer een document bij een legalisatiecheck door het ministerie vals blijkt te zijn, wordt geen apostille afgegeven. Het document wordt niet ingehouden maar aan de eigenaar teruggegeven.⁷⁹

2.3.2.1 Nationale identiteitskaart

Azerbeidzjaanse nationale identiteitskaarten worden sinds 1 oktober 2001 verstrekt. Een ieder die de leeftijd van zestien jaar heeft bereikt, dient op basis van de *Law on Identification Document of Citizen of the Azerbaijan Republic* uit 1994⁸⁰ een nationale identiteitskaart aan te vragen. Betrokkene wordt niet opgeroepen voor de aanvraag; aanvraag geschiedt op eigen initiatief. Een derde persoon kan desgewenst de aanvraag indienen of het document afhalen. Deze persoon dient hiertoe dan wettelijk gevolmachtigd te zijn door middel van een notarieel gewaarmerkte brief. Ouders kunnen deze kaart desgewenst voor kinderen jonger dan zestien jaar aanvragen. Een nationale identiteitskaart kan worden aangevraagd bij het plaatselijke politiebureau. Alleen personen die geregistreerd zijn in een woonplaats in Azerbeidzjan kunnen een nationale identiteitskaart aanvragen. Het is niet mogelijk om in het buitenland deze kaart aan te vragen.⁸¹

Voor het aanvragen van een nationale identiteitskaart dienen de volgende stukken te worden overgelegd:⁸²

- 1) de oude nationale identiteitskaart;

⁷⁵ Zie ook ambtsbericht Staatsburgerschaps- en vreemdelingewetgeving in Azerbeidzjan (15 juli 2011) via: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/ambtsberichten/2011/07/07/thematisch-ambtsbericht-azerbeidzjan.html>.

⁷⁶ Aan binnenlands ontheemden wordt geen apart identiteitsdocument verstrekt. Aan binnenlands ontheemden wordt wel de zogenaamde *entitlement card* verstrekt. Deze kaart wordt niet beschouwd als een identiteitsdocument, maar wordt afgegeven louter ten behoeve van verstrekking van hulp aan ontheemden.

⁷⁷ Submission from the Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) of the Norwegian Refugee Council (NRC) for consideration at the 44th session of the Committee for the Elimination of Discrimination Against Women (20 July-7 August 2009), 2 juni 2009.

⁷⁸ Zie thematisch ambtsbericht Staatsburgerschaps- en vreemdelingenwetgeving in Azerbeidzjan (juli 2011).

⁷⁹ Website ministerie van Justitie (<http://www.justice.gov.az/eng>).

⁸⁰ Wet N° 817, aangenomen op 14 juni 1994, met latere wijzigingen.

⁸¹ Ibid., artikel 4.

⁸² Indien één van de vereiste documenten ontbreekt, dan wordt geen nationale identiteitskaart afgegeven.

- 2) een ingevuld aanvraagformulier;
- 3) twee pasfoto's;
- 4) een medische verklaring omtrent de bloedgroep, kleur ogen en lengte;
- 5) bewijs van betaling voor de kosten van een nieuwe identiteitskaart.⁸³

Een nieuwe identiteitskaart wordt binnen enkele dagen na aanvraag, doorgaans circa tien dagen, afgegeven. Een spoedprocedure neemt twee dagen in beslag.⁸⁴

De eerste keer dat een identiteitskaart wordt aangevraagd, dienen, naast de onder 2) tot en met 5) genoemde stukken, tevens de volgende documenten te worden overgelegd:

- 6) een geboorteakte;
- 7) een verklaring van de ouder(s) of indien beide ouders overleden zijn, een verklaring van de wettelijke voogd of het hoofd van de instelling waar het kind verblijft;⁸⁵
- 8) verklaring van registratie in een woonplaats in Azerbeidzjan.

Een nationale identiteitskaart dient vernieuwd te worden bij het bereiken van de leeftijd van 16 (indien er reeds een identiteitskaart is afgegeven), 25, 35 en 50 jaar. Ook bij woonplaatswijziging, naamswijziging (*zie paragraaf 3.3.4.2*) en huwelijk dient een nieuwe identiteitskaart aangevraagd te worden.⁸⁶

Op de nationale identiteitskaart staan de volgende gegevens van de bezitter vermeld: naam, achternaam en patroniem, geboorteplaats en -datum, burgerlijke staat, bloedgroep, kleur ogen, lengte, geslacht, registratieadres, militaire verplichting en handtekening.⁸⁷ De gegevens die op de nationale identiteitskaart staan dienen tevens als basis voor de aanvraag van een paspoort. Vanaf 2014 zullen er naar verwachting biometrische nationale identiteitskaarten worden afgegeven. De wet hiertoe is inmiddels door het parlement goedgekeurd.

In december 2011 heeft de Milli Mejlis conceptamendementen op de *Law on Identification Document of the Azerbaijan Republic* behandeld. De wijzigingen, die op 1 januari 2014 van kracht moeten worden, houden in dat de identificatiekaart in de huidige vorm zal verdwijnen. De nieuwe kaart moet worden aangevraagd wanneer iemand de leeftijd van vijftien jaar bereikt en zal voor tien jaar geldig zijn. Personen van 55 jaar en ouder ontvangen een kaart voor onbepaalde tijd. De nieuwe identiteitskaart zal ook als identificatiebewijs en reisdocument geldig zijn in landen waarmee Azerbeidzjan een dienovereenkomstig verdrag heeft.⁸⁸

⁸³ In de praktijk wordt vaak om een extra betaling gevraagd. Law on identity card of citizen of the Azerbaijan Republic (juni 1994 met latere wijzigingen).

⁸⁴ Het is in de praktijk mogelijk tegen betaling van smeergelden de afgifte van een nationale identiteitskaart te bespoedigen.

⁸⁵ Het is niet meer verplicht een identiteitsbewijs van de ouders dan wel, indien beide ouders zijn overleden, een overlijdensakte over te leggen.

⁸⁶ Website ministerie van Binnenlandse Zaken Azerbeidzjan, geraadpleegd 13 januari 2012 (<http://www.mia.gov.az/?/en/content/29260>), Law on identification document of citizen of the Azerbaijan Republic, artikel 4.

⁸⁷ Website ministerie van Binnenlandse Zaken Azerbeidzjan, geraadpleegd 13 januari 2012 (<http://www.mia.gov.az/?/en/content/29260>), Law on identification document of citizen of the Azerbaijan Republic, artikel 3.

⁸⁸ Apa.az: *Azerbaijan parliament approves amendments to the Law on identity card of the citizen of Azerbaijan Republic* (30 december 2011), Itv.az: *Amendments to the Law on identity card of the citizen of Azerbaijan Republic approved by Azerbaijani parliament* (30 december 2011).

2.3.2.2 Paspoort

De in Azerbeidzjan geldende wet met betrekking tot paspoorten dateert van 14 juni 1994.⁸⁹ Azerbeidzjaanse paspoorten worden sinds 10 mei 1998 afgegeven⁹⁰ en zijn tien jaar geldig.⁹¹ Voor het aanvragen van een paspoort dienen de volgende stukken te worden overgelegd:⁹²

- 1) een geldig identiteitsbewijs. Sinds het invoeren van de nieuwe nationale identiteitskaarten, wordt in principe alleen een paspoort afgegeven aan personen die reeds over een dergelijke kaart beschikken;
- 2) een ingevuld aanvraagformulier;
- 3) twee pasfoto's;
- 4) bewijs van betaling van de kosten van een nieuw paspoort.

Een paspoort kan in principe pas vanaf de leeftijd van 18 jaar worden verkregen. Onder de 18 jaar wordt alleen om bijzondere redenen een paspoort afgegeven.⁹³ Kinderen staan doorgaans in het paspoort van (één van) de ouder(s) geregistreerd. Een minderjarige jonger dan 16 jaar dient bij een aanvraag van een paspoort door de ouders of de voogd te worden vergezeld. Voor minderjarigen vanaf 16 jaar is het overleggen van schriftelijke toestemming voldoende. In Azerbeidzjan zijn zes regionale paspoortcentra, vallend onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken, waar paspoorten kunnen worden aangevraagd en afgehaald. In het buitenland kan men via de diplomatieke vertegenwoordiging een paspoort aanvragen.⁹⁴

Personen in de dienstplichtige leeftijd die geen dienstplicht hoeven te vervullen moeten dit met documenten (doorgaans aan de hand van de militaire identiteitskaart) aantonen, om een paspoort te kunnen krijgen.⁹⁵

Azerbeidzjan kent één centraal computersysteem (NAPS – *National Automated Passport System*) waar alle door de Azerbeidzjaanse overheid afgegeven paspoorten staan geregistreerd.⁹⁶ In dit systeem zijn onder meer de volgende gegevens opgenomen:

- nummer paspoort;
- naam betrokkene;
- nummer nationale identiteitskaart;
- naam vader en naam moeder van betrokkene;
- datum afgifte paspoort;
- pasfoto betrokkene.

⁸⁹ Law of the Azerbaijan Republic About exit from the Country, entry into the Country and about passports (wet N° 813, aangenomen op 14 juni 1994 met latere wijzigingen)

⁹⁰ Tot 2002 kon nog gebruik gemaakt worden van de oude internationaal geldige ("buitenlandse") Sovjet paspoorten.

⁹¹ Tot 2007 gold een geldigheidsduur van vijf jaar.

⁹² Zie website ministerie van Binnenlandse Zaken van Azerbeidzjan (www.mia.gov.az, geraadpleegd 13 januari 2012).

⁹³ Het betreft hier uitsluitend educatieve, sportieve of medische redenen. Bij de aanvraag dient dan ook een officiële brief van de desbetreffende instantie te worden overgelegd.

⁹⁴ Beschikt men niet meer over een nationale identiteitskaart, dan dient men de vereiste documenten voor de aanvraag van een identiteitskaart te overleggen. Website ministerie van Binnenlandse Zaken van Azerbeidzjan (geraadpleegd op 13 januari 2012).

⁹⁵ Dit betekent dat personen die de dienstplicht hebben ontdoken geen paspoort kunnen krijgen. Zie ook de *Law of the Azerbaijan Republic about Exit from the country, entry into the country and about passports* (juni 1994 met latere wijzigingen).

⁹⁶ Het ministerie van Binnenlandse Zaken, bureau paspoort registratie, is verantwoordelijk voor het NAPS. Het bureau paspoort registratie heeft regionale kantoren die de (paspoort)gegevens aan het NAPS leveren.

Biometrisch paspoort

Op 13 februari 2007 is per presidentieel decreet een staatsprogramma van start gegaan met als doel de invoering van biometrische paspoorten in 2012. Volgens het ministerie van Justitie zal de invoering van de paspoorten in 2012 plaatsvinden. Daarna zullen biometrische identiteitskaarten en diplomatieke paspoorten ingevoerd worden (naar verwachting in 2014).⁹⁷

2.4 Corruptie

In Azerbeidzjan is sinds 1 januari 2005 een anti-corruptiewet van kracht.⁹⁸ De uitvoering van deze wet en van de aanvullende wetgeving op het gebied van de corruptiebestrijding valt onder de verantwoordelijkheid van de *Commission on Combating Corruption* die tegelijk met het aannemen van de wet is ingesteld. Deze commissie bestaat uit vijftien leden van wie vijf worden benoemd door de president, vijf door de Milli Mejlis en vijf door het hooggerechtshof.⁹⁹

Ondanks de genomen maatregelen in recente jaren blijft corruptie een omvangrijk en hardnekkig probleem in Azerbeidzjan.¹⁰⁰ Corruptie komt in Azerbeidzjan voor in alle sectoren van de samenleving en in alle bestuurslagen tot en met het hoogste niveau. Voor veel diensten, die officieel gratis of tegen een geringe administratieve vergoeding verkregen moeten kunnen worden, geldt dat extra betaald moet worden (bijvoorbeeld de gezondheidszorg en het onderwijs). Van de 183 landen die zijn gepubliceerd in de *Transparency International Corruption Perception Index 2011* stond Azerbeidzjan op de 143ste plaats. Dit is weliswaar een positionele verslechtering ten opzichte van 2010 toen Azerbeidzjan de 134^e plaats in de ranglijst bezette (van 178 landen) echter, zowel in 2010 als in 2011 werd Azerbeidzjan geïndexeerd op cijfer 2.4 op een schaal van 0 (*highly corrupt*) tot 10 (*very clean*).¹⁰¹

De regering neemt over het algemeen klachten ten aanzien van corruptie serieus om imagoschade en schandalen te voorkomen. Het merendeel van de klachten van burgers wordt, naar verluidt doorgaans pas na juridische bemiddeling, in behandeling genomen. In rurale gebieden zijn de burgers terughoudend in het indienen van klachten uit angst voor repercussies. In steden is men eerder geneigd tot het indienen van klachten daar men er over het algemeen beter opgeleid is en beter op de hoogte is van de burgerrechten.¹⁰²

In januari 2011 werd door de Azerbeidzjaanse regering een anti-corruptiecampagne gelanceerd. Deze campagne, die volgens overheidswoordvoerders nog steeds loopt, leidde er in de eerste maanden van 2011 toe dat veel overheidsfunctionarissen op met name het bestuurlijke middenniveau werden ontslagen als gevolg van

⁹⁷ Ictnews.az: *Biometric passports to be issued in Azerbaijan in 2012* (15 september 2011), Vestnik Kavkaza: *Azerbaijani citizens to get biometric passports* (geraadpleegd 14 december 2011), News.Az: *Azerbaijan speeds up works to introduce biometric passports* (22 juni 2011).

⁹⁸ Law of the Republic of Azerbaijan on combating corruption, aangenomen door de Milli Mejlis op 13 januari 2004.

⁹⁹ Zie website van de Commission on Combating Corruption: <http://antikorrupsiya.gov.az/view.php?lang=en&menu=0>.

¹⁰⁰ Zo heeft Azerbeidzjan in 2007 de wetgeving op corruptieve aangescherpt en liep Azerbeidzjan in 2009 als eerste deelnemende land aan het *Extractive Industries Transparency Initiative* (EITI) volledig in lijn met de door de EITI gestelde twaalf principes die transparantie in de industrie moeten bevorderen. US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011), zie ook <http://eiti.org/Azerbaijan>.

¹⁰¹ Zie www.transparency.org; US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011);

¹⁰² US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

corruptieaanklachten.¹⁰³ Sinds 2 maart 2011 is het voor Azerbeidzjaanse burgers mogelijk gevallen van corruptie te melden via een speciaal hiervoor ingestelde 'hotline'. De hotline is ingesteld door het kantoor van de Azerbeidzjaanse Openbare Aanklager. Onder de bevolking en bij mensenrechtenactivisten heerst scepsis dat deze campagne daadwerkelijk tot grote veranderingen zal leiden aangezien corruptie op hoger overheidsniveau hiermee niet wordt aangepakt en de campagne vooral een symbolische functie heeft.¹⁰⁴

2.5 Politieke ontwikkelingen

In de verslagperiode heeft president Aliyev zijn positie verder versterkt, zowel binnen het regeringsapparaat als binnen de regeringspartij *Yeni Azərbaycan Party* (YAP). De YAP bleef de politiek in Azerbeidzjan domineren en geen enkele van de belangrijkste oppositiepartijen heeft zetels in de Milli Mejlis gewonnen in de in november 2010 gehouden parlementsverkiezingen. De oppositie kan hierdoor geen enkele invloed uitoefenen op het officiële regeringsbeleid en zal naar verwachting steeds meer de weg van protestbijeenkomsten zoeken. De weigering van de autoriteiten toestemming te verlenen voor demonstraties, gebrekkige toegang tot de officiële media en gebrek aan financiële middelen vormen hierbij echter grote obstakels voor oppositiepartijen.¹⁰⁵

Parlementsverkiezingen

Op 7 november 2010 zijn in Azerbeidzjan verkiezingen gehouden voor het Azerbeidzjaanse parlement, de Milli Mejlis. Om deel te kunnen nemen aan de verkiezingen dienden kandidaten 450 handtekeningen te verzamelen. Onafhankelijke (binnenlandse en internationale) verkiezingswaarnemers stelden dat de verkiezingen niet aan de internationale normen van vrije democratische verkiezingen voldeden. Zo zouden kandidaten van oppositiepartijen zonder geldige redenen zijn geweigerd bij de kandidaatsinschrijvingen en was er gedurende de verkiezingen, naar verluidt, sprake van fraude. Ook zouden in de periode kort na de verkiezingen verkiezingswaarnemers, kandidaten en hun familieleden zijn geïntimideerd. Van de kandidaten van de YAP werd niet één inschrijving geweigerd door verkiezingsmedewerkers.¹⁰⁶

Politieke partijen en politiek onafhankelijken

Er zijn in Azerbeidzjan meer dan dertig geregistreerde politieke partijen, waarvan de regeringspartij *Yeni Azərbaycan Party* (YAP) de grootste is met, naar eigen zeggen, 465.000 leden.¹⁰⁷ Andere pro-regeringspartijen zijn *Alliance in the Name of Azerbaijan*, *Ana Vatan* ('Moederland'), *Party of National Statehood* en *The Azerbaijan National Independence Party*. De meest kritische partij in het parlement is de *UMID*-partij ('Hoop'-partij) met één zetel. Ook *UMID* is echter een pro-regeringspartij en

¹⁰³ Zo worden bijvoorbeeld regelmatig verkeersagenten ontslagen die verdacht worden van het onnodig aanhouden van motorvoertuigen om steekpenningen te innen. Radio Free Europe/Radio Liberty: *Crooked cops dismissed in Baku* (12 januari 2012).

¹⁰⁴ BBC News: *Azerbaijan's crackdown on dissent condemned by Amnesty* (16 november 2011), Eurasianet.org: *Fighting corruption in Azerbaijan: a mission with teeth?* (23 februari 2011), Central Asia-Caucasus Institute Analyst (Cacianalyst): *How serious is Azerbaijan's anti-corruption campaign?* (3 februari 2011) en: *Azerbaijan seeks to curb rampant corruption* (3 februari 2011), Azeri report.com: *Azerbaijan's anti-corruption drive: fact or fallacy?* (geraadpleegd 16 januari 2012), Radio Free Europe/Radio Liberty: *Azerbaijan launches anti-corruption hotline* (4 maart 2011).

¹⁰⁵ Economist Intelligence Unit (EIU): *Country report Azerbaijan* (December 2011).

¹⁰⁶ US Department of State, *Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2010*, 8 april 2011, New York Times: *Azerbaijan: Ruling party takes majority of seats in elections* (8 november 2010), OVSE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR): *Azerbaijan Parliamentary elections election observation mission final report* (25 januari 2011), Congressional Research Service: *Armenia, Azerbaijan and Georgia: Political developments and implications for U.S. interests* (27 oktober 2011).

¹⁰⁷ Zie www.yap.org.az (geraadpleegd 20 december 2011).

algemeen wordt aangenomen dat de partij in het parlement is gekomen om een schijn van democratie hoog te houden.¹⁰⁸

De belangrijkste oppositiepartijen zijn de *Musavat Party* en de *Popular Front Party of Azerbaijan*. Het *Azadlig Blok*¹⁰⁹ is in juli 2010 ontbonden, vooral om ruimte maken voor een oppositieblok van de *Musavat Party* en de *Popular Front Party*. In september 2010 is een samenwerkingsverband tussen de beide partijen tot stand gekomen, in de aanloop naar de parlementsverkiezingen van november van dat jaar. Samenwerking van het blok met de andere oppositiepartijen komt vooralsnog niet van de grond.¹¹⁰ Wel is na de parlementsverkiezingen de oppositiebeweging *Civil Movement for Democracy Public Chamber* opgericht, bestaande uit leden van oppositiepartijen en individuele opposanten (zie hieronder).

Civil Movement for Democracy Public Chamber

Na de parlementsverkiezingen van november 2010 is de oppositiebeweging *Civil Movement for Democracy Public Chamber (CMDPC)* in het leven geroepen, bestaande uit leden van oppositiepartijen en individuele politieke opposanten en actievoerders. Binnen de *CMDPC* is de *Musavat* partij sterk vertegenwoordigd. De *CMDPC* heeft naar eigen zeggen 450 leden, kantoren in 40 Azerbeidzjaanse regio's en in totaal meer dan 2500 sympathisanten in het land. De *CMDPC* heeft zichzelf als doel gesteld via protestmanifestaties aan te dringen op de vrijlating van personen die zijn opgepakt na protestbijeenkomsten in het voorjaar van 2011, op verandering van het regime in Azerbeidzjan en op het aftreden van president Ilham Aliyev. De *CMDPC* heeft geen officiële registratie¹¹¹ bij het Azerbeidzjaanse ministerie van Justitie.¹¹²

In januari 2012 is de *Resistance Movement for a Democratic Society* opgericht; een samenwerkingsverband bestaande uit vijf oppositiepartijen waaronder de *Popular Front Party*. Binnen dit verband zijn de meningen verdeeld over een eventuele samenwerking met de *Public Chamber*. De *Musavat* partij maakt geen deel uit van het samenwerkingsverband, maar is wel sterk vertegenwoordigd in de *Public Chamber*.¹¹³

In Azerbeidzjan zijn verder veel onafhankelijken politiek actief, zowel binnen het politieke establishment als in de oppositie. De meeste 'onafhankelijken' zijn op een

¹⁰⁸ Inter Parliamentary Union: *Azerbaijan Milli Mejlis* (www.ipu.org, geraadpleegd op 20 februari 2012), OSCE; *Parliamentary elections Azerbaijan 2010, election observation mission final report* (25 januari 2011).

¹⁰⁹ Het *Azadlig Blok* vormde tot het moment van de ontbinding ervan, naast de *Musavat Party*, de voornaamste politieke oppositie tegen de heersende *New Azerbaijan Party (YAP)*. Het blok bestond uit de *Popular Front Party of Azerbaijan*, de *Liberal Party* en de *Citizens and Development Party*. Azernews.az: *Talks launched to create 'New opposition Alliance'* (15 juli 2010).

¹¹⁰ Azerireport.com: *Azadlig Bloc dissolved, PFPA-Musavat Bloc is in creation* (14 juli 2010), Trend.Az: *Azerbaijani opposition to unite without Musavat and PFPA* (21 juli 2011), Azerireport.com: *PFPA and Musavat united in "PFPA-Musavat" election bloc* (8 september 2010).

¹¹¹ Registratie van politieke partijen geschiedt op basis van de *Wet van de Republiek Azerbeidzjan inzake politieke partijen* van 3 juni 1992 (met latere wijzigingen) en op basis van de *Wet op de Registratie van rechtspersonen* van 12 december 2003. In artikel 4 en 14 van de eerstgenoemde wet staan de bepalingen met betrekking tot de registratieplicht voor politiek partijen omschreven, onder andere dat een partij tenminste 1000 leden (Azerbeidzjaanse staatsburgers) dient te hebben alvorens voor registratie in aanmerking te komen (artikel 4). In de laatstgenoemde wet staat de registratieprocedure voor rechtspersonen (waaronder politieke partijen) beschreven (Zie hiervoor ook paragraaf 3.3.2). Council of Europe, Venice Commission: *Law on Political Parties of the Republic of Azerbaijan*, CDL-REF (2011) 035 (1 juli 2011).

¹¹² Caucasian Knot: *In Azerbaijan, oppositionists who united into 'Public Chamber' are ready for new protests* (9 januari 2012), Radio Free Europe/ Radio Liberty: *New opposition alliance established in Azerbaijan* (13 januari 2012), Etiraz.com: *Public chamber raises question of Ilham Aliyev's resignation* (9 januari 2012).

¹¹³ RFE/RL: *New opposition alliance established in Azerbaijan* (13 januari 2012).

of andere wijze gelieerd aan de regering. Ook in het parlement zit een aantal 'onafhankelijke leden', die in de praktijk nauw verbonden zijn met de regering.¹¹⁴

Invloed van de 'Arabische Lente'

De protesten in het Midden-Oosten en Noord-Afrika tegen de heersende autoritaire regimes hebben oppositiegroepen in Azerbeidzjan vanaf maart 2011 geïnspireerd tot het houden van protestacties. Het aantal deelnemers aan deze protestbijeenkomsten was echter laag. De regering trad met harde hand op en een aantal actievoerders zit nog altijd vast, vaak op grond van beschuldigingen die niet direct met de protestbijeenkomsten te maken hebben.¹¹⁵ De reactie van de regering op de protesten duidt er volgens bronnen op dat de regering wel is geschrokken van de ontwikkelingen in de Arabische wereld en dat het verandering te allen tijde wil voorkomen. De invloed van de politieke ontwikkelingen in de Arabische wereld op de situatie in Azerbeidzjan lijkt vooralsnog klein, vooral aangezien de politieke oppositie in Azerbeidzjan er niet in slaagt een vuist te maken tegen de regering van Aliyev.¹¹⁶

Buitenlandse betrekkingen

De betrekkingen met Armenië zijn sinds de oorlog om Nagorny Karabach zeer gespannen. Een oplossing van het conflict is nog niet in zicht. In de verslagperiode hebben beide partijen elkaar beticht van het breken van de staakt-het-vuren-overeenkomst uit 1994. Tijdens de ministeriële raadsvergadering van de *Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE)* in Vilnius in december van 2011, hebben de afgevaardigden van de *Minsk Groep*¹¹⁷ wederom het belang onderstreept van een vreedzame oplossing voor het Nagorny Karabach-conflict (zie hoofdstuk 6 voor verdere informatie over Nagorny Karabach).¹¹⁸

Traditioneel onderhoudt Azerbeidzjan goede banden met Turkije. De verhouding met Turkije wordt echter mede bepaald door de Turks-Armeense betrekkingen. Nadat in 2009 twee toenaderingsprotocollen¹¹⁹ werden ondertekend door Armenië en Turkije verslechterde de verhouding tussen Turkije en Azerbeidzjan. In de verslagperiode zijn de verhoudingen tussen Turkije en Armenië verslechterd waardoor Azerbeidzjan en Turkije weer toenadering zochten. In februari van 2011 ratificeerde het Turkse parlement een partnerschapsverdrag met Azerbeidzjan, dat al eerder, in december 2010, door Azerbeidzjan was geratificeerd. De Turkse premier Erdogan bracht op 27 juli 2011 een bezoek aan Azerbeidzjan om de betrekkingen tussen beide landen verder te versterken.¹²⁰

¹¹⁴ Human Rights Watch: *Beaten, blacklisted and behind bars. The vanishing space for freedom of expression in Azerbaijan* (oktober 2010).

¹¹⁵ Hierbij valt te denken aan aanklachten in verband met betrokkenheid bij terroristische activiteiten, hooliganisme, laster en drugsdelicten. Oppositieleden en activisten in Azerbeidzjan alsmede internationale waarnemers stellen dat de beschuldigingen veelal zijn gefabriceerd door de regering.

¹¹⁶ EIU: *Azerbaijan country report* (december 2011).

¹¹⁷ De Minsk Groep is een onderdeel van de OVSE dat speciaal gericht is op het vinden van een vreedzame oplossing voor het Nagorny Karabach-conflict. De groep staat onder co-voorzitterschap van Rusland, de Verenigde Staten en Frankrijk, aangevuld met afgevaardigden van Armenië en Azerbeidzjan, Wit-Rusland, Zweden, Duitsland, Finland en Turkije. De naam 'Minsk Groep' komt van een in 1992 door de OVSE aangenomen voorstel, om een vredesconferentie met betrekking tot het conflict te beleggen in Minsk, Wit-Rusland. Deze conferentie is nog altijd niet gehouden (zie website OVSE: <http://www.osce.org/mg/66872>).

¹¹⁸ Website ministerie van Buitenlandse Zaken (<http://www.minbuza.nl/reizen-en-landen/betrekkingen/a/azerbeidzjan>), Caucasian Knot: *Week in the Caucasus: review of main events of January 2-8* (9 januari 2012).

¹¹⁹ De protocollen dienden ter herstel van het diplomatieke verkeer en heropening van de grens tussen de beide landen. Turkije stelde als voorwaarde dat het conflict inzake Nagorny-Karabach moet worden opgelost alvorens het de protocollen zal ratificeren. Consultaties tussen Turkije en Armenië over toenadering zijn kort na de ondertekening van de protocollen doodgelopen. Zie ook Algemeen ambtsbericht Armenië (februari 2012).

¹²⁰ Global Security.org: *Nagorno-Karabakh* (11 juli 2011), Caucasus Edition: *Nagorno-Karabakh and Turkish-Armenian relations: which should be solved first?* (1 september 2011), News.az: *Treaty between Azerbaijan and Turkey ratified* (18 februari 2011), EIU: *Country report Azerbaijan* (december 2011).

De relatie met Iran¹²¹ is al jaren gespannen, vanwege onder meer een juridisch geschil over de Kaspische Zee. Bovendien hangen de Azerbeidzjaans-Iraanse verhoudingen nauw samen met de relaties van beide landen met Turkije en Rusland en met de houding van Azerbeidzjan ten opzichte van de EU, de Verenigde Staten en Israël. Zo zijn de verhoudingen tussen de regeringen van Azerbeidzjan en Iran in de eerste maanden van 2012 verder onder druk komen te staan, omdat er sprake was van het aanhalen van contacten tussen de regeringen van Israël en Azerbeidzjan. Volgens de Azerbeidzjaanse veiligheidsdienst werd in januari 2012 een door Iran georkestreerde aanslag verijdeld op de Israëlische ambassadeur in Azerbeidzjan, een rabbijn en andere prominente leden van de Israëlische gemeenschap in Azerbeidzjan. In verband met dit incident werden twee Azerbeidzjaanse burgers opgepakt. In maart 2012 werden 22 personen opgepakt door agenten van het ministerie van Nationale Veiligheid op verdenking van het beramen van aanslagen op de Amerikaanse en Israëlische ambassades in Bakoe. De Azerbeidzjaanse veiligheidsdienst stelde dat de verdachten de aanslagen hadden voorbereid in opdracht van Iran en hadden samengewerkt met leden van de *Islamitische Revolutionaire Garde* (elite veiligheidsdienst in Iran). Azerbeidzjan is voorts bevreesd voor radicaal islamitische invloeden vanuit Iran en heeft de Iraanse autoriteiten meermalen beschuldigd van het ondersteunen van radicaal islamitische bewegingen in Azerbeidzjan. Bovendien stellen de Azerbeidzjaanse autoriteiten dat Azerbeidzjaanse media soms door Iraanse *hackers* worden aangevallen.¹²²

Azerbeidzjan onderhoudt nauwe economische en militaire banden met Rusland. Rusland ijvert voor nauwere samenwerking met Azerbeidzjan op het gebied van energie. Er zijn echter ook spanningen tussen beide landen. Zo steunde Rusland Armenië in de oorlog om Nagorny Karabach.¹²³

Azerbeidzjan is voor Rusland, de Verenigde Staten en de Europese Unie geo-strategisch van groot belang, vooral op het gebied van veiligheid, energievoorziening en met betrekking tot Afghanistan en Iran.¹²⁴ Dankzij dit strategisch belang heeft Azerbeidzjan als enige van de voormalige Sovjetlanden een min of meer neutrale positie kunnen innemen ten opzichte van Rusland, de EU en de VS en kan het land noch als pro-westers, noch als pro-Russisch worden aangemerkt.¹²⁵

Op 25 mei 2011 werd Azerbeidzjan lid van de *Non-Aligned Movement (NAM)*.¹²⁶ De aansluiting van Azerbeidzjan bij de *NAM* lijkt de verhoudingen met Europa en de Verenigde Staten enigszins te vertroebelen. De aansluiting van Azerbeidzjan bij de *NAM* volgde kort op kritische uitlatingen door het Europese Parlement en vanuit lidstaten van de Europese Unie over de mensenrechtensituatie in Azerbeidzjan.¹²⁷

¹²¹ In Iran leeft een grote minderheid etnische Azeri (naar schatting bijna een kwart van het totale aantal van ruim 76 miljoen inwoners). Zie algemeen ambtsbericht Iran (augustus 2011).

¹²² News.az: *Future of Azerbaijan-Iran ties depends on Iran's relations with Russia, Turkey* (4 november 2011), USAK.org: *Azerbaijan-Iran-relations: 'One nation two states' or 'enemy brothers'* (9 juni 2011), RFE/RL: *Azerbaijani tv attacked by Iranian hacker* (23 februari 2012 en: *The Iran conflict comes to the Caucasus* (17 februari 2012 en: *Azerbaijan arrests 22 for allegedly plotting US, Israeli attacks* (14 maart 2012).

¹²³ Caucasus edition: *Russian hegemony and the Nagorno-Karabakh conflict resolution: a quandary or an impasse?* (1 oktober 2010), Hurriyet Daily News: *Armenia expects Russian support in Karabakh war* (20 mei 2011).

¹²⁴ Er is sinds enkele jaren een oliepijpleiding van Bakoe via Georgië naar Turkije. Ook wordt door Europa gestreefd naar het aanleggen van een nieuwe gaspijplijn (Nabucco-project) via Turkije naar Europa.

¹²⁵ Academia.edu: *Azerbaijan-Russia relations: an analysis of hegemony* (22 april 2011).

¹²⁶ De *NAM* werd in 1955 opgericht als beweging tegen de overheersing van de grote mogendheden op het wereldtoneel en tegen elke vorm van kolonialisme, aanvankelijk vooral in het licht van de Koude Oorlog van de jaren 1950. In recentere tijden heeft de *NAM* het aandachtsgebied verlegd naar globaliseringsvraagstukken en mondiale sociaal-economische problemen.

¹²⁷ Radio Free Europe/Radio Liberty: *Azerbaijan joins ranks of non-aligned movement* (25 mei 2011), Eurasianet.org: *Azerbaijan: Facing a choice between NATO and NAM?* (30 juni 2011), Contact.az: *Political events of 2011* (30 december 2011).

Bronnen stellen dat de toetreding tot de NAM vooral bedoeld was om steun te vergaren voor de standpunten van Azerbeidzjan in het Nagorny Karabach conflict en om de Azerbeidzjaanse kandidatuur voor een zetel in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties te verstevigen (zie hieronder).¹²⁸

Op 25 oktober 2011 werd Azerbeidzjan voor het eerst gekozen tot niet-permanent lid van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. Het lidmaatschap werd van kracht op 1 januari 2012 en duurt twee jaar.¹²⁹

Op 26 mei 2012 wordt in Bakoe de finale van het Eurovisie Songfestival gehouden. Dit evenement is voor Azerbeidzjan van politiek belang en biedt de Azerbeidzjaanse regering volgens velen een mogelijkheid - gezien de internationale aandacht die dit evenement met zich meebrengt - het blazoen met betrekking tot het eerbiedigen van de mensenrechten op te poetsen.¹³⁰

2.6 Veiligheidssituatie

In de verslagperiode vond een aantal confrontaties plaats tussen de Azerbeidzjaanse veiligheidsdiensten en gewapende groeperingen.

Zo werd volgens het ministerie van Nationale Veiligheid in april 2012 het hoofd van een aan Al-Qaida gelieerde groepering, Vugar Padarov, doodgeschoten toen hij zich verzette tegen zijn arrestatie. Negentien andere leden van de groepering werden gearresteerd in verschillende delen van het land. In juli 2012 werden al zeventien leden van een andere aan Al-Qaida verbonden groepering veroordeeld tot celstraffen variërend tussen vijf jaar en levenslang.¹³¹

Op 6 april 2012 heeft een schietincident plaatsgevonden in de stad Ganja (de tweede grootste stad in Azerbeidzjan) tussen veiligheidsdiensten en een gewapende groepering. Hierbij zou ten minste één politieman om het leven zijn gekomen en zouden verschillende andere politieagenten gewond zijn geraakt. De leden van de gewapende groepering werden opgepakt. De veiligheidsdiensten hebben geen nadere gegevens verstrekt over de toedracht van het incident.¹³²

Voor zover bekend hebben er gedurende de verslagperiode verder geen gevechtshandelingen plaatsgevonden buiten het grensgebied van Azerbeidzjan en Nagorny Karabach (zie hieronder). Wel zijn in 2011 in Azerbeidzjan, evenals in voorgaande jaren, (dodelijke) slachtoffers gevallen als gevolg van landmijnen. De slachtoffers waren zowel burgers als militairen. Azerbeidzjan is geen partij bij het internationale Verdrag tegen landmijnen van 1997. Azerbeidzjan heeft aangegeven dat het de doelstellingen van het verdrag onderschrijft, maar dat het pas kan toetreden wanneer het conflict met Armenië is opgelost.¹³³

¹²⁸ Eurasianet.org: *Azerbaijan: Facing a choice between NATO and NAM?* (30 juni 2011).

¹²⁹ De Veiligheidsraad bestaat uit vijf vaste lidstaten (VS, China, Frankrijk, Rusland en het VK), aangevuld met vijf niet-permanente leden die om de twee jaar worden gekozen. Naast Azerbeidzjan zijn dit Pakistan, Guatemala, Togo en Marokko. CNN World: *Azerbaijan gets UN Security Council seat* (24 oktober 2011), Contact.az: *Political events of 2011* (30 december 2011), EIU: *Azerbaijan country report* (december 2011).

¹³⁰ Commonsense.eu: *Avoiding a long hot summer in Karabakh. The world should not become complacent as a result of the lull in tension this spring* (13 maart 2012), BBC News: *Eurovision turns spotlight on Azerbaijan* (18 mei 2011).

¹³¹ RFE/RL: *Azerbaijan says Al-Qaeda-linked militant leader killed* (18 april 2012), Today.az: *Al-Qaeda-linked armed group neutralized in Azerbaijan* (18 april 2012).

¹³² RFE/RL: *At least one dead in Azerbaijan shoot-outs* (6 april 2012).

¹³³ Caucasian Knot: *In 2011 four persons were killed by mine and shell explosions in Azerbaijan* (10 januari 2012), Landmine and Cluster Munition Monitor: *Azerbaijan* (update 18 juni 2010).

In de verslagperiode heeft zich langs de grens tussen Nagorny Karabach en Azerbeidzjan, de zogenaamde *line of contact*, wederom een aantal schietincidenten voorgedaan. Langs de *line of contact* zijn veel sluipschutters actief waardoor er jaarlijks slachtoffers vallen, onder wie burgerslachtoffers. Slachtoffers vallen aan zowel Armeense als Azerbeidzjaanse zijde.¹³⁴

Zo werd op 23 februari 2012 in het Tavush district een Armeense soldaat gedood door een Azerbeidzjaanse sluipschutter en werden in november 2011 twee Armeense soldaten die in het Karabachse leger dienst deden gedood door Azerbeidzjaanse sluipschutters. Op 8 maart 2011 werd een negenjarige Azerbeidzjaanse jongen gedood door een Armeense sluipschutter in het Agdam-district (liggend op de *line of contact*). Op 3 juni 2011 werd, eveneens in het Agdam-district, een Azerbeidzjaanse burger gedood door Armeense militairen.¹³⁵

In het grensgebied met Armenië en langs de *line of contact* bevinden zich ook landmijnen en andere explosieven. (zie voor verdere informatie over de veiligheidssituatie in Nagorny Karabach paragraaf 6.4).¹³⁶

¹³⁴ Foreign and Commonwealth Office: *Azerbaijan* (update 29 november 2011), Global Security.org: *Nagorno-Karabakh* (7 november 2011), Caspian Intelligence: *Karabakh snipers: A microcosm of the conflict* (29 november 2011).

¹³⁵ News.az: *Azerbaijani child killed by Armenian sniper* (9 maart 2011), Trend.az: *Azerbaijan ambassador to UN sends letter to Secretary General over cease-fire violations by Armenia* (2 juli 2011), Caucasian Knot: *An Armenian soldier killed in the zone of Karabakh conflict* (24 januari 2012) en: *Nagorno-Karabakh soldier killed on border with Azerbaijan* (21 november 2011).

¹³⁶ Foreign and Commonwealth Office: *Azerbaijan* (update 29 november 2011), Global Security.org: *Nagorno-Karabakh* (7 november 2011), Landmine & Cluster Munition Monitor: *Azerbaijan* (2010).

3 Mensenrechten

3.1 Juridische context

3.1.1 *Internationale verdragen en conventies*

Azerbeidzjan is sinds 1992 lid van de Verenigde Naties (VN) en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). Sinds 1999 is er een partnerschap tussen de Europese Unie en Azerbeidzjan van kracht (getekend in 1996). In 2001 werd Azerbeidzjan lid van de Raad van Europa en in 2006 werd het land gekozen als lid van de mensenrechtenraad van de VN. Vanaf 1 januari 2012 is Azerbeidzjan lid van de Veiligheidsraad van de VN voor de duur van twee jaar. In mei 2011 sloot Azerbeidzjan zich aan bij de *Non Aligned Movement (NAM)*. Azerbeidzjan is partij bij de belangrijkste mensenrechtenverdragen.¹³⁷ Internationale verdragen maken, volgens de Grondwet, een onlosmakelijk deel uit van het rechtssysteem van Azerbeidzjan.¹³⁸ Bepalingen van internationale verdragen prevaleren boven nationale wetgeving, met uitzondering van de Grondwet van Azerbeidzjan en wetten die bij referendum zijn aangenomen.¹³⁹

3.1.2 *Grondwet*

Hoofdstuk twee van de Grondwet van Azerbeidzjan geeft een gedetailleerde opsomming van de door Azerbeidzjan erkende mensenrechten en fundamentele vrijheden.¹⁴⁰ De bepalingen van de Grondwet hebben een directe werking binnen het rechtssysteem van Azerbeidzjan en prevaleren boven alle wetgeving.¹⁴¹ De uitoefening van een aantal grondrechten – bijvoorbeeld vrijheid van godsdienst of vergadering – heeft nadere uitwerking gekregen in specifieke wetgeving.

3.1.3 *Overige nationale wetgeving*

De Azerbeidzjaanse wetgeving stamt voor een deel uit de Sovjetperiode.¹⁴² Een aanzienlijk deel van deze wetgeving is sinds de onafhankelijkheid gewijzigd. Daarnaast is sinds de onafhankelijkheid een aantal geheel nieuwe wetten aangenomen. In de context van de bescherming van de mensenrechten kan de *Wet op de Verwezenlijking van Mensenrechten en Vrijheden in de Republiek Azerbeidzjan*

¹³⁷ In bijlage III van het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan van juli 2004 is een overzicht opgenomen van de meest relevante verdragen waar Azerbeidzjan partij bij is. Sinds 2004 heeft Azerbeidzjan onder meer de volgende verdragen getekend:

- Optioneel Protocol bij het Verdrag tegen marteling en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandelingen en straffen (OPCAT/15.09.2005) en ratificatie ervan op 28 januari 2009;
- Protocol no. 14 van het Europese Verdrag voor de Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden.(19.05.2005);
- Internationaal Verdrag ter bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijning (06.02.2007);
- Verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap (CRPD/09.01.2009) en ratificatie ervan op 28 januari 2009;
- Optioneel Protocol bij het verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap (CRPD/09.01.2009) en ratificatie ervan op 28 januari 2009.

Volkskrant.nl: *Azerbeidzjan als laatste in Veiligheidsraad* (25 oktober 2011), Azerbaijan in the World: *Azerbaijan joins Non Aligned Movement* (1 juni 2011). Zie www2.ohchr.org en www.treaties.un.org.

¹³⁸ Artikel 148 van de Grondwet.

¹³⁹ Artikel 151 van de Grondwet.

¹⁴⁰ De huidige Azerbeidzjaanse Grondwet trad in werking in 1995 en werd sindsdien op enkele punten geamendeerd.

¹⁴¹ Artikel 147 van de Grondwet.

¹⁴² Op grond van de Wet op het Herstel van de Staatsonafhankelijkheid van de Republiek Azerbeidzjan (No. 222-XII van 18 oktober 1991), blijft de vóór de onafhankelijkheidsdag in werking getreden wetgeving van de voormalige SSR Azerbeidzjan en de voormalige USSR van kracht tot het moment van wijziging of verwerping hiervan door de autoriteiten van de onafhankelijke Republiek Azerbeidzjan.

van december 2002 worden genoemd, die de toegestane beperkingen op de uitoefening van deze rechten en vrijheden benoemt.¹⁴³

Internationale waarnemers zoals de *European Commission against Racism and Intolerance (ECRI)* dringen er bij de regering van Azerbeidzjan met regelmaat op aan wetgeving in de sfeer van mensenrechten aan te nemen en te verbeteren. Azerbeidzjan heeft bijvoorbeeld tot op heden geen wet inzake de rechten van nationale minderheden aangenomen, ondanks druk vanuit de EU om dit te doen.¹⁴⁴

3.1.3.1 Staatsburgerschaps- en vreemdelingenwetgeving

Voor een overzicht van de staatsburgerschaps- en vreemdelingenwetgeving wordt verwezen naar het thematisch ambtsbericht Staatsburgerschaps- en vreemdelingenwetgeving in Azerbeidzjan van juli 2011. Voor zover bekend zijn er op dit gebied geen nieuwe ontwikkelingen geweest sinds het verschijnen van dit ambtsbericht.¹⁴⁵

3.2 Toezicht en rechtsbescherming

3.2.1 Toezichthouders

De Nationale Assemblee en het ministerie van Justitie hebben een mensenrechtenbureau waar klachten kunnen worden ingediend.¹⁴⁶ Verschillende overheidsinstanties, waaronder de politie, de Prokuratura en het ministerie van Justitie, beschikken over telefonische klachtenlijnen, waar burgers zich met klachten toe kunnen wenden.¹⁴⁷

Een ieder van wie de mensenrechten door de staat zijn geschonden, kan zich wenden tot de rechter of het Constitutioneel Hof.¹⁴⁸ Aangezien Azerbeidzjan partij is bij het *Europese Verdrag voor de Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (EVRM)*, is ook de gang naar de rechter in Straatsburg

¹⁴³ Volgens artikel 3 van de Wet op de Verwezenlijking van Mensenrechten en Vrijheden in de Republiek Azerbeidzjan zijn eventuele beperkingen op deze rechten en vrijheden alleen toegestaan indien deze in overeenstemming zijn met internationale overeenkomsten waarbij Azerbeidzjan partij is en de Grondwet van de Republiek Azerbeidzjan.

¹⁴⁴ ECRI report on Azerbaijan (31 mei 2011), Minority Rights Group International: *World directory of national minorities and indigenous peoples: Azerbaijan overview* (geraadpleegd 25 januari 2011). Azerbeidzjan heeft tot op heden het Europees Verdrag inzake Nationaliteit (1997) niet geratificeerd.

¹⁴⁵ Zie hiervoor de website van de Rijksoverheid (<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/ambtsberichten/2011/07/07/thematisch-ambtsbericht-azerbeidzjan.html>).

¹⁴⁶ US Department of State: *Azerbaijan, Country Report on Human Rights Practices 2010* (8 april 2011). De klachten worden onderzocht en er worden aanbevelingen aan de overheidsdiensten gedaan.

¹⁴⁷ RFE/RL: *Azerbaijan launches anticorruption hotline* (4 maart 2011), CLRPL.az: *Monitoring report government hotline services in Azerbaijan* (2009), Avciya.az: *Hotline created in Azerbaijan railways* (22 februari 2011), Abc.az: *Azerbaijan opens a hotline for violations of civil rights by traffic police* (27 september 2010), website ministerie van Justitie Azerbeidzjan (<http://www.justice.gov.az/eng/index.php>).

¹⁴⁸ Zie artikel 60, eerste lid, van de Grondwet. Het zoeken van hulp bij de rechter is op grond van het tweede lid van artikel 60 van de Grondwet mogelijk in geval van handelingen of verzuim om bescherming te verlenen door de staat en al zijn organen, politieke partijen, vakbonden, publieke organisaties en staatsfunctionarissen. Op grond van de Wet op de Verwezenlijking van Mensenrechten en Vrijheden in de Republiek Azerbeidzjan van 24 december 2004 kunnen personen zich in bepaalde omstandigheden rechtstreeks tot het Constitutioneel Hof wenden (zie paragraaf 2.2).

mogelijk.¹⁴⁹ Uitspraken van het *Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM)* worden niet consequent opgevolgd door de Azerbeidzjaanse overheid.¹⁵⁰

Ombudsman

Naast het volgen van een juridische procedure kan iedereen in Azerbeidzjan, ongeacht zijn of haar juridische status¹⁵¹, een klacht indienen bij de ombudsman.¹⁵² Sinds juli 2002 is dit Elmira Suleymanova.¹⁵³ De ombudsman is niet gemandateerd een onderzoek in te stellen naar de President, parlementsleden of rechters.¹⁵⁴ De activiteiten van de Ombudsman richten zich met name op het verbeteren van de wetgeving en het juridisch systeem. Het bureau van de ombudsman verschaft ook algemene voorlichting over mensenrechten en houdt bewustwordingscampagnes in het land. Medewerkers van de ombudsman bezoeken met zekere regelmaat politiebureaus in de regio om de afhandeling van klachten te monitoren. Ook bezoekt de ombudsman soms gevangenis. Voorts is in de verslagperiode het mandaat van de ombudsman uitgebreid met het monitoren van de handhaving door de Azerbeidzjaanse autoriteiten van het recht op toegang tot informatie en kan de ombudsman op elk gewenst moment, onaangekondigd detentiefaciliteiten en psychiatrische instellingen bezoeken.¹⁵⁵

Tussen 2006 en 2010 had de ombudsman de leiding over en het toezicht op het *National Action Plan on Protection of Human Rights in the Republic of Azerbaijan*. De ombudsman heeft in het kader van dit actieplan in 2010 publieke bijeenkomsten gehouden in alle districten van Azerbeidzjan. Tijdens deze bijeenkomsten waren onder andere vertegenwoordigers van de overheid, de media en lokale ngo's aanwezig.¹⁵⁶ Ook hield de ombudsman openbare hoorzittingen waarbij burgers hun stem konden laten horen. Van de presentatie van de resultaten en de evaluatie van het actieplan die in 2010 zouden hebben plaatsgevonden, zijn dezerzijds geen gegevens bekend geworden.¹⁵⁷ Wel is op 27 december 2011 een nieuw *National Action Program* aangenomen door het parlement, inzake de aanpak van de verbetering van het waarborgen van mensenrechten en vrijheden in Azerbeidzjan. De ombudsman is belast met het toezicht over het programma. De Raad van Europa heeft instemmend gereageerd op het aannemen van het actieplan door de Azerbeidzjaanse regering. Volgens critici zal het plan echter weinig effect sorteren

¹⁴⁹ Aan het eind van 2010 had het Europese Hof uitspraak gedaan in 42 Azerbeidzjaanse zaken waarbij in 38 gevallen sprake was van de schending van tenminste één recht neergelegd in het EVRM. Het ging daarbij meestal om schending van artikel 5 (recht op vrijheid en veiligheid), artikel 6 (recht op een eerlijk proces) en artikel 1 van protocol 1 (eigendomsrecht). Per 30 juni 2011 liepen er nog 1543 Azerbeidzjaanse zaken bij het Hof. Website Europese Hof voor de Rechten van de Mens (www.echr.coe.int) geraadpleegd 19 maart 2012.

¹⁵⁰ Een bekend voorbeeld hiervan is de aanvankelijke weigering van de prominente journalist Fatullayev vrij te laten na een uitspraak van het EHRM (zie ook paragraaf 3.3.1)

¹⁵¹ Zo kunnen staatlozen en vreemdelingen bijvoorbeeld ook klachten indienen. Website ombudsman Azerbeidzjan (www.ombudsman.gov.az).

¹⁵² Klachten kunnen zowel mondeling als schriftelijk worden ingediend. Klachten kunnen ook door derden worden ingediend met instemming van de betrokkene. In bijzondere gevallen is deze instemming niet benodigd, bijvoorbeeld wanneer de betrokkene inmiddels is overleden. Website ombudsman Azerbeidzjan (www.ombudsman.gov.az).

¹⁵³ Suleymanova is op 5 maart 2010 herkozen voor een tweede termijn van zeven jaar. Abc.az: *Elmira Suleymanova elected Azerbaijan's ombudsman for second term running* (5 maart 2010).

¹⁵⁴ Zie www.ombudsman.gov.az: *Constitutional Law on the Commissioner for Human Rights (Ombudsman) of the Republic of Azerbaijan (2001)*, artikel 1.6.

¹⁵⁵ Commissioner for Human Rights (ombudsman) in the Republic of Azerbaijan: *Annual report on provision and protection of human rights and freedoms in the Republic of Azerbaijan 2010* (2011), Commissioner for Human Rights (ombudsman) in the Republic of Azerbaijan: *Parallel report on implementation of the international covenant on economic, social and cultural rights* (ICESCR, 2011), Trend.az: *Azerbaijani Parliament extends ombudsman's powers* (20 april 2012).

¹⁵⁶ OSCE Review Conference november 2010: *Information on the activities of the Commissioner for Human Rights (ombudsman) of the Republic of Azerbaijan* (26-28 november 2010).

¹⁵⁷ Zie ook: *Decree of the President of the Republic of Azerbaijan of 29 December 2006, # 1880 on approval of the National Action Plan on the Protection of Human Rights in the Republic of Azerbaijan*. De ombudsman stelt dat het succes van het actieplan afgemeten kan worden aan in de looptijd behaalde resultaten, zonder daar verder concreet op in te gaan.

en is het door de overheid voornamelijk bedoeld als reactie op internationale kritiek op de mensenrechtensituatie in Azerbeidzjan. Volgens sommigen speelt mee dat in 2012 het Eurovisie Songfestival wordt gehouden in Bakoe, waardoor de internationale gemeenschap verhoogde aandacht heeft voor de mensenrechtensituatie in Azerbeidzjan.¹⁵⁸

In 2010 ontving de ombudsman 11.600 meldingen, waarvan 84,2% als klacht werd aangemerkt. Volgens de ombudsman werd van de klachten 51,2% in behandeling genomen en werd van de in behandeling genomen klachten 52,6% opgelost.¹⁵⁹ De meerderheid van de klachten heeft betrekking op (vermeende) schendingen van sociaal-economische rechten (zoals bijvoorbeeld arbeidsrecht) en mensenrechten (vaak met betrekking tot rechtbankbeslissingen). De ombudsman kan slechts met een aanbeveling komen. Dit wordt regelmatig gedaan, vooral op het gebied van wetgeving. Indien er echter sprake is van een handeling in strijd met de wet en de zaak wordt niet rechtgezet, kan de Ombudsman zich tot de rechter wenden, zo nodig tot aan het Constitutioneel Hof. De ombudsman kan ook ambtshalve een onderzoek instellen naar mensenrechtenschendingen. Ook heeft de ombudsman een *hotline* voor klachten over onder andere marteling in gebruik.¹⁶⁰

Het optreden van de Ombudsman wordt door velen getypeerd als ineffectief, weinig daadkrachtig en niet-onafhankelijk.¹⁶¹ Met betrekking tot politiek gevoelige onderwerpen verklaart de Ombudsman zich vaak niet-ontvankelijk. Wel heeft de ombudsman in de verslagperiode veel bewustwordingscampagnes georganiseerd om mensenrechtenkwesies onder de aandacht te brengen en het instituut meer bekendheid onder de bevolking te geven. Ook zijn er regiokantoren geopend in Quba, Sheki, Ganja en Jalilabad. De ombudsman treedt ook op als waarnemer bij binnenlandse verkiezingen. Zo heeft de ombudsman de parlementsverkiezingen van november 2010 gemonitord. Het officiële commentaar luidde hierbij, dat er geen misstanden waren geconstateerd.¹⁶²

Niet-gouvernementele organisaties (ngo's)

In Azerbeidzjan zijn enkele duizenden niet-gouvernementele organisaties (ngo's) actief, variërend van vrouwennetwerken tot advocatencollectieven.¹⁶³ In geval van klachten met betrekking tot rechtenschendingen kunnen ngo's burgers (juridische) bijstand bieden. Via ngo's kunnen personen ook zaken voor het Europese Hof brengen.¹⁶⁴ Voorbeelden van ngo's die in in Azerbeidzjan opereren zijn: *National Democratic Institute (NDI)*, *Azerbaijani Committee against Torture*, *Helsinki Citizens*

¹⁵⁸ News.az: *National action plan aims to reach targets defined by development strategy* (29 december 2011) en: *Council of Europe welcomes Azerbaijan's human rights action plan* (24 januari 2012). Caucasian Knot: *The national plan of actions in the sphere of human rights in Azerbaijan caused conflicting estimations* (5 januari 2012). Zie ook algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan, maart 2010.

¹⁵⁹ Commissioner for Human Rights (ombudsman) in the Republic of Azerbaijan: *Annual report on provision and protection of human rights and freedoms in the Republic of Azerbaijan 2010* (2011).

¹⁶⁰ Zie de *Constitutional Law on the Commissioner for Human Rights (Ombudsman) of the Republic of Azerbaijan*, Commissioner for Human Rights (ombudsman) in the Republic of Azerbaijan: *Annual report on provision and protection of human rights and freedoms in the Republic of Azerbaijan 2010* (2011).

¹⁶¹ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

¹⁶² ECRI: *Report on Azerbaijan* (31 mei 2011), Trend.az: *Ombudsman: no serious violations recorded during parliamentary elections in Azerbaijan* (7 november 2010).

¹⁶³ Zie voor de positie van mensenrechtenorganisaties in Azerbeidzjan de paragrafen 3.3.1 en 3.3.2; Een overzicht van de in Azerbeidzjan actieve mensenrechten ngo's is te vinden op www.azerweb.com.

¹⁶⁴ De regering van Azerbeidzjan voert niet consequent de uitspraken van het EHRM uit. Zo heeft Azerbeidzjan de uitspraak tot onmiddellijke vrijlating van de prominente journalist Fatullayev in 2010 naast zich neergelegd (zie paragraaf 3.3.1). Volgens Human Rights House heeft Azerbeidzjan in verscheidene zaken de uitspraken van het Hof niet opgevolgd (Freedom House: *Nations in Transit 2011, Azerbaijan*). Wel wordt regelmatig financiële compensatie uitgekeerd door de Azerbeidzjaanse regering naar aanleiding van EHRM-uitspraken. Zo ontving zangeres/politica Flora Karimova een vergoeding van 60.000 euro naar aanleiding van een uitspraak van het Hof omdat haar verkiezingsoverwinning in het Sumgait-district tijdens de parlementaire verkiezingen van 2005 niet werden erkend.

Assembly, Institute for Reporter Freedom and Safety, Institute of Peace and Democracy en Gender and Development. Er is een pro-regerings koepelorganisatie voor ngo's: *National NGO FORUM (NNF)*.¹⁶⁵ De meeste ngo's zijn aangesloten bij een van de twee onafhankelijke koepelorganisaties: de *Human Rights Federation* en de *Monitoring Group of Human Rights Organizations*.¹⁶⁶

Overige toezichthouders

Internationaal toezicht is in belangrijke mate aanwezig, met name door de Raad van Europa en de OVSE. Ook zijn in Azerbeidzjan internationale organisaties als het *Internationale Rode Kruis (ICRC)*, *American Bar Association (ABA)*, *Transparency International (TI)*, *Reporters without Borders (RWB)*, *Article 19* en het *Norwegian Helsinki Committee (NHC)* actief. Over het algemeen kunnen zij vrij opereren.¹⁶⁷ De Azerbeidzjaanse autoriteiten zijn wisselend ontvankelijk voor internationale kritiek. In sommige gevallen wordt internationale kritiek op met name de mensenrechtensituatie in Azerbeidzjan door de regering vertaald naar het aannemen van maatregelen in de vorm van bijvoorbeeld nationale actieplannen en campagnes. Voorbeelden hiervan zijn de eerder genoemde anti-corruptiecampagne (zie paragraaf 2.4) en het nationale actieplan ter bescherming van de mensenrechten (zie paragraaf 3.2, ombudsman).¹⁶⁸

In andere gevallen neemt de Azerbeidzjaanse regering de kritiek niet zonder meer over, maar wijst deze van de hand door te wijzen op (vermeende) geboekte progressie op het gebied van democratische hervormingen in het land. Ook verwijzen de autoriteiten met regelmaat naar de mensenrechtensituatie in andere landen in de regio in vergelijking met de situatie in Azerbeidzjan en stellen ze dat de vrijheden en mensenrechten van de Azerbeidzjaanse bevolking zijn gewaarborgd in wetgeving.¹⁶⁹

3.2.2 Rechtsbescherming

Personen van wie de rechten zijn geschonden kunnen bij de politie aangifte doen van een strafbaar feit en eventueel de politie om bescherming vragen. In Azerbeidzjan kan zowel mondeling als schriftelijk aangifte worden gedaan van een misdrijf. Aangiftes worden doorgaans in behandeling genomen en de betrokkene krijgt een schriftelijke bevestiging van de aangifte.¹⁷⁰ Als de betrokkene van mening is dat de dienstdoende politiebeambte in gebreke blijft, kan hierover een klacht worden ingediend bij een hogere instantie binnen het politieapparaat. Ook kan een klacht worden ingediend bij het bureau van de Openbare Aanklager of bij de ombudsman. Op basis van het Wetboek van Strafvordering kan een persoon zich tot een rechter wenden.¹⁷¹

¹⁶⁵ Ongeveer 400 NGO's zijn bij het *NGO FORUM* aangesloten. De Azerbeidzjaanse overheid zou zelf ook NGO's oprichten voor politieke doeleinden. Het voornaamste doel van het forum is om nationale ngo's aan de overheid te koppelen en samenwerking van Azerbeidzjaanse ngo's met buitenlandse regeringen te bevorderen. News.az: *Meeting held in Azerbaijan's National Ngo Forum* (7 juli 2011).

¹⁶⁶ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

¹⁶⁷ US Department of State: *Azerbaijan, country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

¹⁶⁸ Ngo's en mensenrechtenactivisten in Azerbeidzjan stellen echter dat deze maatregelen vooral zijn bedoeld om de internationale gemeenschap het idee te geven dat er aan de verbetering van de mensenrechtensituatie in Azerbeidzjan wordt gewerkt. Volgens activisten is het voor de Azerbeidzjaanse regering belangrijk de verhouding met met name de EU goed te houden, onder meer in verband met steun voor de Azerbeidzjaanse standpunten in het conflict met Armenië.

¹⁶⁹ News.az: *MP regrets international criticism of rights in Azerbaijan* (21 april 2011) en: *Criticism of Amnesty International report on Azerbaijan as utopian* (9 december 2011), Der Spiegel: *Azerbaijan seeks to burnish image ahead of Eurovision Songfestival* (4 januari 2012).

¹⁷⁰ Ministerie van Binnenlandse Zaken Azerbeidzjan: Citizens and police (website ministerie van Binnenlandse Zaken Azerbeidzjan, www.mia.gov.az), zie ook *Law on Procedures for review of citizens applications* (1997, met latere wijzigingen).

¹⁷¹ Website ministerie van Binnenlandse Zaken Azerbeidzjan: 'procedure for consideration applications' en 'citizens and police'. Website Judicial Legal Council Azerbaijan (www.jlc.gov.az), zie ook *Law on Procedures for review of citizens applications* (1997, met latere wijzigingen).

In praktijk biedt het doen van aangifte geen garantie dat de politie ook daadwerkelijk (voortvarend) tot handelen over gaat. De bereidheid tot het betalen van steekpenningen speelt een belangrijke rol bij de afhandeling van een aangifte of een klacht, ondanks het feit dat sinds het van start gaan van de anti-corruptiecampagne aan het begin van 2011 wel meer politiefunctionarissen in staat van beschuldiging zijn gesteld in verband met corruptie (zie paragraaf 2.4).¹⁷²

Ngo's en internationale organisaties kunnen burgers behulpzaam zijn bij het verkrijgen van rechtsbescherming. Hierbij valt te denken aan het verlenen van juridische bijstand bij het indienen van een klacht of beroepschrift bij de officiële gerechtelijke instanties in Azerbeidzjan, of bij het EHRM. Ook kunnen internationale hulpverleners en advocaten soms effectiever hulp bieden aan gedetineerden dan Azerbeidzjaanse hulpverleners omdat de internationale organisaties waar zij voor werken beter in staat zijn druk uit te oefenen op de Azerbeidzjaanse autoriteiten. Dit geldt vooral voor gedetineerde journalisten, activisten en bloggers die internationaal in de belangstelling staan (zie ook paragraaf 3.3.1; journalisten). In het algemeen sorteert de hulp die (i)ngo's kunnen bieden echter weinig effect, met name in politiek gevoelige zaken, aangezien de rechterlijke macht in praktijk sterk onder invloed staat van de uitvoerende macht (de facto het presidentiële apparaat).¹⁷³

3.3 Nalevingen en schendingen

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting

De Grondwet van Azerbeidzjan voorziet in de vrijheid van meningsuiting, vrijheid van massamedia en in een verbod op staatscensuur.¹⁷⁴ In aparte wetgeving worden deze vrijheden nader uitgewerkt. Strafvervolgning wegens het uiten van kritiek is uitdrukkelijk verboden, met dien verstande dat belediging en smaad niet als kritiek worden aangemerkt.¹⁷⁵ In deze context zijn artikelen 147 (smaad)¹⁷⁶, 148 (belediging)¹⁷⁷ en 323 (belediging van de president)¹⁷⁸ van het Azerbeidzjaanse Wetboek van Strafrecht van belang. De Raad van Europa en de OVSE hebben herhaaldelijk aangedrongen op de decriminalisering van smaad en belediging en verwijdering van de corresponderende artikelen 147 en 148 uit het Wetboek van Strafrecht. Azerbeidzjan heeft hiertoe in 2006 een conceptwet (*Draft Law of the Republic of Azerbaijan on Defamation*) opgesteld die in 2007 is becommentarieerd door de OVSE.¹⁷⁹ Deze wet is echter nog altijd niet aangenomen. De voorzitter van

¹⁷² Politics by Other Means: *Azerbaijan cracks down on corruption, no really* (18 februari 2011).

¹⁷³ Counterpart.org: *Civil society project in Azerbaijan* (geraadpleegd 1 februari 2012), UNHCR.org: *Azerbaijan country page* (geraadpleegd 1 februari 2012), Committee to Protect Journalists: *Freeing Eynulla Fatullayev* (8 december 2011).

¹⁷⁴ Artikel 47 en artikel 50 van de Grondwet. In juli 1998 werd het verbod op censuur bij presidentiële verordening bevestigd.

¹⁷⁵ Artikel 57, tweede lid, van de Grondwet.

¹⁷⁶ Smaad, in de wet gedefinieerd als het verspreiden van evident onjuiste informatie teneinde schade te berokkenen aan andermans eer of reputatie, wordt bestraft met geldboete van 100 tot 500 minimumlonen, een werkstaf van maximaal 200 uur, dan wel een gevangenisstraf van maximaal 6 maanden.

¹⁷⁷ Belediging, in de wet gedefinieerd als berokkenen van schade aan andermans eer of reputatie, wordt bestraft met een geldboete van 300 tot 1.000 minimumlonen, een werkstraf van maximaal 200 uur of een gevangenisstraf van maximaal 6 maanden.

¹⁷⁸ Belediging van de president, in de wet gedefinieerd als berokkenen van schade aan de eer en reputatie van de president, wordt bestraft met een geldboete van minimaal 500 tot maximaal 1.000 minimumlonen, dan wel correctiewerkkamp of vrijheidsontneming van maximaal 2 jaar. Indien de president ten onrechte wordt beschuldigd van het plegen van een zwaar misdrijf kan een gevangenisstraf van minimaal 2 en maximaal 5 jaar worden opgelegd.

¹⁷⁹ Deze wet voorziet in decriminalisering van laster/smaad. De Azerbeidzjaanse autoriteiten lijken echter weinig haast te maken met het aannemen van deze wet, ondanks herhaaldelijke aankondigingen van de

het Azerbeidzjaanse parlement heeft in januari 2012 aangegeven dat de wet mogelijk in 2012 wordt aangenomen. De beschuldigingen smaad en belediging werden door de Azerbeidzjaanse autoriteiten met regelmaat aangewend om bijvoorbeeld kritische journalisten en opposanten, vaak voor kortere periodes, in detentie te nemen (zie *Journalisten en activisten*).¹⁸⁰

Gedurende de verslagperiode werd de vrijheid van media en meningsuiting in Azerbeidzjan onverminderd beperkt door de Azerbeidzjaanse autoriteiten.¹⁸¹ Azerbeidzjan staat op de 162ste plaats van de *Reporters without Borders Worldwide Press Freedom Index Ranking 2011/2012* (van in totaal 179 landen).¹⁸² Azerbeidzjan vertoont met deze score een neergang ten opzichte van voorgaande periodes.¹⁸³

Journalisten en activisten

Mensenrechtenorganisaties en internationale organisaties die in Azerbeidzjan actief zijn, constateerden dat in de verslagperiode de vrijheid van journalisten en activisten die kritische geluiden laten horen ten aanzien van het regime verder is beperkt. Onafhankelijke of aan de oppositie gelieerde journalisten en activisten kunnen in Azerbeidzjan het slachtoffer worden van pesterijen van de autoriteiten, in de vorm van bijvoorbeeld (korte) aanhoudingen, waarbij betrokkene al dan niet naar het politiebureau voor onderzoek wordt meegenomen en na enkele uren weer wordt vrijgelaten. Ook kan het voorkomen dat kritische journalisten die negatieve uitlatingen doen over de regering strafrechtelijk worden vervolgd.¹⁸⁴ Er waren gedurende de verslagperiode aanhoudende berichten van strafrechtelijke vervolging van journalisten en activisten wegens smaad en belediging, hoewel het aantal door de overheid geïnitieerde smaadprocedures tegen journalisten en activisten in 2011 naar verluidt minder was dan in het jaar ervoor. Veel journalisten deden aan zelfcensuur.¹⁸⁵ Toch werd een aantal journalisten in de verslagperiode veroordeeld tot boetes en gevangenisstraffen.¹⁸⁶ Lokale mensenrechten ngo's en internationale organisaties zijn van mening dat veroordelingen van kritische journalisten en activisten vaak politiek zijn gemotiveerd.¹⁸⁷ Naast smaad en laster worden door de autoriteiten onder meer vermeend terrorisme, extremisme, drugsbezit, geweld, economische delicten en vandalisme ten laste gelegd aan journalisten. Volgens mensenrechtenorganisaties maakt de regering in toenemende mate misbruik van deze laatste vervolgingsgronden om journalisten te intimideren en kritische geluiden de kop in te drukken.¹⁸⁸

Azerbeidzjaanse regering. News.az: *Azerbaijani media not ready for law on protection from defamation* (29 oktober 2011), en: *Azerbaijan to adopt law on defamation this year* (22 juli 2011).

¹⁸⁰ Human Rights in the XXI century – Azerbaijan Foundation: *Law on defamation may be adopted this year* (11 januari 2012).

¹⁸¹ Osservatorio Balcani e Caucasio: *Azerbaijan: Oil, freedom and the international press* (4 november 2011), US Department of State: *Azerbaijan, country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

¹⁸² Reporters Without Borders, *Press Freedom Index 2011/2012*, via www.rsf.org, geraadpleegd op 29 januari 2012.

¹⁸³ In de Press Freedom Index aangegeven met twee neerwaartse pijlen. Ook bronnen meldden dat de persvrijheid is verminderd in de verslagperiode.

¹⁸⁴ Het gaat hierbij om bijvoorbeeld kritiek op ministers en in het bijzonder kritiek op president Ilham Aliyev.

¹⁸⁵ Human Rights Watch: *World report Azerbaijan 2012* (januari 2012), Human Rights Watch: *Beaten, blacklisted and behind bars* (oktober 2010), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011), Article 19: *Free expression under attack: Azerbaijan's deteriorating media environment* (oktober 2010).

¹⁸⁶ Vaak betreft het kortere gevangenisstraffen van tien tot vijftien dagen, de zogenaamde 'administratieve detenties'. US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011), Guardian.co.uk: *Why is Azerbaijan still a member of the Council of Europe?* (29 juni 2010), Human Rights Watch: *Beaten, blacklisted and behind bars* (oktober 2010).

¹⁸⁷ Human Rights Watch: *World Report 2011: Azerbaijan* (januari 2011) en: *Beaten, blacklisted and behind bars, the vanishing space for freedom of expression in Azerbaijan* (oktober 2010), Article 19: *Free expression under attack: Azerbaijan's deteriorating media environment* (oktober 2010).

¹⁸⁸ In Bakoe bevestigd door diverse gesprekspartners.

In de verslagperiode waren er aanhoudende berichten van bedreigingen en fysiek geweld tegen kritische journalisten, hetzij door overheidsfunctionarissen, hetzij door onbekenden. In voorkomende gevallen van bedreiging en geweld vond er vrijwel geen serieus onderzoek, noch vervolging plaats.¹⁸⁹

Op 22 april 2010 besliste het EHRM in een uitspraak met betrekking tot de detentie van de prominente journalist Eynulla Fatullayev in 2010 dat deze per direct moest worden vrijgelaten. Het Hof van Beroep in Bakoe legde in januari 2011 Fatullayev's beroep naast zich neer, in weerwil van de uitspraak van het Europese Hof. Uiteindelijk werd Fatullayev op 26 mei 2011 vrijgelaten door een amnestieverlening van president Aliyev, waarbij in totaal zeventig gevangenen werden vrijgelaten. Fatullayev kreeg in 2009 de *International Press Freedom Award* en in 2012 de *UN World Press Freedom Prize* voor zijn strijd voor de rechten van journalisten in Azerbeidzjan.¹⁹⁰ De OVSE constateert dat de zaak van Fatullayev niet op zichzelf staat, maar dat er tientallen vergelijkbare zaken spelen in Azerbeidzjan die niet altijd de publiciteit halen.

In juni 2011 werden twee journalisten, de Britse Celia Davies van het *Institute for Reporter's Freedom and Safety (IRFS)* in Bakoe en de Amerikaanse freelancer Amanda Erickson, door onbekende mannen mishandeld in Bakoe. Het *IRFS* stelde dat de mishandeling zeer waarschijnlijk verband hield met de mensenrechtenactiviteiten van de beide journalisten. Echter, andere bronnen stelden dat de mishandeling op zichzelf stond en geen direct verband had met hun werk.¹⁹¹

De organisaties die zijn aangesloten bij de zogenaamde *International Partnership Group for Azerbaijan (IPGA)*¹⁹² hebben in een officiële verklaring op 24 januari 2012 hun bezorgdheid geuit met betrekking tot de aanhoudende politiek gemotiveerde gevangennemingen van kritische journalisten en activisten in Azerbeidzjan. In het bijzonder werden daarbij de volgende personen genoemd:¹⁹³

-Avaz Zeynalli: hoofdredacteur van de kritische krant *Khural*. Hij wordt beschuldigd van afpersing en omkoping. Zijn gevangenneming zou zijn gebaseerd op de onbeargumenteerde verklaring van één parlamentslid;

-Bakhtiyar Hajiyev: blogger en activist. Hajiyev is opgepakt op verdenking van het ontduiken van de militaire dienstplicht. Hij werd gevangen genomen nadat hij een protestbijeenkomst had georganiseerd in maart 2011,¹⁹⁴

¹⁸⁹ Caucasian Knot: *Investigation on threats to employees of 'Khural' newspaper launched in Azerbaijan* (9 december 2011) en: *Project of 'Preventive Reaction Group' to facts of pressure on journalists launched in Azerbaijan* (7 december 2011), Internews.az: *Azerbaijan journalism in deep crisis* (9 juli 2011).

¹⁹⁰ Committee to Protect Journalists: *Azerbaijan denies Fatullayev's appeal, defies ECHR ruling* (1 februari 2011), Caucasian Knot: *Baku Court of Appeal upholds sentence to journalist Fatullaev* (25 januari 2011), Eurasianet.org: *Is Fatullaev's release related to Eurovision preparation?* (27 mei 2011), RFE/RL: *Azerbaijani journalist Fatullayev wins UN World Press Freedom Prize* (17 april 2012), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

¹⁹¹ De journalisten hielden zich vooral bezig met het geven van trainingen aan lokale journalisten en mensenrechtenactivisten. IFEX.org: *IRFS staffer, freelance journalist attacked* (22 juni 2011).

¹⁹² De organisaties zijn: Article 19, Committee to protect Journalists, Human Rights House Foundation, Index on Censorship, Media Diversity Institute, Norwegian Helsinki Committee, PEN International, Reporters Without Borders.

¹⁹³ Article 19: *Azerbaijan: PACE must demand freedom for political prisoners* (24 januari 2012) Democracy Digest: *Azerbaijan: activists ring the bells over right curbs, complain of international indifference* (2 november 2011).

¹⁹⁴ Hajiyev was eerder al in november 2010 opgepakt bij de Azerbeidzjaans-Georgische grens en een nacht in bewaring gesteld in een militair centrum. Algemeen wordt aangenomen dat dit te maken had met zijn kritische uitspraken over verkiezingsfraude in de in 2010 gehouden parlementsverkiezingen. Op 29 maart 2012 verwierp de districtsrechtbank van het Garadag district in Bakoe een nieuw verzoek van Hajiyev tot voorwaardelijke vrijlating. Amnesty International: *Azerbaijan urged to end harassment of activists* (19 november 2010), RFE/RL:

-Vidadi Iskenderov: mensenrechtenactivist. Hij werd opgepakt op verdenking van het verstoren van de parlementsverkiezingen van november 2010, nadat hij in het voorjaar van 2011 aan een aantal protestbijeenkomsten had deelgenomen;¹⁹⁵
-Ruslan Bashirli: leider van de oppositionele jeugdbeweging *Yeni Fikir*. Bashirli zat sinds 2005 gevangen op beschuldiging van het voorbereiden van een coup gedurende de parlementaire verkiezingen van dat jaar. Bashirli is op 21 maart 2012 samen met nog 61 anderen vrijgelaten door een amnestie-afkondiging van president Ilham Aliyev in het kader van de *Nowruz*-festiviteiten.¹⁹⁶

De groep noemde daarnaast een aantal van vijftien niet bij naam genoemde politieke activisten, die in 2011 lange gevangenisstraffen hadden gekregen voor het organiseren van door de Arabische Lente geïnspireerde protesten in maart en april van 2011. Een aantal van hen is inmiddels vrijgelaten.¹⁹⁷

Op 26 maart 2011 werd de journalist Seymour Khaziyev ontvoerd door zes onbekende gemaskerde mannen en op een afgelegen plek gemolesteerd. Khaziyev werkt voor de oppositiekraant *Azadliq*. Hij stelde na zijn vrijlating dat de ontvoerders hem hadden gewaarschuwd president Aliyev niet meer te noemen in zijn kritische artikelen.¹⁹⁸

Op 14 maart 2012 werd een intieme video van Radio Liberty-journaliste en oppositionele activiste Khadija Ismayilova op het internet geplaatst. Een week daarvoor had Ismayilova een dreigbrief ontvangen vergezeld van compromitterende foto's. Hierin werd Ismayilova bedreigd met een smaadproces wanneer zij zich niet zou 'gedragen'. Ismayilova staat bekend om haar journalistieke onderzoeken naar corruptiepraktijken onder hooggeplaatsten in Azerbeidzjan, waaronder de president en zijn familie. Azerbeidzjaanse en internationale ngo's hebben de lastercampagne tegen Ismayilova veroordeeld. De Openbare Aanklager in Bakoe verklaarde op 16 maart dat een gerechtelijk onderzoek naar de zaak was ingesteld. De zaak is niet binnen de verslagperiode afgerond.¹⁹⁹

Op 18 april 2012 werden de prominente Azerbeidzjaanse journalist Idrak Abbasov en nog enkele andere journalisten aangevallen en mishandeld door personeel van het Staatsoliebedrijf (SOCAR). De journalisten werden aangevallen terwijl ze SOCAR-personeel filmde die huizen aan het slopen waren in een buitenwijk van Bakoe.²⁰⁰ Abbasov moest in kritieke toestand naar een ziekenhuis worden overgebracht. Volgens een woordvoerder van SOCAR had Abbasov de confrontatie

---

Jailed Azerbaijani activist's appeal rejected again (29 maart 2012), Turan Information Agency: *Bakhtiyar Hajiyev denied parole once again* (29 maart 2012).

¹⁹⁵ Op 10 april 2012 werd het beroep van Iskenderov door het Hooggerechtshof in Bakoe ongegrond verklaard. De advocaat van Iskenderov heeft verklaard een klacht in te dienen bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg. *Caucasian Knot: Azerbaijani SC leaves human rights defender Vivadi Iskenderov in prison* (10 april 2012)

¹⁹⁶ Nowruz markeert het begin van het nieuwe (Perzische) seizoen en het begin van de lente. *News.az: Youth activist appeals for pardon* (14 maart 2012).

¹⁹⁷ Article 19: *Azerbaijan: PACE must demand freedom for political prisoners* (24 januari 2012).

¹⁹⁸ Human Rights House: *Azerbaijan: opposition activist and journalist abducted and beaten* (30 maart 2011), High Beam Research: *Azerbaijan: international organisations condemn abduction and beating of journalist Seymour Khaziev* (29 maart 2011).

¹⁹⁹ Article 19 persbericht: *Azerbaijan: In solidarity with Khadija Ismayilova* (15 maart 2012), Human Rights House: *In solidarity with Khadija Ismayilova* (16 maart 2012), RFE/RL: *Azerbaijan opens probe into blackmail sex tape* (16 maart 2012).

²⁰⁰ Abbasov was enkele weken voor het incident onderscheiden met de *Index on Censorship Freedom of Expression Award* voor zijn kritische werk met betrekking tot de schendingen van eigendomsrechten door de overheid.

uitgelokt door zelf met verwanten illegaal de huizen te bouwen. De OVSE en mensenrechtenorganisaties hebben de aanval veroordeeld.²⁰¹

In de verslagperiode is ook een aantal activisten en journalisten in vrijheid gesteld. Het betreft onder anderen de activist Jabbar Savalanli, die in februari 2011 was opgepakt wegens drugsbezit en op 26 december 2011 werd vrijgelaten. Savalanli, een lid van de oppositionele *Popular Front Party*, werd opgepakt nadat hij actief was geweest tijdens de democratiseringsprotesten in maart en april 2011. Samen met Savalanli zijn ook de politieke gevangenen Mehman Mammadov en Nizami Shamuradov vrijgelaten. Ook de in de vorige verslagperiode genoemde jeugdactivisten en internetbloggers Adnan Hajizade en Emin Milli werden op vrije voeten gesteld in december 2010, na nationale en internationale protesten. De *Parlementaire Assemblée van de Raad van Europa (PACE)* heeft positief gereageerd op de vrijlating van de politieke gevangenen.²⁰²

De aan de *Musavat*-partij gelieerde jongerenactivist en hoofd van de jongerenorganisatie *Hadaf*, Agasif Shakiroglu, van wie melding werd gemaakt in de vorige verslagperiode, is na zijn detentie in 2009 gedwongen in militaire dienst gegaan.²⁰³

In de zaak met betrekking tot de moord op de bekende in 2005 vermoorde journalist Elmar Huseynov is in de verslagperiode geen vooruitgang geboekt.²⁰⁴

Organisaties die zich onthouden van kritische geluiden ten aanzien van de overheid ondervinden geen hinder van restricties en kunnen ongehinderd onderzoeken en publiceren. De Azerbeidzjaanse overheid onderhoudt contacten met dergelijke organisaties en reageert op hun bevindingen.²⁰⁵ Andere, meer kritische, mensenrechtenorganisaties worden daarentegen door de Azerbeidzjaanse overheid bekritiseerd en geïntimideerd. Met name directe en openlijke kritiek op de autoriteiten en regering, kritiek op persoonlijke privileges van hooggeplaatsten, activiteiten op politiek gevoelige onderwerpen als verkiezingen, Nagorny Karabach en vrede en veiligheid zijn redenen voor tegenwerking van de zijde van de autoriteiten.²⁰⁶

Televisie en radio

Televisie vormt de belangrijkste informatiebron voor een groot deel van de Azerbeidzjaanse bevolking, vooral op het platteland. Veel van de nationale en regionale televisiezenders en radiozenders zijn gelieerd aan de regering. De meeste nieuwsuitzendingen van de in Azerbeidzjan actieve televisienetwerken zijn gewijd aan de president, de regering en de heersende partij. De enige min of meer onafhankelijke televisiezender met nationaal bereik *ANS TV* heeft volgens berichten zijn kritische toon ten aanzien van de regering gematigd, nadat de *National TV and Radio Council (NTRC)* in 2006 tijdelijk haar zendvergunning had ingetrokken. In

²⁰¹ RFE/RL: *Oil firm condemns Azerbaijani journalist's beating, but says he provoked violence* (19 april 2012), Contact.az: *Life of Idrak Abbasov out of danger, say doctors* (18 april 2012).

²⁰² Article 19: *Azerbaijan: PACE must demand freedom for political prisoners* (24 januari 2012), Osservatorio Balcani e Caucaso: *Bloggers in Azerbaijan back to freedom* (15 december 2010), Human Rights House: *Azerbaijan releases young activist* (9 januari 2012), Hjalmarson Foundation: *Limited freedom on the net in Azerbaijan* (18 september 2011), Today.az: *PACE hails pardoning decree by Azerbaijani president* (4 januari 2012).

²⁰³ Azeri Report: *Agasif Shakiroglu released from prison, sent to military service* (6 augustus 2009)

²⁰⁴ Article 19: *Azerbaijan: Seven years on, still no justice for Elmar Huseynov* (2 maart 2012).

²⁰⁵ Een voorbeeld van een dergelijke organisatie is de Eurasia Partnership Foundation die zich vooral bezighoudt met het initiëren van sociaal-economische ontwikkelingsprojecten.

²⁰⁶ Het ministerie van Justitie belemmert c.q. weigert nog steeds de registratie van sommige onafhankelijke mensenrechtenorganisaties (zie ook paragraaf 3.3.2). US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011), Der Spiegel: *Activists hope contest will improve human rights* (8 februari 2012).

augustus 2010 bekritiseerde een *ANS* journalist tijdens een televisieprogramma de (toen nog) gevangen zittende journalist Fatullayev en kleindeerde openlijk de oppositiegroeperingen die voor diens vrijlating pleitten.²⁰⁷

Sinds januari 2009 zijn uitzendingen via FM-frequenties en de nationale televisie van de buitenlandse stations *Voice of America*, *BBC* en *Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL)* niet meer toegestaan. Deze buitenlandse stations bieden een platform voor onafhankelijke journalisten en oppositie en worden beschouwd als een belangrijke alternatieve bron voor zowel lokaal als internationaal nieuws. Ondanks de mogelijkheid tot voortzetting van de nieuwsuitzendingen via internet, kabel of satelliet, wordt het verbod geïnterpreteerd als een beperking van de vrijheid van meningsuiting en pluraliteit van media, aangezien een deel van de bevolking, voornamelijk in de rurale gebieden, geen toegang heeft tot internet of geavanceerde ontvangers.²⁰⁸

Kranten

Het aanbod van kranten in Azerbeidzjan is divers. Echt onafhankelijke kranten zijn er evenwel weinig; de meeste Azerbeidzjaanse kranten zijn ofwel regeringsgezind, ofwel verbonden aan een oppositiepartij. De belangrijkste oppositionele kranten zijn *Yeni Musavat*, *Khural* en *Azadlig*. Door de monopolistische controle van de autoriteiten op drukfaciliteiten, de prijs van papier, inkt en communicatiemiddelen blijft het uitgeven van publicaties duur. Onafhankelijke en oppositionele kranten hebben een oplage van hooguit enkele duizenden exemplaren. Buiten Bakoe zijn onafhankelijke en oppositionele kranten niet of zeer moeilijk verkrijgbaar, in tegenstelling tot de regeringsgezinde kranten. Het merendeel van de onafhankelijke en oppositionele kranten verkeert financieel in een slechte positie en heeft moeite lonen, belastingen en boetes te betalen. Overheidsbedrijven mogen niet adverteren in oppositionele kranten en private ondernemingen zouden onder druk worden gezet om dit ook niet te doen.²⁰⁹

Uitgevers van onafhankelijke en oppositionele kranten kregen in de verslagperiode geregeld te maken met arrestaties van, strafvervolgingen, bedreigingen en geweld tegen journalisten en redacteuren, evenals met intimidatie door financiële druk. Edities van oppositionele kranten met politiek gevoelige berichtgeving werden soms geconfisqueerd of verboden door lokale autoriteiten. Zo werd in augustus 2010 het personeel van *Azadlig Newspaper* de toegang tot het kantoor ontzegd op laste van het hoofd van het staatsbedrijf dat de krant print. De aanleiding zou een nog openstaande schuld zijn van 15.000 manat uit 2003. Er zijn in de verslagperiode geen gevallen bekend geworden van oppositionele kranten die, al dan niet op last van de overheid, hun deuren hebben gesloten.²¹⁰

Internet

Het internetgebruik is de laatste jaren in Azerbeidzjan sterk toegenomen. Volgens *Internet World Stats* had in juni 2010 ruim 44% van de bevolking toegang tot het internet. Het internet in Azerbeidzjan was in de verslagperiode relatief vrij, hoewel

²⁰⁷ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011), Human Rights Watch: *Beaten blacklisted and behind bars* (oktober 2010).

²⁰⁸ International Press Institute: *Amnesty International report details crackdown on dissent in Azerbaijan* (16 november 2011), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

²⁰⁹ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011), Human Rights Watch: *Beaten blacklisted and behind bars* (oktober 2010), Article 19: *Free expression under attack: Azerbaijan's deteriorating media environment* (oktober 2010).

²¹⁰ Reporters Without Borders: *Police prevent staff of opposition newspaper from working* (3 augustus 2010), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011), Article 19: *Free expression under attack: Azerbaijan's deteriorating media environment* (oktober 2010).

journalisten en activisten in Azerbeidzjan een toenemende overheidsinvloed op het internetgebruik constateren. *Freedom House* waardeert Azerbeidzjan als gedeeltelijk vrij in het meest recente *Freedom on the net* rapport (2011). De staatscontrole op het internet is evenwel (nog) niet zo sterk als die op televisie en de geschreven media. Naar verluidt richt de regering zich in toenemende mate op kritische jeugdactivisten en jongerenorganisaties die zich bij gebrek aan politieke vrijheid, steeds meer richten op het internet als medium voor hun activiteiten.²¹¹ Volgens *Freedom House* zijn er in Azerbeidzjan ongeveer 30.000 bloggers actief, voornamelijk jongeren, die kritische teksten op het internet publiceren in het Azerbeidzjaans. Kritische nieuwsstations zoals *Azadlig* en *Radio Free Europe/Radio Liberty* hebben soms te maken met gedeeltelijke internetblokkades. Ook komt het voor dat de overheid internetsites blokkeert die kritische teksten over de president of de regering publiceren.²¹²

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

Vrijheid van vereniging

De vrijheid van vereniging – inclusief politieke, vakbonds- en andere vormen van vereniging – wordt *de jure* gewaarborgd in de Grondwet.²¹³ In de praktijk is in de verslagperiode volgens ngo's en internationale organisaties de vrijheid van vereniging voor veel organisaties echter verder ingeperkt.²¹⁴

De registratieprocedure voor organisaties is geregeld in de Wet op de Registratie van Rechtspersonen van 12 december 2003.²¹⁵ Alleen geregistreerde organisaties beschikken over rechtspersoonlijkheid. De registratie van organisaties is een omslachtig, tijdrovend en weinig transparant proces. Het is voor organisaties die niet gelieerd zijn aan de overheid, moeilijk zich te registreren.²¹⁶ Met name kritische mensenrechtenorganisaties en 'niet-traditionele' religieuze gemeenschappen ondervinden problemen bij registratie (zie ook *paragraaf 3.3.3*).²¹⁷

De Wet op de Niet-Gouvernementele Organisaties is in juli 2009 geamendeerd.²¹⁸ Volgens critici zouden de voorgestelde amenderingen leiden tot ernstige beperkingen voor NGO's en een grotere overheidsbemoediging. De (inter)nationale kritiek had uiteindelijk tot gevolg dat bijna 80% van de aanvankelijk voorgestelde voorzieningen door het parlement terzijde werd geschoven. De amenderingen die wel zijn aangenomen door het parlement, betreffen onder meer de verplichting aan NGO's een lijst met leden aan de regering te overleggen. Voorts zijn NGO's die door buitenlanders worden geleid verplicht een vertegenwoordiger aan te stellen die Azerbeidzjaans staatsburger is.²¹⁹

²¹¹ Door jongeren wordt bijvoorbeeld veel via Facebook gecommuniceerd. News.az: *Azerbaijani facebook users increase sharply in January* (28 januari 2012).

²¹² Freedom House: *Azerbaijan's Freedom on the net* (25 mei 2011) en: *Freedom on the net 2011* (18 april 2011), Today.az: *Azerbaijan has high level of "internet freedom"* (8 februari 2012)..

²¹³ Artikel 58 van de Grondwet.

²¹⁴ Hierbij betreft het vooral organisaties die niet aan de overheid zijn gelieerd.

²¹⁵ Registratie kan worden geweigerd indien de doelstellingen van de groepering die daarom verzoekt in strijd zijn met de wet. Een weigering van registratie is een voor rechterlijk beroep vatbare beslissing. Op registratieaanvragen dient de overheid officieel te beslissen binnen 30 dagen. Vaak duurt dit proces echter langer vanwege onduidelijke administratieve vertragingen.

²¹⁶ Pro-regeringsmensenrechtenorganisaties kunnen zich over het algemeen probleemloos registreren.

²¹⁷ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011)

²¹⁸ De Wet op de non-gouvernementele organisaties is in het jaar 2000 aangenomen.

²¹⁹ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices* (8 april 2011), Council of Europe: *CONF/PLE (2011) REC C4: Opinion of the expert council on ngo law on the amendments in 2009 on the ngo law in Azerbaijan*. Zie ook algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan (maart 2010).

In maart 2011 vaardigde president Aliyev een decreet²²⁰ uit die criteria stelt voor het registreren van (internationale) ngo's, in overeenstemming met de geamendeerde ngo-wet. De *Venice Commission* van de Raad van Europa stelde in een officiële verklaring van 19 oktober 2011, dat de geamendeerde ngo-wet en het decreet niet voldoen aan internationale normen. Vooral de onduidelijkheid met betrekking tot de registratie van buitenlandse ngo's in Azerbeidzjan vormt, volgens de *Commission* een struikelpunt voor ngo's om goed te kunnen functioneren in Azerbeidzjan. Volgens de *Commission* is de terminologie die in het decreet gebruikt wordt te vaag en te breed interpreteerbaar, waardoor ngo's niet precies weten aan welke voorwaarden ze moeten voldoen om sancties van de Azerbeidzjaanse overheid te voorkomen.²²¹

De Azerbeidzjaanse regering heeft in maart van 2011 twee Azerbeidzjaanse afdelingen van internationale mensenrechten ngo's gesloten. Het betrof de Azerbeidzjaanse vestigingen van *Human Rights House* (onderdeel van het Noorse *International Human Rights House Network*) en het Amerikaanse *National Democratic Institute (NDI)*. De officiële verklaring van de autoriteiten luidde dat de beide ngo's niet aan de registratievereisten hadden voldaan. *NDI* is inmiddels weer operationeel maar ondervindt problemen doordat het nog geen hernieuwde registratie heeft. De Azerbeidzjaanse autoriteiten hebben *Freedom House* tot op heden het werken onmogelijk gemaakt. In januari 2012 was het personeel van *Human Rights House* genoodzaakt uit het gehuurde kantoor in Bakoe te vertrekken, volgens berichtgeving omdat de politie druk had uitgeoefend op de verhuurder om het huurcontract niet te verlengen. In maart 2012 deed *Human Rights House* een beroep op de autoriteiten om de activiteiten van de ngo weer toe te staan. Het ministerie van Justitie heeft laten weten het verzoek in beraad te hebben genomen.²²²

Vrijheid van vergadering

De Grondwet van Azerbeidzjan erkent de vrijheid van vergadering. Een ieder heeft het recht om vreedzame bijeenkomsten of demonstraties te houden, mits de autoriteiten vooraf op de hoogte worden gesteld.²²³

In de praktijk wordt het recht op vergadering door de Azerbeidzjaanse autoriteiten beperkt; het komt geregeld voor dat bijeenkomsten of demonstraties worden verboden dan wel aan restricties worden onderworpen. Op grond van de in juni 2008 geamendeerde *Wet inzake de Vrijheid van Vergadering* hoeven organisaties bijeenkomsten slechts te melden aan de autoriteiten. In de praktijk interpreteren de gemeentelijke autoriteiten de wet evenwel zodanig dat voor publieke bijeenkomsten voorafgaande toestemming is vereist. Voorts zijn in Bakoe in de praktijk publieke bijeenkomsten alleen toegestaan op daarvoor aangewezen plekken en pas na toestemming van de burgemeester. Tussen 2005 en april 2012 hebben de autoriteiten echter geen demonstraties goedgekeurd (zie ook hieronder). Volgens een bron is het zelfs niet mogelijk zogenaamde *flash mobs* te organiseren.²²⁴

²²⁰ Decreet nr. 43 van 16 maart 2011.

²²¹ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission): *Opinion on the compatibility with human rights standards of the legalisation on non-governmental organisations of the Republic of Azerbaijan* (19 oktober 2011), Human Rights House: *Venice Commission critical to Azerbaijani NGO Law* (23 november 2011).

²²² Eurasia.net: *Azerbaijan: Government closes two international ngo's* (19 april 2011), Human Rights House: *Statement on the closing of the Human Rights House Azerbaijan* (11 maart 2011), Caucasian Knot: *NFHRH demands to resume its office in Azerbaijan* (10 maart 2012).

²²³ Artikel 49 van de Grondwet.

²²⁴ Zo werd op 2 april 2012 een flash mob in Bakoe, die georganiseerd was door jeugdleden van de Musavat partij om te demonstreren voor de vrijlating van politieke gevangenen, uiteen gedreven door de oproerpolitie. Caucasian Knot: *A flashmob with the demand of release of prisoners of conscience passed off in Baku* (3 april

Gedurende de verslagperiode greep de politie, soms met harde hand, geregeld in bij niet-geautoriseerde bijeenkomsten en demonstraties. De gearresteerde deelnemers werden veelal na korte tijd en soms na het betalen van een boete weer vrijgelaten. Met name in de maanden maart en april van 2011 vonden demonstraties plaats die waren geïnspireerd door de opstanden in de Arabische landen (zie ook paragraaf 2.5). De politie greep hierbij hard in maar volgens bronnen bleef het gebruikte fysieke geweld door de politie hierbij beperkt. De politie arresteerde vijftig mensen na een twee dagen durende protestbijeenkomst in maart 2011. Op 2 april 2011 arresteerde de politie tweehonderd personen na een bijeenkomst en nog eens honderd personen werden opgepakt na een protestbijeenkomst op 17 april. Tientallen personen werden door de rechtbanken veroordeeld tot gevangenisstraffen, vaak voor enkele dagen, op gefabriceerde beschuldigingen. De processen vonden veelal in beslotenheid en op late tijdstippen plaats. Sommigen werden veroordeeld tot gevangenisstraffen van enkele jaren. Naar verluidt zitten op dit moment nog ongeveer vijftien personen vast in de gevangenis die zijn opgepakt tijdens de protesten.²²⁵

Op 1 maart 2012 vonden in de stad Quba in het noordoosten van Azerbeidzjan demonstraties plaats die ontaardden in rellen. De aanleiding voor de rellen waren op *youtube* geplaatste beledigende en beschuldigende uitspraken van de gouverneur van het district Quba, Rauf Gabibov, ten aanzien van de inwoners van het district. De protesteerders eisten het aftreden van de gouverneur. Tijdens de rellen werden door protesteerders overheidsgebouwen beschadigd en werd een huis van Gabibov in brand gestoken. De protesten werden met behulp van de binnenlandse veiligheidstroepen uiteen gedreven, waarbij traangas en rubberen kogels werden gebruikt. Een aantal personen werd opgepakt. Op 2 maart 2012 werd Gabibov door het presidentiële apparaat uit zijn functie ontheven naar aanleiding van de ongeregelde heden. Op 13 en 14 maart 2012 werden vier journalisten opgepakt in verband met de rellen. Zij zouden de youtube video hebben geplaatst en bewerkt. Eén journalist is na drie dagen vrijgelaten. Ook werden op 20 maart 2012 de algemeen directeur en twee andere stafleden van de regionale televisiezender *Khayal* opgepakt in verband met het plaatsen van de video. De organisaties *Media Rights Institute* (MRI) en *The Institute for Reporters' Freedom and Safety* (IRFS) in Azerbeidzjan hebben de gevangenneming van zowel de journalisten als de televisiemedewerkers veroordeeld.²²⁶

Op 8 april vond een massale demonstratie plaats in Bakoe, georganiseerd door de *CMDPC* (zie paragraaf 2.5). De demonstratie, waar ongeveer tienduizend mensen aan deelnamen, was de eerste door de autoriteiten goedgekeurde demonstratie sinds 2005. De autoriteiten in Bakoe hadden de buitenwijk Bailovo (in het zuidwesten van de stad) aangewezen als beschikbare plaats om de bijeenkomst te houden. De demonstranten riepen tijdens de bijeenkomst om democratische hervormingen, het straffen van corrupte machtshebbers, het vrijlaten van politieke gevangenen en het aftreden van president Ilham Aliyev. In de aanloop naar de demonstratie werden zeven activisten van de *Musavat*-partij en de *PFFA* opgepakt

---

2012), Us Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011), Amnesty International: *Annual report 2011 Azerbaijan*.

²²⁵ Human Rights Watch: *World report 2012: Azerbaijan* (2012), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

²²⁶ Interfax: *Riots in Azeri town of Quba continue* (1 maart 2012), RFE/RL: *Azerbaijani governor fired after rioting* (2 maart 2012) en: *Uneasy calm descends over Azerbaijani city after unrest* (1 maart 2012) en: *In Azerbaijan, three journalists face criminal charges in connection with riots in Guba* (22 maart 2012).

op beschuldiging van het ongeoorloofd verspreiden van brochures om aan de demonstratie deel te nemen. De activisten werden kort na de demonstratie veroordeeld tot administratieve straffen variërend van geldboetes tot korte gevangenisstraffen.²²⁷

3.3.3 Vrijheid van godsdienst

De Grondwet waarborgt het recht op vrijheid van godsdienst en overtuiging. Discriminatie of onderscheid op grond van overtuiging is verboden.²²⁸ De scheiding van kerk en staat behoort tot één van de grondwettelijke beginselen van Azerbeidzjan. De uitoefening van de vrijheid van godsdienst is nader uitgewerkt in de *Wet op de Godsdienstvrijheid*. Bekerings- en zendingsactiviteiten door buitenlanders zijn op grond van de Wet op de Godsdienstvrijheid verboden. Dit verbod wordt in de praktijk strikt toegepast.²²⁹

Grondwettelijke wijzigingen en andere wetwijzigingen die in 2009 zijn doorgevoerd, zorgden in de verslagperiode voor beperkingen in de godsdienstvrijheid. Dit kwam met name tot uiting in strengere registratievereisten voor religieuze groeperingen. Alle religieuze groeperingen in het land dienden zich, na het aannemen van aanvullende wetgeving inzake religie door het parlement in 2009, per 1 januari 2010 te laten registreren of opnieuw te laten registreren. Dit leidde in de periode daarna tot registratieproblemen bij veel religieuze gemeenschappen. In juni 2011 nam het parlement een amendement aan op de Wet op de godsdienstvrijheid die het verplichte aantal volwassen oprichters van een religieuze groepering verhoogde van tien personen naar vijftig. Hierdoor zijn veel vooral kleinere groeperingen in de problemen gekomen.²³⁰

Religieuze gemeenschappen zijn op grond van de Wet op de Godsdienstvrijheid verplicht zich te laten registreren bij het *State Committee on Work with Religious Structures* (Comité voor het Werken met Religieuze Verenigingen, verder: Comité).²³¹ Islamitische groeperingen dienen daarnaast de goedkeuring te hebben van de *Raad van Kaukasusmoslims*²³² voordat zij geregistreerd kunnen worden bij het Comité. Volgens het Comité zijn er momenteel 570 religieuze groeperingen geregistreerd in Azerbeidzjan, waarvan twintig niet-moslimgroeperingen.²³³

De 'niet-traditionele' gemeenschappen, met name protestantse kerken, ondervinden regelmatig problemen met betrekking tot registratie. Zo is in de verslagperiode onder andere aan baptistengemeenschappen, zevendedagsadventisten, het *Bakoe*

²²⁷ Caucasian Knot: *In Baku, court sentences seven activists of Musvat Party and PFP to administrative arrests* (9 april 2012) en: *Oppositionists in Azerbaijan got a permission of holding a meeting on april, 8* (5 april 2012) en: *Azerbaijan: oppositional rally demands early parliamentary elections* (8 april 2012).

²²⁸ Artikel 25 en 48 van de Grondwet. Op grond van artikel 18 van de Grondwet hebben alle religies gelijke status in Azerbeidzjan.

²²⁹ US Department of State: *International religious freedom report 2010* (8 april 2011), International Crisis Group: *Azerbaijan: Vulnerable stability* (September 2010).

²³⁰ US Department of State: *Azerbaijan, International religious freedom report 2010* (8 april 2011), Mission Network News: *Amendment to religion law will make registration even harder in Azerbaijan* (16 juni 2011), International Crisis Group: *Azerbaijan: Vulnerable stability* (September 2010), AsiaNews.it: *Azerbaijani parliament to discuss new, more restrictive rules on religious freedom* (8 juni 2011).

²³¹ Het Comité voor het Werken met Religieuze Verenigingen is door het ministerie van Justitie belast met de registratie van religieuze groepering alsmede de verantwoordelijkheid voor publicatie, import en distributie van religieuze literatuur en het verbieden van religieuze groeperingen die de wet overtreden.

²³² Deze, nog uit de Sovjettijd stammende organisatie, is onder andere verantwoordelijk voor de opleiding en aanstelling van de imams en organiseert de jaarlijkse hadj. De Raad is gelieerd aan de centrale overheid. US Department of State: *Azerbaijan International religious freedom report 2010* (8 april 2011).

²³³ Leonidas Donskis: *Religious freedom in Azerbaijan* (6 mei 2011), News.az: *Azerbaijani authorities register 570 religious communities* (31 januari 2012), Forum 18: *Without registration you can't pray* (22 december 2011), US Department of State, *Azerbaijan International religious freedom report 2010* (8 april 2011).

International Fellowship of Praise en de *Cathedral of Praise* (een Zweedse evangelische stroming) de registratie geweigerd. Ook van sommige gemeenschappen van Jehova's getuigen werd de registratie niet goedgekeurd. De registratieverzoeken worden meestal formeel afgekeurd op technische aspecten, zoals het ontbreken van bepaalde documenten.²³⁴

Ook islamitische geloofsgemeenschappen hebben vaak moeite hun registratie te verkrijgen. Volgens het Comité zijn sinds 1 januari 2010 191 aanvragen van islamitische groeperingen afgekeurd en teruggestuurd naar de Raad van Kaukasusmoslims. Sommige van deze organisaties gingen hierop in beroep bij een rechtbank. Veel van deze registratieprocedures zijn momenteel nog steeds in behandeling bij het Comité.²³⁵

De meeste religieuze organisaties waarvan het registratieverzoek is afgewezen gaan niet naar de rechter om de afwijzing juridisch aan te vechten. Redenen hiervoor zijn vermeende corruptie en partijdigheid van de rechtbank en angst voor repercussies, zoals politie-invallen. Organisaties die wel de gang naar de rechter maken, hebben over het algemeen weinig succes (zie ook paragraaf 3.3.5). In het geval van een afwijzing van het verzoek tot registratie kan een klacht worden ingediend bij het EHRM. Hiertoe dienen dan wel eerst alle binnenlandse rechtsmogelijkheden te zijn uitgeput.²³⁶

Alleen geregistreerde gemeenschappen kunnen optreden als rechtspersoon. Zonder registratie is het voor gemeenschappen moeilijker te functioneren.²³⁷ Niet geregistreerde gemeenschappen lopen het risico onwettig te worden verklaard en zijn kwetsbaar voor sluiting en intimidatie door lokale autoriteiten.²³⁸

De maatschappelijke houding ten aanzien van religie wordt over het algemeen gekenmerkt door tolerantie. Er zijn echter ook berichten van maatschappelijke vooroordelen, vijandigheid en discriminatie. Ook hier betreft het niet-traditionele religieuze groeperingen, zoals Jehova's getuigen, baptisten en Zevende- dags adventisten. Veel evangelische kerken worden als sektes gezien (en niet als kerkgenootschappen). Zij worden daarom met argwaan bekeken. Er bestaat algemene vooringenomenheid onder de bevolking jegens moslims die zich hebben bekeerd tot een ander geloof.²³⁹

Een aantal religieuze gemeenschappen, met name niet-geregistreerde, werd in de verslagperiode het slachtoffer van tegenwerking door de autoriteiten. Het betrof hier onder meer baptisten, Zevende-dags adventisten en Jehova's getuigen, maar ook islamitische groeperingen. Er waren verschillende berichten van onder meer verstoring van religieuze bijeenkomsten, arrestaties, invallen in woonhuizen, inbeslagname van religieus materiaal en intimidatie door de politie. Zo viel de politie op 11 december 2011 een baptistenkerk binnen in het dorp Neftchala, in het zuiden van Azerbeidzjan, op het moment dat er een dienst gehouden werd. De pastor werd

²³⁴ US Department of State: *Azerbaijan international religious freedom report* (8 april 2011), Forum 18: *Without registration you can't pray* (22 december 2011).

²³⁵ News.az: *Azerbaijani authorities register 570 religious communities* (31 januari 2012), Human Rights Watch: *World report 2012 Azerbaijan* (2012).

²³⁶ US Department of State: *Azerbaijan international religious freedom report 2010* (8 april 2011), Caucasian Knot: *Theologian Masim Novruzov convicted in Azerbaijan* (29 november 2011).

²³⁷ In de praktijk kunnen ongeregistreerde religieuze groeperingen bijvoorbeeld geen bankrekening openen of een ruimte voor bijeenkomsten huren.

²³⁸ US Department of State: *Azerbaijan international religious freedom report 2010* (8 april 2011), Asianews.it: *Azerbaijan Baku: Unregistered Christians forbidden to pray together* (13 april 2011), Forum 18: *Azerbaijan: Warned for meeting without state permission, legal status applications still delayed* (27 juli 2011).

²³⁹ US Department of State: *Azerbaijan international religious freedom report 2010* (8 april 2011), Eurasianet.org: *Azerbaijan a model of tolerance* (7 april 2011).

meegenomen naar het lokale kantoor van de Openbare Aanklager in Neftchala om ondervraagd te worden. De boeken en geschriften die in de kerk aanwezig waren werden in beslag genomen en naar het Comité in Bakoe gestuurd.²⁴⁰

In Lenkaran, eveneens in het zuiden van Azerbeidzjan, namen lokale politieagenten en districtsvertegenwoordigers van het ministerie van Nationale Veiligheid en van het Comité voor het Werken met Religieuze Verenigingen in april 2011 boeken in beslag van Jehova's getuigen tijdens een inval in een woonhuis. De bewoonster van het huis, Gulnaz Nasirova, werd gearresteerd op beschuldiging van het verspreiden van religieuze literatuur zonder vergunning. In september 2011 bepaalde de administratief-economische rechtbank in Bakoe dat het Comité de importering en verspreiding van het magazine van de Jehova's getuigen, de *Wachttorens*, moet toestaan in 'noodzakelijke hoeveelheden' na een eerder opgelegd verbod. Tot op heden negeert het comité de rechterlijke uitspraak volgens de Azerbeidzjaanse gemeenschap van Jehova's getuigen. In juni 2010 viel de politie een besloten bijeenkomst van Jehova's getuigen binnen in Ganja, waarbij mensen werden opgepakt en meegenomen naar het politiebureau voor ondervraging. De gemeenschap zou nog geen registratie hebben verkregen, na meerdere pogingen hiertoe te hebben ondernomen.²⁴¹

In de verslagperiode hebben de Azerbeidzjaanse autoriteiten de islamitische gemeenschap beperkingen opgelegd. Zo werden er in de verslagperiode moskeeën gesloten en werden soms islamitische geestelijken en wetenschappers gearresteerd.²⁴² In november 2010 werd door de Azerbeidzjaanse autoriteiten een verbod op het dragen van de hijab in openbare scholen afgekondigd. Hierop werden in december protestbijeenkomsten georganiseerd voor het ministerie van Onderwijs in Bakoe, waarbij enkele actievoerders werden opgepakt. In mei gingen opnieuw mensen de straat op om voor het ministerie van Onderwijs te protesteren tegen het verbod waarbij onder andere leuzen tegen de minister van Onderwijs, Misir Mardanov, werden gescandeerd. De politie gebruikte geweld om de betogers uiteen te drijven en arresteerde wederom enkele actievoerders. De Azerbeidzjaanse protestbeweging *Center of Protection of Freedom of Conscience and Religion* verzamelde in de zomer van 2011 124.000 handtekeningen voor een petitie aan de president waarin het opheffen van het verbod werd geëist.²⁴³

De niet-geregistreerde *Islamitische Partij van Azerbeidzjan (IPA)* werd in de verslagperiode hard aangepakt door de Azerbeidzjaanse autoriteiten. Een aantal prominente leden van de partij werd gearresteerd en beschuldigd van terrorisme en het ondermijnen van het centrale gezag in Azerbeidzjan. Op 7 januari 2011 werd de leider van de partij, Movsum Samadov, gearresteerd na het publiceren van een video waarin hij president Ilham Aliyev beschuldigde van het sluiten van moskeeën en het verbieden van het dragen van de hijab. De autoriteiten beschuldigden de

²⁴⁰ In Azerbeidzjan dient religieuze literatuur te allen tijde aan het Comité voorgelegd te worden ter controle. In november 2011 zijn amendementen aangenomen op de Wet op de vrijheid van godsdienst waarbij de straffen voor het niet voorleggen van te produceren of distribueren literatuur zijn verhoogd naar maximaal vijf jaar gevangenisstraf of een maximale boete van negen maal een minimum jaarinkomen. Forum 18: *Without registration you can't pray* (22 december 2011), Mission Network News: *Azerbaijan to tighten restrictions on religious literature* (7 november 2011).

²⁴¹ Caucasian Knot: *Azerbaijan: literature of Jehovah's Witnesses confiscated from a local woman* (30 april 2011) en: *In Azerbaijan, court forbids authorities to interfere with import of Jehovah's Witnesses literature in the country* (9 november 2011), Human Rights Watch: *World report 2012 Azerbaijan* (januari 2012).

²⁴² News.az: *Iranian Students accuse Azerbaijan of anti-religious policy* (9 januari 2012) en: *Terror charges brought against Islamic Party leader* (21 januari 2011), Eurasianet: *Azerbaijan: arrest of Islamic Party leader puts religion in the political spotlight* (11 januari 2011).

²⁴³ Global Voices: *Azerbaijan: Hijab ban introduced in schools* (15 december 2010), Press TV: *Protesters slam hijab ban in Azerbaijan* (6 mei 2011), Caucasian Knot: *Over 120 thousand signatures in protection of hijab collected in Azerbaijan* (12 augustus 2011).

partij van terrorisme, het beramen van een staatsgreep en het promoten van de invoering van de *sharia*-wetgeving in Azerbeidzjan.²⁴⁴

Op 19 november 2011 werd de in Azerbeidzjan en Iran bekende journalist en schrijver Rafiq Tagi neergestoken voor zijn huis in Bakoe. Hij overleed vier dagen later aan zijn verwondingen in een ziekenhuis in Bakoe. Tagi verklaarde kort voor zijn dood in het ziekenhuis, dat hij vermoedde dat de aanval het gevolg was van een eerder gepubliceerd kritisch artikel over de Iraanse regering en over moslimextremisme. In 2006 had een Iraanse ayatollah al een *fatwa* over Tagi uitgesproken. De zoon van de ayatollah – eveneens een ayatollah – verklaarde na de dood van Tagi dat hij de moordenaars dankbaar was voor hun daad.²⁴⁵

In het najaar van 2011 is de laatste religieuze school gesloten op last van de autoriteiten. Sinds 2001 zijn nu alle veertien in Azerbeidzjan aanwezige religieuze scholen door de overheid gesloten.²⁴⁶

Bronnen stellen dat in de verslagperiode de bezorgdheid van de regering voor een toenemende invloed van (streng) islamitische groeperingen is toegenomen. In het bijzonder kunnen hierbij drie groeperingen worden genoemd: politiek actieve shi'iten die worden geïnspireerd door voorbeelden uit Iran, salafisten die een puriteinse vorm van islam propageren naar Saoedi-Arabisch voorbeeld en Turkse islam groeperingen, voornamelijk de *Fettullah Gülen*²⁴⁷ beweging. Voorts trekken naar verluidt steeds meer etnische Azeri vanuit Iran naar Azerbeidzjan.²⁴⁸ Deze Azeri hangen vaak een strikte vorm van de islam aan. Ook is men bevreesd voor invloeden van soennitische stromingen zoals het salafisme en het wahabisme in het noorden van het land, vooral bij de grens met de onrustige Russische republiek Dagestan. Bronnen vermelden dat de Azerbeidzjaanse autoriteiten vrezen dat een 'islamisering' van het land de afstand tot met name de EU zal vergroten.²⁴⁹

Salafisten

Salafisten²⁵⁰ vormen de meest controversiële religieuze groepering in Azerbeidzjan. Het exacte aantal salafisten in Azerbeidzjan is niet bekend.²⁵¹ Het aantal is volgens bronnen groeiende (met name onder de jongere generatie). Salafisten worden over het algemeen met argwaan bekeken, zowel door de autoriteiten als door de gewone burger. Dit komt onder meer doordat salafisten soennitisch zijn, in tegenstelling tot de meeste Azerbeidzjaanse burgers. Bovendien worden salafisten gezien als radicaal. Volgens de heersende opvatting zouden zij geen ander gezag dan hun eigen religieuze gezag erkennen, waardoor zij per definitie als gezagsondermijner worden beschouwd. Er zijn in de verslagperiode meldingen gemaakt van

²⁴⁴ Eurasianet: *Azerbaijan: Islamic Party trial brings fresh scrutiny to religious hamlet* (19 augustus 2011), RFE/RL: *Islamic Party leaders go on trial in Baku* (8 juli 2011) en: *Islamic Party of Azerbaijan head jailed for 12 years* (7 oktober 2011).

²⁴⁵ Guardian.co.uk: *Azeri journalist dies after stabbing* (24 november 2011), RFE/RL: *Azerbaijani journalist targeted by fatwa dies after stabbing attack* (23 november 2011), Foreign Policy Association: *Iranian Ayatollah praises Rafiq Tagi's assassins* (29 november 2011).

²⁴⁶ Yeni Musavat Paper: *Azerbaijan closes last religious school* (3 november 2011), US Department of State: *Azerbaijan International religious freedom report 2010* (8 april 2011).

²⁴⁷ De beweging is vernoemd naar oprichter Fettullah Gülen die zijn groepering positioneert als het gezicht van de gematigde islam in Azerbeidzjan.

²⁴⁸ Dit zou het gevolg zijn van toenemende spanningen tussen Azerbeidzjan en Iran. Geo Currents: *Growing Iranian-Azerbaijani tensions and Baku's diplomatic maneuvers* (23 februari 2012).

²⁴⁹ Etiraz.com: *Evaluating islamists' strength in Azerbaijan* (13 augustus 2011), Eurasianet.org: *Evaluating Baku's attitude toward the Gulen movement* (16 februari 2012), US Department of State: *Azerbaijan international religious freedom report 2010* (8 april 2011).

²⁵⁰ Salafisme is een soennitische islamitische stroming; de volgelingen willen tradities van de eerste moslims (uit de zevende eeuw AD) terugbrengen en zij verwerpen de vernieuwing van de islam..

²⁵¹ De schattingen lopen uiteen van 10.000 tot 20.000 Salafisten in Azerbeidzjan. UNHCR Refworld: *Azerbaijan: Sunni groups viewed with suspicion* (8 april 2011).

politieoptredens tegen salafisten, waarbij sprake was van arrestaties, intimidatie en martelingen.²⁵²

Het onderzoek naar de aanslag die in augustus 2008 werd gepleegd op de Abu Bekr Moskee in Bakoe is nog altijd gaande. De moskee blijft op last van de autoriteiten gesloten tot het onderzoek is afgesloten.²⁵³

3.3.4 Bewegingsvrijheid

3.3.4.1 Vestiging en in- en uitreis

Een ieder die zich legaal op het grondgebied van Azerbeidzjan bevindt, heeft het recht om vrij en zonder beperkingen in het hele land te reizen en zich te vestigen.²⁵⁴ De vrijheid van vestiging wordt in de praktijk doorgaans gerespecteerd, met uitzondering van binnenlands ontheemden, die zich in sommige gebieden van Azerbeidzjan niet mogen vestigen.²⁵⁵ Azerbeidzjan kent een woonplaatsregistratieplicht (zie paragraaf 2.3.1).

Iedere staatsburger van Azerbeidzjan heeft in principe het recht om het land vrijelijk in en uit te reizen. Verdachten in een strafproces, evenals personen die een voorwaardelijke gevangenisstraf hebben gekregen, is het echter niet toegestaan Azerbeidzjan uit te reizen.²⁵⁶ Ook voor militairen die toegang hebben tot staatsgeheime informatie, gelden uitreisbeperkingen. Mannen in de dienstplichtige leeftijd dienen zich voor uitreis te registreren bij de militaire autoriteiten.²⁵⁷ In de verslagperiode gold nog steeds een uitreisverbod voor een aantal individuen.²⁵⁸ Het is niet uitgesloten dat het in de praktijk mogelijk is om het land via een officiële grensovergang te verlaten zonder over een geldig paspoort te beschikken.

Azerbeidzjan kent geen wetgeving die het aanvragen van asiel in het buitenland door Azerbeidzjaanse staatsburgers strafbaar stelt. De inreisprocedure en -controle van personen die gedwongen terugkeren naar Azerbeidzjan en in het bezit zijn van een geldig reisdocument (paspoort of laissez-passer) verschilt niet van de procedure die gevolgd wordt ten aanzien van personen die om andere redenen Azerbeidzjan inreizen.

Een rechtstreekse reis van of naar de enclave Nagorny Karabach of de bezette gebieden vanuit de overige delen van Azerbeidzjan is niet mogelijk. De frontlijn is gesloten en bovendien maken de geplaatste landmijnen in- en uitreis fysiek vrijwel onmogelijk. Vanaf Azerbeidzjan kan evenmin rechtstreeks worden gereisd naar Armenië. Alle grensovergangen tussen Armenië en Azerbeidzjan zijn gesloten. Er is daarnaast geen rechtstreekse luchtverbinding tussen beide landen.²⁵⁹ De

²⁵² Etiraz.com: *Evaluating islamists' strength in Azerbaijan* (13 augustus 2011), UNHCR Refworld: *Azerbaijan: Sunni groups viewed with suspicion* (8 april 2011).

²⁵³ De Abu Bekr moskee is de thuisbasis van soennitische moslims met een salafistische oriëntatie. Apa.az: *Kuwait's delegation raises issue on Abu Bakr mosque in Azerbaijan parliament* (17 oktober 2011).

²⁵⁴ Grondwet, artikel 28, derde lid.

²⁵⁵ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011). De beperkingen zijn volgens de Azerbeidzjaanse autoriteiten noodzakelijk om aan deze groep op een efficiënte manier hulp te kunnen blijven verlenen en, nadat de bezette gebieden zijn bevrijd, een ordentelijke terugkeer naar de oorspronkelijke woonplaats te kunnen garanderen.

²⁵⁶ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

²⁵⁷ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

²⁵⁸ Sinds 2004 mag de imam van de (inmiddels gesloten) Juma moskee, Ilgar Ibrahimoglu, het land niet uitreizen. Sinds 2006 weigeren de Azerbeidzjaanse autoriteiten het paspoort van de voorzitter van de oppositionele PPFA, Ali Keremli, te vernieuwen. US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

²⁵⁹ Vanuit Azerbeidzjan is Armenië wel bereikbaar via Iran of Georgië.

Azerbeidzjaanse exclave Nachitsjevan is uitsluitend bereikbaar via luchtverbinding met Bakoe dan wel over de weg via Iran en/of Turkije (zie tevens hoofdstuk 5).

Circa 2 miljoen Azerbeidzjaanse staatsburgers, voornamelijk afkomstig van het platteland, wonen in het buitenland (met name in de Russische Federatie en Oekraïne). Reizen tussen Azerbeidzjan en de Russische Federatie is eenvoudig. Staatsburgers van Azerbeidzjan hebben geen inreisvisum voor de Russische Federatie nodig en vice versa.²⁶⁰

Gedwongen huisuitzettingen

In de verslagperiode is in toenemende mate sprake geweest van gedwongen huisuitzettingen van burgers in het kader van grootscheepse bouwprojecten met name in de stad Bakoe (maar ook op andere plekken buiten Bakoe).²⁶¹ Dit zou met name plaatsvinden in het gebied van de stad waar de arena gebouwd wordt voor het Eurovisie Songfestival, dat in mei in Bakoe gehouden wordt. Volgens mensenrechtenactivisten, ngo's en internationale organisaties werden mensen vaak zonder gerechtelijke beslissing uit hun huizen gezet waarna deze gesloopt werden, soms zonder de bewoners de gelegenheid te geven hun bezittingen uit het huis te halen. Bewoners kregen soms geen waarschuwing vooraf of werden in het midden van de nacht uit hun huizen gehaald. Er werden vooral huizen in de middenklasse buurten van Bakoe gesloopt om ruimte te maken voor parken, wegen, winkels en luxe appartementen. In sommige gevallen betrof het huizen die al generaties in het bezit waren van families.²⁶²

Volgens de regelgeving werd door de Azerbeidzjaanse overheid een financiële compensatie geboden aan bewoners of werd er vervangende woonruimte aangeboden. Veel gedupeerden echter, kregen onvoldoende compensatie voor vervangende woonruimte. Sommigen weigerden de door de overheid aangeboden vervangende woonruimte omdat deze van mindere kwaliteit was dan hun oude huizen. In sommige gevallen kregen personen helemaal geen compensatie of woonruimte aangeboden. Er zijn gevallen bekend van huisuitzettingen waarbij families op politiebureaus zijn vastgehouden terwijl hun huizen werden vernietigd. Ook zijn naar verluidt bewoners door overheidspersoneel bedreigd en geïntimideerd wanneer zij niet of niet direct akkoord gingen met de overheidsvoorstellen voor compensatie. Sommige bewoners tekenden beroep aan bij lokale rechtbanken tegen de onteigeningsbesluiten. Er zijn echter gevallen bekend van huisvernietigingen door de uitvoerende diensten van de overheid in Bakoe, hangende een gerechtelijke uitspraak.²⁶³ Sommige huisbezitters wendden zich met hun klachten tot andere overheidsorganen, zoals de Openbare Aanklager, het ministerie van Binnenlandse

²⁶⁰ Sinds 1 januari 2005 wordt door de autoriteiten van de Russische Federatie het oude Sovjetpaspoort niet meer geaccepteerd. Azerbeidzjaanse staatsburgers die naar de Russische Federatie willen reizen, of die in de Russische Federatie wonen, dienen vanaf dat moment te beschikken over een internationaal geldig paspoort.

²⁶¹ De grootscheepse stadsvernieuwingsprojecten in Bakoe (ook wel *city beautification* genoemd) zijn al in 2008 begonnen maar zijn geïntensiveerd in de loop van 2011, nadat bekend werd dat het Eurovisie Songfestival in de stad georganiseerd zou gaan worden.

²⁶² Human Rights Watch: "They took everything from me"; *Forced evictions, unlawful expropriations, and house demolitions in Azerbaijan's capital* (februari 2012) en: *Homeowners evicted for city beautification* (29 februari 2012), BBC News: *Evicted in Baku to make way for Eurovision* (22 december 2011).

²⁶³ Een bekend voorbeeld hiervan is de vernietiging van het kantoor van mensenrechtenactiviste Leyla Yunus. Haar kantoor, dat huisvesting bood aan drie mensenrechten ngo's waaronder het Institute for Peace and Democracy, werd gesloopt op 11 augustus 2011 ondanks een gerechtelijk bevel van 18 mei 2011 waarin de sloop werd verboden zolang de procedure hangende was. Het Institute for Peace and Democracy en de Women Crisis Center zijn daarna verhuisd naar een woonruimte elders in Bakoe dat nog van de grootvader van Yunus is geweest. Op 2 april 2012 werd in dit gebouw ingebroken. Yunus en haar medewerkers weigeren de inbraak bij de politie aan te geven omdat zij geloven dat de inbraak door overheidspersoneel is gedaan en de aangifte niet serieus zal worden genomen. New York Times: *Offices of activist bulldozed in Azerbaijan* (12 augustus 2011). Frontline Defenders: *Azerbaijan: Break-in at the offices of the Institute of Peace and Democracy and Women Crisis Center* (6 april 2012).

Zaken of het presidentiële apparaat. In weinige gevallen kregen de klagers een antwoord terug van de autoriteiten. Er zijn geen gevallen bekend van klachten die zijn ingediend bij deze overheidsorganen, die tot een voor de klager positief resultaat hebben geleid.²⁶⁴

3.3.5 Rechtsgang

De Grondwet van Azerbeidzjan voorziet in een onafhankelijke rechterlijke macht (zie *paragraaf 2.2*) en een openbare en eerlijke procesgang.²⁶⁵ De wetgeving van Azerbeidzjan voldoet, mede dankzij de inspanningen van de Raad van Europa, de OVSE en de internationale gemeenschap, over het algemeen aan de internationale normen voor een eerlijke rechtsgang. In de praktijk wordt hieraan echter lang niet altijd voldaan. In de praktijk staan rechters niet onafhankelijk ten opzichte van de uitvoerende macht. Het justitiële apparaat kenmerkt zich door inefficiëntie en binnen het gehele justitiële apparaat komt corruptie voor. Veroordelingen staan daarnaast vaak in geen verhouding tot het gedurende een strafrechtelijk proces geleverde bewijs.²⁶⁶

3.3.5.1 Strafrechtelijke procedure

Met betrekking tot de in Azerbeidzjan te volgen strafrechtelijke procedures is de *Code of Criminal Procedure of the Azerbaijan Republic* (Hierna: *Criminal Procedure Code*)²⁶⁷ van belang. De wet is tot stand gekomen in samenwerking met juridische experts van de Raad van Europa. Echter, na het aannemen van de wet werden door de Azerbeidzjaanse autoriteiten wijzigingen aangebracht die niet in overeenstemming waren met de aanbevelingen van de Raad van Europa en die in het algemeen de rechten van personen in een gerechtelijke procedure inperken.²⁶⁸

De *Criminal Procedure Code* schrijft voor dat in geval van een arrestatie in verband met een strafrechtelijke procedure, aan betrokkene onmiddellijk zijn rechten moet worden uitgelegd en de reden van arrestatie.²⁶⁹ De verdachte heeft vervolgens het recht zich in kennis te stellen van het schriftelijke gerechtelijke arrestatiebevel en het bevel waarop hij in detentie wordt geplaatst, onmiddellijk nadat het is opgesteld en hierop zijn commentaar te geven.²⁷⁰ Wanneer blijkt dat een persoon op onwettige gronden in detentie is geplaatst, dienen de verantwoordelijke autoriteiten voor zijn onmiddellijke vrijlating te zorgen.²⁷¹ Gedurende de strafrechtelijke procedure dient de verdachte gegarandeerd toegang te hebben tot adequate juridische bijstand. De verdachte heeft het recht de verdediging zelf ter hand te nemen, juridische bijstand naar keuze in te roepen of gratis juridische bijstand te krijgen van de staat. Juridische bijstand moet ongelimiteerd toegankelijk zijn voor de verdachte gedurende het gehele strafrechtelijke proces, waarbij privacy en vertrouwelijkheid gewaarborgd moeten zijn.²⁷² De verdachte heeft het recht om,

²⁶⁴ Human Rights Watch: "They took everything from me"; *Forced evictions, unlawful expropriations, and house demolitions in Azerbaijan's capital* (februari 2012) en: *Homeowners evicted for city beautification* (29 februari 2012), BBC News: *Evicted in Baku to make way for Eurovision* (22 december 2011).

²⁶⁵ Zie artikel 60 tot en met 68 van de Grondwet.

²⁶⁶ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011), website Judicial Legal Council Azerbaijan (www.jlc.gov.az).

²⁶⁷ Deze wet is aangenomen op 14 juli 2000 en in werking getreden op 1 september 2000.

²⁶⁸ Think Thank, Institute for Peace and Democracy: *Analysis of some articles of the Criminal Procedure Code of the Republic of Azerbaijan in light of CE requirements* (10 oktober 2005).

²⁶⁹ Criminal Procedure Code, artikel 14.4, 91.5.1 en 91.5.2. US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011)

²⁷⁰ Criminal Procedure Code, artikel 91.5.3.

²⁷¹ Criminal Procedure Code, artikel 14.5

²⁷² Criminal Procedure Code, artikel 19 en 91.5.8.

onmiddellijk na zijn arrestatie, zijn familie vrienden, thuisbasis of studieplaats te informeren over zijn situatie per telefoon of anderszins. De verdachte dient door de autoriteiten op de hoogte te worden gehouden van ontwikkelingen en beslissingen inzake zijn strafrechtelijke procedure. Ook dient hij op verzoek afschriften te krijgen van officiële beslissingen met betrekking tot de strafrechtelijke procedures, zoals de aanklacht en het vonnis.²⁷³

Wetshandhavende autoriteiten in Azerbeidzjan mogen verdachten officieel niet langer dan 48 uur in detentie houden zonder gerechtelijk arrestatiebevel.²⁷⁴ Binnen de gestelde termijn van 48 uur dient een officieel gerechtelijk arrestatiebevel uitgevaardigd te worden of de persoon in vrijheid gesteld te worden.²⁷⁵ De wettelijk vastgestelde periode van 48 uur wordt echter geregeld overschreden.²⁷⁶ Gedurende deze periode wordt veelal geen rechtsbijstand toegestaan. In sommige gevallen zouden rechters enkele uren na arrestatie en zonder tussenkomst van een advocaat een vonnis hebben geveld.²⁷⁷

In de praktijk houdt de overheid zich niet consequent aan deze wetsbepalingen. Arrestaties vinden vaak plaats op onduidelijke aanklachten (zie ook paragraaf 3.3.6.) en de verdachte ontvangt doorgaans geen schriftelijke bevestiging van de aanklacht, het vonnis en zijn rechten. Het komt regelmatig voor dat personen dagen of zelfs weken in voorarrest worden gehouden, zonder een gerechtelijke beslissing.²⁷⁸ Ook is het volgens een bron geen standaard praktijk dat verdachten schriftelijke (gewaarmerkte) dagvaardingen ontvangen wanneer men wordt opgeroepen om bij de politie of een rechtbank te verschijnen. De mate waarin een eerlijke procesgang plaatsvindt hangt ook samen met de politieke gevoeligheid van de zaak. Wanneer het om zaken gaat die bij de autoriteiten politiek gevoelig liggen is de kans op een eerlijke procesgang kleiner dan bij reguliere zaken.²⁷⁹ Ook maakt het naar verluidt verschil in welk district van het land de strafzaak gevoerd wordt. Lokale autoriteiten interpreteren de wet soms niet eenduidig. Verdachten kunnen te maken krijgen met de willekeur van de lokale politie.²⁸⁰ Verdachten en hun advocaten worden vaak onwetend gehouden over het verloop van het strafrechtelijke proces. Ook is het soms onduidelijk onder welk ministerie de verantwoordelijkheden van bepaalde gerechtelijke procedures vallen.

3.3.5.2 De rechterlijke macht

De rechterlijke macht van Azerbeidzjan staat onder grote invloed van de uitvoerende macht (met name de president). Zo worden de lagere rechters door de president benoemd. De rechters van het Constitutioneel Hof, het Hooggerechtshof en het Hof van Beroep worden benoemd door de *Milli Mejlis* op voordracht van de president. De president benoemt de procureur-generaal en heeft de bevoegdheid deze te ontslaan.²⁸¹ De voorzitter van de *Judicial Legal Council* die toezicht houdt op

²⁷³ Criminal Procedure Code, artikel 91.5.6

²⁷⁴ Doorgaans wordt deze periode 'tijdelijke aanhouding' genoemd.

²⁷⁵ Criminal Procedure Code, artikel 90.2.1

²⁷⁶ OSCE: *Trial monitoring report Azerbaijan 2010*.

²⁷⁷ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011), Human Rights Watch: *Azerbaijan world report 2012* (januari 2012).

²⁷⁸ Criminal Procedure Code, artikel 90.2.1. US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

²⁷⁹ Onder politiek gevoelige zaken kan bijvoorbeeld worden verstaan: zaken die betrekking hebben op kritiek op de president, de presidentiële familie, de regering of autoriteiten of zaken die te maken hebben met (vermeende) terroristische of religieus-extremistische activiteiten.

²⁸⁰ Hierbij kan gedacht worden aan buitengerechtelijke maatregelen zoals het onbeargumenteerd langer in voorarrest houden of afranselingen en andere vormen van marteling.

²⁸¹ Zie ook paragraaf 2.2.

de rechterlijke macht is tevens de minister van Justitie. Er is twijfel over de onafhankelijkheid van deze raad.²⁸²

De afgelopen jaren heeft Azerbeidzjan in nauwe samenwerking met internationale organisaties een aantal hervormingen doorgevoerd bij de rechterlijke macht.²⁸³ De aanhoudende corruptie en afhankelijkheid van de uitvoerende macht blijven het functioneren van de rechterlijke macht evenwel negatief beïnvloeden.²⁸⁴ Rechters mijden uit angst voor repercussies meestal politiek gevoelige onderwerpen en beslissen vaak ten gunste van de regering. Verder is het in Azerbeidzjan nog steeds niet gebruikelijk voor een rechter om bij strafzaken een eis van de *Prokuratura* af te wijzen of zelfs een lichtere straf dan geëist op te leggen, ook niet in beroep.²⁸⁵

Met uitzondering van politieke gevangenen, is het in Azerbeidzjan in veel gevallen mogelijk om strafvervolgning af te kopen, zowel in geval van kleine overtredingen als zware misdrijven. De inzet van financiële middelen kan de uitkomst van een rechtszaak in belangrijke mate beïnvloeden.

Er blijven berichten van dubieuze strafrechtelijke vervolgingen en onevenredig hoge straffen. Het komt voor dat rechters bewijs accepteren dat door marteling is verkregen zonder nader onderzoek (zie *paragraaf 3.3.7*).²⁸⁶ De kwaliteit van de motivering van rechterlijke uitspraken laat te wensen over.

3.3.5.3 De advocatuur

De wetgeving voorziet in het recht op een advocaat vanaf het moment dat iemand in hechtenis wordt genomen, maar in de praktijk is dit vaak niet het geval.²⁸⁷

Er zijn berichten dat verdachten eerst een periode als 'getuige' worden vastgehouden, om hun status later pas te wijzigen in verdachte. Via deze weg wordt hen de basisrechten van een verdachte onthouden. In Azerbeidzjan bestaat voorts een tekort aan advocaten, met name buiten Bakoe. Hierdoor moeten verdachten soms uren of dagen op een rechtshulpverlener wachten.²⁸⁸ De situatie is met name zorgelijk bij strafzaken, waar de wet slechts aan leden van het College van Advocaten (Collegium) het recht op wettelijke vertegenwoordiging toekent. Het Collegium is een zeer gesloten organisatie met naar schatting tussen de 700 en 900

²⁸² US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011), UNHCR Refworld: *Nations in transit, Azerbaijan* (29 juni 2010).

²⁸³ Hierbij valt te denken aan uitbreiding van het aantal rechters, verhoging van salarissen en verbetering van training en selectie van rechters. Zie voor meer informatie over ingevoerde hervormingen het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan maart 2009. Zie ook website van de rechtbanken in Azerbeidzjan: www.courts.az: *Judicial system* (geraadpleegd 23 februari 2012).

²⁸⁴ Today.az: *Judges punished for corruption in Azerbaijan* (8 juni 2011), News.az: *Azerbaijan to continue fighting corruption* (21 februari 2012), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

²⁸⁵ De *Prokuratura* in Azerbeidzjan vervult twee functies: gerechtelijk vooronderzoek en strafvervolgning, waardoor de *Prokuratura* in Azerbeidzjan veel macht heeft.

²⁸⁶ Caucasian Knot: *Mamedli: Situation with human rights in Azerbaijan on the eve of Eurovision 2012 becomes worse* (23 januari 2012) en: *In Azerbaijan, arrested oppositional activist complaints of being pressed at SIZO* (13 januari 2012), Human Rights Watch: *World report 2012 Azerbaijan* (januar1 2012), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

²⁸⁷ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011). OSCE: *Trial Monitoring Report 2010*.

²⁸⁸ Jurist.org: *A call for reform: Azerbaijan's repression of controversial lawyers* (3 november 2011), OSCE: *Trial monitoring report 2010*, US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

leden, van wie voor zover bekend slechts een deel actief is.²⁸⁹ Het Collegium voldoet niet aan de minimumstandaard die verwacht mag worden van een onafhankelijke orde van advocaten. Het is voor onafhankelijke advocaten²⁹⁰ in Azerbeidzjan vrijwel onmogelijk lid van het Collegium te worden. Volgens een bron is er in de verslagperiode meer transparantie gekomen in de selectieprocedure voor kandidaten die tot het Collegium willen toetreden, maar blijft het examen (dat men moet afleggen om tot het Collegium te mogen toetreden) omgeven door intransparantie.²⁹¹

In strafzaken kunnen verdachten, die niet zelf in staat zijn een advocaat te betalen, een wettelijk beroep doen op gratis rechtsbijstand. Het College van Advocaten bepaalt welke advocaat de behandeling op zich neemt. De kwaliteit van deze rechtsbijstand wordt echter niet hoog geacht vanwege een te lage beloning van de advocaten van het Collegium. Ook wordt door mensenrechtenorganisaties de onafhankelijkheid van de advocaat in twijfel getrokken. Een bron meldde dat in sommige gevallen de advocaat alleen contact heeft met de verdachte aan het begin van het proces en aan het eind, in de rechtszaal. Naar verluidt komt het regelmatig voor dat voor de gratis juridische bijstand van Collegium advocaten, evengoed betaald moet worden.²⁹² Gratis juridische bijstand in civiele zaken wordt vooral door ngo's en rechtswinkels verleend. Ook het ministerie van Justitie heeft twee kantoren in Bakoe die gratis juridische bijstand verlenen. De geluiden hierover zijn echter niet positief. Buiten Bakoe is het niet mogelijk gratis rechtshulp te krijgen in civiele zaken.

3.3.6 Arrestaties en detenties

Volgens de grondwet van Azerbeidzjan kunnen personen alleen gearresteerd of gevangen gezet worden op basis van de relevante wetgeving.²⁹³ In de praktijk wordt hier niet altijd de hand aan gehouden. Zo komt het geregeld voor dat personen worden gearresteerd op het moment dat (nog) geen arrestatiebevel voorhanden is.²⁹⁴ Ook vinden er huiszoekingen plaats zonder gerechtelijk bevel.²⁹⁵ Daarnaast komt het voor dat personen op basis van triviale of valse beschuldigingen naar het politiebureau worden meegenomen voor verhoor en onderzoek, om vervolgens na enkele uren of in uitzonderlijke gevallen dagen, zonder een officiële aanklacht weer in vrijheid te worden gesteld. Ook komt het voor dat mensen, na in voorarrest te zijn gesteld, volledig uit het zicht verdwijnen voor familie en advocaten. Volgens een bron varieert dit per district en hangt dit af van individuele politieagenten en andere wetshandhavers. Naar verluidt zouden in het Nasimi district in Bakoe met regelmaat mensen die in voorarrest zijn gesteld uit het zicht verdwijnen van de familie en advocaten zodat hun processen niet gemonitord kunnen worden.²⁹⁶

²⁸⁹ Volgens het US Department of State rapport over 2010 waren er ten tijde van de publicatie van het rapport (8 april 2011) 768 leden van wie ongeveer 415 actief. Bronnen noemen aantallen van ongeveer 700 en ongeveer 900 leden.

²⁹⁰ Met onafhankelijk wordt hier bedoeld: niet aan de staat gelieerd.

²⁹¹ OSCE: *Trial monitoring report 2010*. US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

²⁹² Jurist.org: A call for reform: Azerbaijan's repression of controversial lawyers (3 november 2011), OSCE: *Trial monitoring report 2010*.

²⁹³ Artikel 28, tweede lid, van de Grondwet.

²⁹⁴ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011), Democracy and Human Rights Resource Centre: *The European Court requested a new inquiry to Azerbaijan government on one more complaint* (16 maart 2011). In sommige gevallen wordt *ex post facto* het aanhoudingsbevel afgegeven.

²⁹⁵ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

²⁹⁶ Het gaat hier bijvoorbeeld om politieke activisten, kritische journalisten en leden van niet-traditionele geloofsgemeenschappen.; US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

Omstandigheden in gevangenissen

In Azerbeidzjan zitten ongeveer 20.000 personen in de gevangenis (inclusief personen in voorarrest detentiecentra).²⁹⁷ Er zijn in heel Azerbeidzjan tussen de 20 en 25 gevangenissen. In het kader van een grootschalig renovatie- en nieuwbouwplan van de detentiefaciliteiten worden er echter soms gevangenissen gesloten of bijgebouwd, waardoor het totaal aantal gevangenissen fluctueert.²⁹⁸ Het ministerie van Justitie heeft de meeste gevangenissen in beheer, waaronder een vrouwengevangenis²⁹⁹, een gevangenis voor minderjarigen³⁰⁰, een gevangenis voor TBC-patiënten³⁰¹ en de extra beveiligde *Gobustan* gevangenis.³⁰² Voor zover bekend worden minderjarigen en volwassenen separaat in voorarrest gehouden. Gedurende de verslagperiode deden zich evenwel enkele gevallen voor waarbij minderjarigen samen met volwassenen werden vastgehouden.³⁰³ Volgens een bron beheren de ministeries van Nationale Veiligheid, Defensie en Gezondheid eveneens gevangenissen. Het ministerie van Nationale Veiligheid heeft ook een detentiecentrum, alwaar (nog) niet veroordeelde verdachten van terroristische activiteiten, spionage en landverraad worden vastgehouden. In dit detentiecentrum is ruimte voor ongeveer 100 gevangenen. Naar verluidt verblijven er ook gevangenen die al veroordeeld zijn tot een gevangenisstraf. Het ministerie van Binnenlandse Zaken beheert tijdelijke detentiecentra die ondergebracht zijn bij lokale politiebureaus. Ook beheert Binnenlandse Zaken een tijdelijke detentiefaciliteit die is ondergebracht bij het Departement ter bestrijding van de georganiseerde misdaad in Bakoe. Ondanks herhaalde verzoeken van (inter)nationale (mensenrechten)organisaties weigert de regering het detentiecentrum onder auspiciën van het ministerie van Justitie te plaatsen dan wel buiten gebruik te stellen.³⁰⁴

Volgens bronnen zijn de omstandigheden in de gevangenissen over het algemeen nog altijd slecht ondanks enkele infrastructurele verbeteringen³⁰⁵ en kunnen de leefomstandigheden in de meeste gevangenissen nog steeds worden getypeerd als zwaar.³⁰⁶ Er is sprake van onvoldoende sanitaire voorzieningen, voeding en medische zorg en ook de aanwezigheid van besmettelijke ziektes draagt bij aan slechte leefomstandigheden. Desondanks heeft het *Committee for the Prevention of Torture* van de Europese Commissie, tijdens een bezoek aan Azerbeidzjan in december 2011³⁰⁷, verbeteringen geconstateerd ten opzichte van het vorige bezoek

²⁹⁷ International Centre for Prison Studies (ICPS, stand per 1 september 2009)

²⁹⁸ Penal Reform International: *PRI e-newsletter August 2011*.

²⁹⁹ In de vrouwengevangenis, Penal Institution nr.4 in Bakoe, verblijven ruim 300 vrouwen. Meisjes onder de 18 jaar worden in de regel gedetineerd in de vrouwengevangenis. Het totaal aantal vrouwen in detentie, inclusief politecellen, wordt geschat op ongeveer 400. Trend.Az: *Azerbaijan records over 300 female prisoners* (7 maart 2011).

³⁰⁰ In de gevangenis voor minderjarigen verblijven alleen jongens onder de 18 jaar. De minderjarige jongens verblijven in de speciale gevangenis tot hun 18^e, maar hun verblijf kan bij rechterlijk besluit worden verlengd tot hun 20^e, in de praktijk ook wel tot hun 21^e. De omstandigheden zijn naar verluidt redelijk goed.

³⁰¹ Sinds 2003 bestaat in Azerbeidzjan een speciale gevangenis voor mensen met tuberculose in een vergevorderd stadium. Daarnaast is er een centraal detentiehospitaal in gebruik.

³⁰² In deze extra beveiligde gevangenis verblijven ongeveer 130 gevangenen die een levenslange gevangenisstraf uitzitten. Naar verluidt vindt vaak marteling plaats in de Gobustan gevangenis. Klachten van familieleden en betrokkenen hierover worden door het ministerie van Justitie genegeerd. In 2010 zou een begin zijn gemaakt met de bouw van een nieuwe extra beveiligde gevangenis. Contact.az: *Horror in Gobustan prison* (9 augustus 2011), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011)..

³⁰³ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

³⁰⁴ Human Rights Center of Azerbaijan, List of issues to be taken up in connection with the consideration of the third periodic report of Azerbaijan (CCPR/C/AZE/3); *CCPR/C/AZE/CO/3*, 3 augustus 2009; Committee against Torture, *CAT/C/AZE/CO/3*, 19 november 2009.

³⁰⁵ Zo zouden volgens een bron in sommige gevangenissen de voorzieningen voor gevangenen zijn verbeterd en zouden er aparte gebedsruimtes zijn ingericht.

³⁰⁶ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011), Human Rights Watch: *World report 2012 Azerbaijan* (januari 2012).

³⁰⁷ Een volledig rapport van dit bezoek is in de verslagperiode niet gepubliceerd.

van het comité (december 2008), met name met betrekking tot de omstandigheden in voorarrest en in gevangenissen. De delegatie bezocht evenwel alleen detentiecentra die onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken (voornamelijk tijdelijke detentiefaciliteiten bij politiebureaus) en het ministerie van Justitie vallen.³⁰⁸

In de verslagperiode zijn ook verbeteringen opgetreden in de behandeling van tuberculose in de gevangenissen. Door een preventie- en behandelprogramma onder toezicht van het ICRC, is het aantal tuberculosepatiënten in de gevangenissen aanzienlijk gedaald. Het ICRC heeft haar preventie- en behandelprogramma in maart 2011 definitief overgedragen aan de Azerbeidzjaanse autoriteiten.³⁰⁹

Bezoek van familie of vrienden is toegestaan. Gevangenen zijn nog geregeld van familie afhankelijk voor basale levensbehoeften als voedsel en medicijnen. In extra beveiligde gevangenissen is familiebezoek en bezoek van advocaten in beperkte mate mogelijk. In sommige gevallen werd in de verslagperiode ook aan gevangenen in reguliere gevangenissen familiebezoek geweigerd.³¹⁰ Ook binnen de gevangenissen is corruptie nog steeds omvangrijk. Voor vrijwel alle dienstverlening moet extra geld betaald worden, alhoewel dit naar verluidt door de hervorming van het gevangenisstelsel door de regering aan het afnemen is.³¹¹

Het ICRC heeft vrije toegang tot de gevangenissen. Ook de Raad van Europa en de OVSE hebben toegang tot gevangenissen.³¹² Er bestaat eveneens een *Public Committee* van het ministerie van Justitie, waarin ngo's zitting hebben, dat toezicht houdt op penitentiaire inrichtingen. Dit comité heeft formeel vrije toegang, maar in de praktijk moeten zij op grond van interne reglementen een bezoek 24 uur van te voren aanmelden. Volgens een bron is het vooral moeilijk toegang te krijgen tot de detentiefaciliteiten van het ministerie van Defensie.³¹³ Het verkrijgen van toegang tot psychiatrische ziekenhuizen verloopt ook moeizaam.³¹⁴

Onvrijwillige opname in psychiatrische instellingen

Opname in een psychiatrische instelling is wettelijk ingekaderd door de *Wet op de Psychiatrische bijstand* (aangenomen in 2001). Volgens de wet dient onvrijwillige opname in een psychiatrische instelling te allen tijde door een gerechtelijk besluit te worden ondersteund na een onafhankelijk psychiatrisch onderzoek, waarbij de noodzaak tot opname wordt vastgesteld. Er zijn berichten dat patiënten in psychiatrische instellingen zijn opgenomen tegen hun wil, zonder dat hierbij de noodzaak werd vastgesteld. Ook werd in een aantal ziekenhuizen een aantal patiënten gedwongen bij opname een formulier voor vrijwillige opname te tekenen.

³⁰⁸ Council of Europe, Committee for the Prevention of Torture: *Council of Europe anti-torture committee visits Azerbaijan* (news flash, 20 december 2011), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

³⁰⁹ ICRC.org: *Azerbaijan: ICRC hands over tuberculosis control programme in prisons* (29 maart 2011), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

³¹⁰ European Digital Rights (EDRI): *ECHR to analyse Azeri bloggers' complaint against unjust imprisonment* (7 september 2011), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

³¹¹ Caspian Information Centre: *Fighting corruption in Azerbaijan: The importance of transparency* (september 2011).

³¹² United Nations General Assembly, Human Rights Council, *Universal Periodic Review, Report of the Working Group on the Universal Periodic Review Azerbaijan, A/HRC/11/20*, 6 maart 2009; SEC(2009)512/2, 23 april 2009.

³¹³ Azerbaijan Committee Against Torture: *List of persons died of tortures and suicide persons exposed to inhuman treatment* (report 2012), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

³¹⁴ Council of Europe, *Report of the Azerbaijani Government on the visit to Azerbaijan carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or degrading Treatment or Punishment (CPT) from 8 to 12 December 2008, 26 november 2009*, US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

Ook ten aanzien van de behandeling en diagnose zijn er berichten dat patiënten hierover niet werden geïnformeerd en dat contact met de buitenwereld niet mogelijk was.³¹⁵ In Nachitsjevan worden personen in toenemende mate opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis om niet medische redenen (zie ook hoofdstuk 5).³¹⁶

Politieke gevangenen

Het aantal politieke gevangenen in Azerbeidzjan is volgens bronnen naar schatting meer dan zeventig.³¹⁷ In 2011 is een aantal personen gevangen genomen naar aanleiding van de demonstraties in maart en april, onder wie leden van de *Popular Front Party* en de *Musavat Party*.³¹⁸ De Azerbeidzjaanse regering ontkent het bestaan van politieke gevangenen.³¹⁹ De Azerbeidzjaanse autoriteiten stellen dat de gevangenen die door internationale waarnemers en mensenrechtenactivisten als politiek gevangen zijn aangemerkt, vastzitten wegens het plegen van concrete misdaden en niet omwille van hun politieke activiteiten.³²⁰

In de verslagperiode is opnieuw een aantal personen (journalisten en jeugdactivisten) gearresteerd. Ook werden gedurende de verslagperiode in het kader van grootschalige amnestieverleningen meerdere gevangenen vrijgelaten waaronder ook gevangenen die op de lijst van politieke gevangenen voorkomen van verschillende lokale mensenrechtenorganisaties. Op 26 mei 2011 heeft president Ilham Aliyev per decreet amnestie verleend aan zeventig gevangen, waaronder Eynulla Fatullayev en anderen die door lokale en internationale organisaties als politieke gevangenen werden aangemerkt (zie paragraaf 3.3.1).³²¹

De Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa heeft in maart 2009 een speciaal rapporteur voor politieke gevangenen in Azerbeidzjan benoemd. Op dit moment is dit de Duitser Christoph Strasser. Tot op heden hebben de Azerbeidzjaanse autoriteiten geweigerd de rapporteur een visum voor Azerbeidzjan te verstrekken.³²²

3.3.7 Mishandeling en marteling

Mishandeling en marteling zijn verboden volgens de Grondwet³²³ en het Wetboek van Strafrecht.³²⁴ Azerbeidzjan is partij bij het *Verdrag tegen Foltering en andere Wrede, Onmenselijke of Vernederende Behandelingen of Straffen*.³²⁵

³¹⁵ Council of Europe: *Report by Thomas Hammarberg, commissioner for human rights of the Council of Europe* (juni 2010).

³¹⁶ Council of Europe: *Report by Thomas Hammarberg, commissioner for human rights of the Council of Europe* (juni 2010).

³¹⁷ Etiraz.com: *There are 11 new political prisoners in Azerbaijan* (8 september 2011), Norwegian Helsinki Committee: NHC input to the Preparatory meeting Azerbaijan-EU Human Rights Subcommittee (14 november 2011).

³¹⁸ Article 19: *PACE must demand freedom for political prisoners in Azerbaijan* (24 januari 2012), Etiraz.com: *There are 11 new political prisoners in Azerbaijan* (8 september 2011).

³¹⁹ Volgens de Azerbeidzjaanse autoriteiten is er geen internationaal overeengekomen definitie van politieke gevangenen. RFE/RL: *Azerbaijan won't give visa to PACE rapporteur* (18 augustus 2011).

³²⁰ RFE/RL: *Azerbaijan won't give visa to PACE rapporteur* (18 augustus 2011).

³²¹ RFE/RL: *Azerbaijan urged to free political prisoners ahead of Eurovision* (27 mei 2011), UNHCR Refworld: *Azerbaijani activists: free political prisoners* (18 oktober 2011).

³²² *Caucasian Knot; Meeting of PACE's Committee on Political Prisoners in Azerbaijan cancelled in Paris* (15 november 2011), Website Parlementaire Assemblée Raad van Europa (www.assembly.coe.int), RFE/RL: *Azerbaijan won't give visa to PACE rapporteur* (18 augustus 2011), Human Rights Watch: *World report 2012 Azerbaijan* (januari 2012).

³²³ Artikel 31, eerste lid, en artikel 46, tweede lid, van de Grondwet.

³²⁴ Mishandeling en marteling kunnen worden bestraft met een gevangenisstraf van maximaal 10 jaar. Zie US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

³²⁵ Azerbeidzjan heeft het optioneel protocol (OPCAT) geratificeerd op 28 januari 2009. Zie www2.ohchr.org.

Er zijn echter vele berichten van mishandeling en marteling van verdachten door politie- en veiligheidsdienstfunctionarissen teneinde een bekentenis of een bezwarende getuigenverklaring te verkrijgen. Ook zijn gevallen bekend van rechtszaken waarbij bekentnissen die verkregen zijn door middel van marteling en mishandeling, zijn gebruikt als bewijsmiddel.³²⁶ In Azerbeidzjan vindt mishandeling en marteling vooral plaats in voorarrest op politiebureaus en in de *pretrial detention facilities*.³²⁷ Mishandeling en marteling worden met name in de eerste uren en/of dagen na de arrestatie toegepast, tijdens de zogenaamde 'tijdelijke aanhouding' (zie *paragraaf 3.3.5*). Het als onafhankelijk te boek staande *Azerbaijan Committee Against Torture* ontving in 2011 in totaal 136 klachten over marteling in detentie. Hieronder zouden negen gevallen zijn waarbij mensen zelfmoord hadden gepleegd als gevolg van de martelingen en onmenselijke behandelingen.³²⁸

Er zijn in de verslagperiode ook gedetineerden overleden vermoedelijk aan de directe gevolgen van mishandelingen en martelingen. Zo overleed in januari 2011 Elvin Askerov in een detentiefaciliteit in het Nizami district in Bakoe. De politie verklaarde dat Askerov was overleden aan de gevolgen van verwondingen die hij had opgelopen gedurende de politieachtervolging. Er werd geen onderzoek ingesteld naar de toedracht ondanks een verzoek hiertoe van de familie. In augustus 2011 overleed Turac Zeynalov in een detentiefaciliteit van het ministerie van Nationale Veiligheid in Nachitsjevan. Zeynalov zat vast op verdenking van spionage. Familie die Zeynalov bezocht in detentie, de dag na zijn arrestatie, stelde dat hij was geslagen en dat hij zich niet kon bewegen.³²⁹

Mishandeling en marteling komen minder voor bij gevangenen die al zijn veroordeeld. Er zijn ook enkele berichten van mishandeling en marteling van minderjarigen om een bekentenis of bezwarende getuigenverklaringen te verkrijgen. Volgens het *Azerbaijan Committee Against Torture* komen de meeste gevallen van martelingen en mishandelingen voor in de verschillende detentiecentra van het ministerie van Binnenlandse Zaken (inclusief de politiebureaus).³³⁰

In 2010 zijn volgens het ministerie van Justitie 106 personen komen te overlijden tijdens gevangenschap, het merendeel als gevolg van ziektes. Volgens mensenrechtenorganisaties is het ontbreken van tijdige medische zorg één van de belangrijkste oorzaken.³³¹ In gevangnissen en tijdens voorarrest komt verkrachting – van zowel mannen als vrouwen – voor.³³²

Klachten over marteling en mishandeling worden niet systematisch en naar behoren onderzocht. De autoriteiten zijn terughoudend in strafrechtelijke vervolging van marteling en mishandeling. Overheidsdienaren die worden verdacht van marteling, verkrachting en mishandeling worden doorgaans aangeklaagd voor minder ernstige strafbare feiten zoals verwaarlozing of letsel als gevolg van ondoordacht handelen. Vervolging van een overheidsfunctionaris op grond van marteling heeft voor zover bekend nog nimmer plaatsgevonden. In haar rapport van augustus 2009 heeft het

³²⁶ Human Rights House: *Azerbaijan continues to ignore its international obligations* (9 juli 2010), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

³²⁷ Human Rights Watch: *World report 2012 Azerbaijan* (januari 2012). Apa.az: *Azerbaijan Committee Against Torture releases annual report 2011* (21 december 2011).

³²⁸ Apa.az: *Azerbaijan Committee Against Torture releases annual report 2011* (21 december 2011)..

³²⁹ Human Rights Watch: *World report 2012 Azerbaijan* (januari 2012), Amnesty International: *Activist detained after calling for protest: Bakhtiyar Hajiyev* (9 maart 2011).

³³⁰ Azerbaijan Committee Against Torture: *List of persons died of tortures and suicide persons exposed to inhuman treatment* (report 2012)..

³³¹ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

³³² Naar verluidt werd de eerder in dit ambtsbericht genoemde politieke gevangene Bakhtiyar Hajiyev (paragraaf 3.3.1) in politie voorarrest bedreigd met verkrachting. Amnesty International: *International community must act on Azerbaijan crackdown* (16 november 2011).

Mensenrechtencomité van de VN haar zorgen uitgesproken over het ontbreken van een onafhankelijk onderzoeksmechanisme dat klachten inzake marteling en mishandeling tegen politiefunctarissen en gevangenenbewaarders in behandeling neemt. Tot op heden is een dergelijk mechanisme niet ontwikkeld door de Azerbeidzjaanse autoriteiten.³³³

3.3.8 Doodstraf

De doodstraf werd in Azerbeidzjan in 1998 afgeschaft. De straf van de 128 ter dood veroordeelden werd omgezet in levenslang. In augustus 2005 besloot het Constitutioneel Hof dat deze 128 zaken moeten worden herzien. Gedurende de verslagperiode was voor zover bekend nog steeds geen sprake van een herziening.³³⁴

3.3.9 Verdwijningen, buitengerechtelijke executies en moorden

In de verslagperiode zijn geen gevallen bekend van verdwijningen, buitengerechtelijke executies of moorden gepleegd door of in opdracht van de autoriteiten van Azerbeidzjan. Enkele duizenden personen in Azerbeidzjan staan nog steeds als vermist geregistreerd als gevolg van het gewapende conflict over Nagorny Karabach. Het ICRC in Azerbeidzjan houdt een database bij waarin vermiste personen uit het conflict worden geregistreerd.³³⁵

3.3.10 Mensenhandel en mensensmokkel

Binnen de mensenhandel- en mensensmokkelnetwerken fungeert Azerbeidzjan als een doorgangland, een land van oorsprong en als een land van bestemming. De meeste mensen die vanuit Azerbeidzjan worden verhandeld zijn vrouwen en kinderen, met name ten behoeve van de prostitutie in het buitenland. In het geval van mannen en jongens gaat het veelal om gedwongen arbeid in voornamelijk Rusland en Moldavië.³³⁶ Azerbeidzjan fungeert als een transitland voor slachtoffers van mensenhandel, bestemd voor de prostitutie, uit Oezbekistan en Kazachstan naar met name Turkije en de Verenigde Arabische Emiraten. Het land is ook een bestemmingsland voor slachtoffers van mensenhandel uit Turkije, Afghanistan en China, bestemd voor de gedwongen arbeid. De exclave Nachitsjevan fungeert als transit voor doorvoer naar Iran en Turkije.³³⁷ Daarnaast wordt door verschillende bronnen in de afgelopen jaren een toename in het aantal gevallen van binnenlandse mensenhandel gesignaleerd. Het betreft hier vrouwen die gedwongen in de prostitutie terechtkomen, mannen die in de bouw moeten werken en kinderen die gedwongen worden te bedelen.³³⁸

³³³ SEC(2009)512/2, 23 april 2009; CCPR/C/AZE/CO/3, 13 augustus 2009; Committee against Torture, CAT/C/AZE/CO/3, 19 november 2009, Human Rights House: *Azerbaijan continues to ignore its international obligations* (9 juli 2010), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011), Human Rights Watch: *Azerbaijan world report 2012* (januari 2012).

³³⁴ IWPR, *Azeri Lifers Demand Sentence Review*, CRS No. 299, 10 augustus 2005.

³³⁵ Het exacte aantal vermiste personen is niet bekend. Volgens het ICRC staan 4.575 personen als vermist geregistreerd, waarvan 3631 in Azerbeidzjan. Volgens de statistieken van de Azerbeidzjaanse overheid bedraagt het totaal ongeveer 4200 personen.

³³⁶ US Department of State: *Trafficking in persons report 2011* (23 juni 2011), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

³³⁷ Index Mundi: *Azerbaijan trafficking in persons* (9 januari 2012), US Department of State: *Trafficking in persons report 2011* (23 juni 2011).

³³⁸ US Department of State: *Trafficking in persons report 2011* (23 juni 2011).

Per presidentieel decreet werd in februari 2009 een nieuw Nationaal Actieplan tegen Mensenhandel ingevoerd: *National Actionplan on Struggle against Human Trafficking in Azerbaijan Republic 2009-2013*.³³⁹ De implementatie laat evenwel te wensen over wegens het uitblijven van financiële middelen en gebrek aan coördinatie. In 2010 heeft Azerbeidzjan de *Convention on Actions against Trafficking in Human Beings* van de Raad van Europa ondertekend.³⁴⁰

De nationale *hotline* voor slachtoffers van mensenhandel lijkt redelijk effectief en zou in zekere mate tot identificatie van slachtoffers van mensenhandel leiden.³⁴¹ Er zijn echter ook kritische geluiden te horen.³⁴² Zo zou de telefonische hulpdienst van het ministerie van Binnenlandse Zaken slecht functioneren en weinig bekendheid genieten in het land. Ook blijven er berichten van corruptie aan de grens. Grenswachten zouden nog steeds ongestraft steekpenningen aannemen van mensenhandelaren. Verder zouden slachtoffers van mensenhandel door rechters vaak onheus bejegend worden en beschouwd worden als criminelen. Ook komt corruptie onder de rechters voor. Bedreiging door corrupte politieagenten weerhoudt slachtoffers bovendien van aangifte.³⁴³ Ten slotte zou er een gebrek zijn aan algehele coördinatie van het anti-mensenhandelbeleid. Om het probleem van mensenhandel in Azerbeidzjan grotere bekendheid te geven onder de bevolking, hield het kantoor van de OVSE in Bakoe in de verslagperiode een aantal bewustwordingscampagnes. In samenwerking met de Azerbeidzjaanse autoriteiten (met name het ministerie van Binnenlandse Zaken) werden hierbij boekjes, folders en posters verspreid, tv-spots vertoond en rondetafelconferenties en discussiefora georganiseerd. Volgens berichtgeving van de OVSE werd na een campagne die in 2010 werd gehouden de *hotline* frequenter gebruikt en werden er meer gevallen van mensenhandel getraceerd.³⁴⁴

De repatriëring van mensenhandelslachtoffers verloopt via de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM). Verder heeft de overheid sinds 2006 één opvanghuis in gebruik voor slachtoffers van mensenhandel. Deze opvang biedt plaats aan 45 tot 50 slachtoffers. In Azerbeidzjan zijn verschillende NGO's actief op het gebied van opvang van en hulpverlening aan slachtoffers van mensenhandel. Eén van deze NGO's is *Clean World*. Deze in Bakoe gesitueerde organisatie biedt hulp in de vorm van onderdak,³⁴⁵ psychische hulp en re-integratie in de maatschappij aan vrouwen die slachtoffer zijn geworden van mensenhandel en geweld. Een andere NGO actief op het gebied van hulpverlening aan mensenhandelslachtoffers is het *Institute for Peace and Democracy's Women's Crisis Center*.³⁴⁶ De Azerbeidzjaanse overheid verwijst mensenhandelslachtoffers door naar het bovengenoemde opvanghuis voor juridische, medische en psychologische hulpverlening en naar internationale organisaties of NGO's voor verdere

³³⁹ Het 'Department on struggle against trafficking in human beings' van het ministerie van Binnenlandse Zaken is belast met de coördinatie van dit plan. Website *Department on struggle against trafficking in human beings* (<http://iaqmi.gov.az/?/en/>).

³⁴⁰ US Department of State: *Trafficking in persons report 2011* (23 juni 2011).

³⁴¹ ABC.az: *Only one appeal to Azerbaijan MIA's "hotline" proved trafficking case* (5 mei 2011), News.az: *Campaign week against human trafficking* (5 mei 2011).

³⁴² US Department of State: *Trafficking in persons report 2011* (23 juni 2011).

³⁴³ US Department of State: *Trafficking in persons report 2011* (23 juni 2011).

³⁴⁴ News.az: *Campaign week against human trafficking* (5 mei 2011), Trend.az: *About 43 facts of human trafficking revealed in Azerbaijan in first quarter* (5 mei 2011).

³⁴⁵ Het opvanghuis van *Clean World* wordt ook gebruikt voor de opvang van slachtoffers van huiselijk geweld en is doorgaans overbevolkt.

³⁴⁶ Volgens lokale NGO's wantrouwen veel mensenhandelslachtoffers de Azerbeidzjaanse overheid en geven zij de voorkeur aan opvang bij familie of bij ngo's. Ook zou het opvanghuis weinig toegankelijk zijn. Zo komen slechts slachtoffers van mensenhandel, die als zodanig worden erkend in een strafzaak, in aanmerking voor opvang in het opvanghuis. Zie ook website IOM: www.iom.az, Website Women Against Violence Europe (WAVE): <http://www.wave-network.org/start.asp?ID=22783>, website Institute for Peace and Democracy: <http://www.tt-ipd.info/>.

behandeling. Ook heeft de Azerbeidzjaanse overheid zorg gedragen voor medische, psychologische en financiële hulp aan slachtoffers en hulp geboden bij de huisvesting van slachtoffers. De overheid heeft één opvangtehuis gefinancierd in Bakoe waar voornamelijk slachtoffers van de seksindustrie werden opgevangen. Voor zover bekend konden slachtoffers vrijelijk het tehuis in- en uitgaan zonder daarbij door de politie te worden lastiggevallen. Volgens de staatssecretaris voor Gezins-, Vrouwen- en Kinderzaken³⁴⁷ werden gedurende 2011 in totaal meer dan 600 kinderen die het slachtoffer waren geworden van mensenhandel ondergebracht in dit tehuis.³⁴⁸ In Azerbeidzjan bestaat geen bijzondere opvang voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel. Wel is er in de verslagperiode, onder toezicht van het Comité voor de rechten van het kind van de Verenigde Naties, verhoogde aandacht ontstaan voor het probleem van de handel in kinderen voor de seksindustrie.³⁴⁹

In januari 2009 is een nieuw netwerk van NGO's opgericht onder de naam *Network Against Human Trafficking in Azerbaijan* (NAHTAZ), dat een efficiëntere coördinatie op het gebied van mensenhandel en informatie-uitwisseling tussen de relevante NGO's, overheid en internationale organisaties nastreeft. Daarnaast is er een regeringsnetwerk van NGO's met de naam *NGO Coalition against Human Trafficking*.³⁵⁰

3.4 Positie van specifieke groepen

Gelijkheid van een ieder voor de wet is door de Grondwet erkend als een basisrecht. Discriminatie is, ongeacht de grond, niet toegestaan.³⁵¹ Daarnaast is Azerbeidzjan partij bij de belangrijke internationale verdragen tegen discriminatie (zie paragraaf 3.1).

3.4.1 Leden van oppositiepartijen

Soms is het onduidelijk of iemand tot de oppositie behoort. In Azerbeidzjan zijn veel "onafhankelijke" politici die zich oppositie noemen. Zij werken echter soms wel samen met de regering. De onafhankelijke politici die in het parlement zitting hebben, zijn alle op een of andere wijze gelieerd aan de regering.

Oppositiepartijen kunnen te maken krijgen met represailles zoals intimidatie, arrestatie, detentie of strafrechtelijke vervolging. Meer uitgesproken oppositiepartijen als *Musavat*, *PPFA*, *DPA* en *Liberal Party* lopen een groter risico dan minder uitgesproken oppositiepartijen. Volgens bronnen betreft de bemoeienis van de regering met oppositionele partijen vooral administratieve pesterijen, zoals het verbieden van demonstraties en het blokkeren van partijbijeenkomsten.

Leiders en actieve leden van oppositiepartijen die bijvoorbeeld deelnemen aan niet-geautoriseerde demonstraties of kritische uitspraken doen over regeringsleden in de

³⁴⁷ Zie ook paragraaf 3.4.3.

³⁴⁸ US Department of State: *Trafficking in persons report 2011* (juni 2011), Committee on the rights of the child: *Report of Azerbaijan on the sale of children and on children involved in armed conflict* (18 januari 2012).

³⁴⁹ Dit komt onder andere tot uiting in bewustwordingscampagnes en trainingen voor overheidspersoneel dat te maken heeft met mensenhandel. US Department of State: *Trafficking in persons report 2011* (juni 2011), Committee on the rights of the child: *Report of Azerbaijan on the sale of children and on children involved in armed conflict* (18 januari 2012).

³⁵⁰ Protectionproject.org: *A human rights report on trafficking in persons, especially women and children* (juli 2010), RFE/RL: *Azerbaijani service correspondents win investigative journalism prize* (10 mei 2010).

³⁵¹ Artikel 25 van de Grondwet.

media, kunnen geconfronteerd worden met represailles van de zijde van de autoriteiten. Echter, niet alle actieve leden van oppositiepartijen hebben te maken met represailles. Factoren zoals de rol en/of functie binnen de partij, de maatschappelijke positie, de (invloedrijke) familie waartoe men behoort en (voormalige) activiteiten spelen hierbij een bepalende rol. Minder actieve leden van oppositiepartijen worden doorgaans door de autoriteiten ongemoeid gelaten. Het louter lid zijn van een oppositiepartij levert doorgaans geen problemen met de autoriteiten op. Volgens een bron worden de politieke activiteiten van oppositiepartijen en hun leden in zekere mate gemonitord door de autoriteiten. De oppositie is echter onderling sterk verdeeld en in het algemeen niet populair onder de bevolking. Hierdoor kan de zittende regering doorgaans volstaan met een beleid van gedogen en negeren van oppositiepartijen.

De *Musavat*-partij is de oppositiepartij die in Azerbeidzjan traditioneel de meeste problemen heeft met de overheid. Bronnen hebben echter aangegeven dat dit tegenwoordig minder het geval is en dat leden van de *Musavat*-Partij niet meer dan leden van andere oppositiepartijen worden lastiggevallen door de autoriteiten. Desondanks zijn er in de verslagperiode leden van de *Musavat*-partij gearresteerd. Zo werd de leider van de partij, Arif Hajili, gearresteerd vanwege zijn deelname aan een protestbijeenkomst op 2 april 2011 en werden in januari 2012 twee jeugdactivisten van de partij opgepakt en drie dagen in detentie gehouden na een protestbijeenkomst in Bakoe. De officiële aanklacht luidde het niet opvolgen van politiebevelen en 'hooliganisme'.³⁵²

3.4.2 Etnische minderheden

Minder dan 10% van de Azerbeidzjaanse bevolking behoort tot een etnische minderheid (zie *paragraaf 2.1.1*). Naast het recht op behoud van de eigen etnische identiteit, met inbegrip van verbod op gedwongen wijziging van etniciteit,³⁵³ erkent de Grondwet het recht op gebruik van de eigen taal.³⁵⁴ Azerbeidzjan heeft geen wet die de positie van etnische minderheden nader regelt.³⁵⁵ Bepaalde aspecten zijn wel geregeld in thematische wetgeving, bijvoorbeeld de Wet op het Onderwijs van 1992.

3.4.2.1 Etnische Armeniërs

De meeste schattingen van het aantal etnische Armeniërs in Azerbeidzjan (Nagorny Karabach en de overige bezette gebieden niet meegeteld) lopen uiteen van 10.000 tot 30.000.³⁵⁶ Het grootste deel van deze groep is gemengd – dat wil zeggen gedeeltelijk – etnisch Armeens (meestal kinderen uit huwelijken tussen (etnische) Azeri en etnische Armeniërs of etnische Russen en etnische Armeniërs) of gemengd gehuwd. Een kleiner deel is volledig etnisch Armeens. Deze laatste groep zou vooral bestaan uit (oudere) alleenstaande vrouwen die er veelal niet in zijn geslaagd geldige Azerbeidzjaanse identiteitsdocumenten te bemachtigen. Deze groep leeft

³⁵² Contact.az: *The Young activists of Musavat party are arrested for three days* (1 februari 2012), Institute for Reporters Freedom and Safety (IRFS): *Musavat party activists arrested* (1 februari 2012).

³⁵³ Artikel 44 van de Grondwet.

³⁵⁴ Artikel 45 van de Grondwet. Op grond van deze bepaling heeft een ieder het recht op onderwijs in eigen taal.

³⁵⁵ Azerbeidzjan heeft ook tot op heden het Europees Verdrag inzake Nationaliteit (1997) niet geratificeerd. Zie ook *paragraaf 3.1.3*.

³⁵⁶ Het US Department of State noemt in het *Azerbaijan country report* van 8 april 2011 het aantal van 20.000 personen van Armeense afkomst. Volgens officiële statistieken en een aantal bronnen is het aantal Armeniërs 30.000 maar dit is volgens velen een te hoge inschatting. Sommigen noemen het aantal van slechts 700 Armeniërs. *Minority Rights: Azerbaijan profile* (geraadpleegd 1 maart 2012), ECRI: *Report on Azerbaijan* (31 mei 2011).

daardoor naar verluidt in moeilijke leefomstandigheden. De gemengd gehuwden en hun kinderen zijn doorgaans geheel in de maatschappij geïntegreerd. Zij zouden de naam van de Azeri ouder of echtgenoot (of een Russische achternaam) gebruiken om niet op te vallen of verhullen hun etniciteit. Door naamswijzigingen zouden zij er veelal in zijn geslaagd hun oude Sovjetpaspoorten te vervangen door nieuwe Azerbeidzjaanse identiteitsdocumenten. Sommigen die dit niet direct hebben gedaan ten tijde van het verlopen van de oude Sovjetpaspoorten (in 2005), hebben daarna naar verluidt problemen gekregen met het verkrijgen van identiteitspapieren zoals identiteitskaarten en paspoorten.³⁵⁷

Er zouden nagenoeg geen etnische Armeniërs in Azerbeidzjan meer zijn met een Armeense familienaam.³⁵⁸ De nog in Azerbeidzjan aanwezige etnische Armeniërs wonen verspreid over het hele land, maar het merendeel is woonachtig in en rondom Bakoe.³⁵⁹

Terugkeer van etnische Armeniërs, die oorspronkelijk uit Azerbeidzjan afkomstig zijn, naar Azerbeidzjan komt voor zover bekend nog steeds niet voor. Terugkeer van etnische Azeri, die oorspronkelijk uit Armenië afkomstig zijn, naar Armenië komt voor zover bekend evenmin voor.

Er is personenverkeer via Georgië mogelijk tussen Armenië en Azerbeidzjan indien sprake is van een aangekondigd bezoek op basis van een uitnodiging (bijvoorbeeld in geval van conferenties, seminars e.d.) en veiligheidsgarantie. Beide landen dienen van het bezoek op de hoogte te worden gebracht. De personalia van de bezoeker(s) en de datum van aankomst en vertrek worden in dat geval met beide landen uitgewisseld in verband met eventuele veiligheidsrisico's.³⁶⁰

Voor etnische Armeniërs met een invloedrijke familie is het mogelijk om zonder problemen te functioneren in Azerbeidzjan. Etnische Armeniërs zonder invloedrijke familie kunnen te maken krijgen met discriminatie op het gebied van werk, medische zorg en huisvesting. Ook kunnen zij problemen ondervinden bij het verkrijgen van documenten, waaronder een identiteitskaart en paspoort.³⁶¹ Er worden relatief veel klachten ingediend bij de ombudsman door etnische Armeniërs, met betrekking tot moeilijkheden bij het verkrijgen van identiteitsdocumenten. Het is onduidelijk in hoeverre deze klachten tot een succesvol resultaat leiden. Etnische Armeniërs met een Armeense familienaam kunnen te maken krijgen met intimidatie en kunnen meer problemen ondervinden dan etnische Armeniërs met een Azeri of Russische familienaam. De etnische Armeniërs die woonachtig zijn in rurale gebieden, genieten doorgaans sociale bescherming van de gemeenschap. Er is gedurende de verslagperiode voor zover bekend geen sprake geweest van geweldpleging door de overheid of door burgers tegen etnische Armeniërs in Azerbeidzjan.³⁶²

Etnische Armeniërs kunnen de bescherming inroepen van de lokale autoriteiten. De mate waarin bescherming kan worden verkregen bij de Azerbeidzjaanse autoriteiten hangt veelal af van de maatschappelijke positie van de persoon in kwestie en van de persoon op het politiebureau waartoe betrokkene zich heeft gewend. Volgens

³⁵⁷ ECRI: *Report on Azerbaijan* (31 mei 2011).

³⁵⁸ Veel etnische Armeniërs hebben hun Armeense familienaam gewijzigd in een Azeri naam. Institute for War and Peace Reporting: *Armenia-Azerbaijan: Those who remained* (15 februari 2010).

³⁵⁹ Ongeveer 70% van de etnische Armeniërs zou in en rondom Bakoe verblijven. Institute for War and Peace Reporting: *Armenia-Azerbaijan: Those who remained* (15 februari 2010).

³⁶⁰ Iexplore.com: *Armenia Travel Guide* (geraadpleegd 29 maart 2012).

³⁶¹ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011), ECRI: *Report on Azerbaijan* (31 mei 2011).

³⁶² ECRI: *Report on Azerbaijan* (31 mei 2011), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

verschillende bronnen worden klachten van etnische Armeniërs door de autoriteiten vaak niet serieus genomen. Er zijn in Azerbeidzjan mensenrechtenorganisaties die zich inzetten voor de bescherming van de rechten van etnische Armeniërs. Volgens een bron kunnen lokale ngo's die zich inzetten voor de rechten van etnische Armeniërs te maken krijgen met intimidatie.³⁶³

Etnische Armeniërs die in het buitenland verblijven en van daaruit documenten ter identificatie willen aanvragen in Azerbeidzjan, zoals bijvoorbeeld geboorteaktes, kunnen te maken krijgen met tegenwerkende autoriteiten. Bronnen in Bakoe stellen dat de autoriteiten aanvragen van etnische Armeniërs met grote terughoudendheid behandelen.³⁶⁴

3.4.2.2 Overige etnische minderheden

Over het algemeen kan worden gesteld dat de leden van de overige etnische minderheden geen aan etnische afkomst gerelateerde problemen ondervinden. Volgens verschillende bronnen is er over het algemeen geen sprake van discriminatie zolang er geen kritiek wordt geuit op het functioneren van de regering en politieke onderwerpen worden vermeden of zolang men niet opkomt voor de rechten van de etnische groep waartoe men behoort. Etnische minderheden als Talysh in het zuiden en de Lezgins in het noorden worden volgens een bron met argwaan bekeken door de autoriteiten wegens de geografische ligging van hun woongebieden aan de grens met Iran, respectievelijk Dagestan.³⁶⁵

3.4.3 Vrouwen

Vrouwen genieten volgens de Grondwet dezelfde rechten als mannen. Discriminatie op grond van geslacht is verboden.³⁶⁶ Ook heeft Azerbeidzjan alle belangrijke internationale verdragen inzake vrouwenrechten geratificeerd. Azerbeidzjan heeft een aparte staatssecretaris voor Gezins-, Vrouwen- en Kinderzaken. Op dit moment is dat mevrouw Hijran Huseynova. In de praktijk is de invloed van deze staatssecretaris gering.³⁶⁷

In de praktijk is de positie van vrouwen in de Azerbeidzjaanse samenleving ondergeschikt aan die van de man. De traditionele, patriarchale ordening van de maatschappij is over het algemeen terug te vinden binnen alle bevolkingsgroepen en – zij het in verschillende mate – binnen alle regio's van Azerbeidzjan. Vooral op het

³⁶³ ECRI: *Report on Azerbaijan* (31 mei 2011), IWPR: *Armenian-Azeri dispute shifts to European Court* (17 juni 2011), ECHR: *Complaints by Armenian Refugee, displaced during the Nagorno Karabakh conflict admissible* (9 januari 2012).

³⁶⁴ Overheidsinstanties in Bakoe melden dat aanvragen van etnische Armeniërs voor identiteitsdocumenten wel in behandeling worden genomen maar dat er lacunes zitten in de geregistreerde bestanden, vooral doordat veel archiefmateriaal uit de Sovjettijd in het algemeen en uit Nagorny Karabach in het bijzonder verloren is gegaan. De autoriteiten in Bakoe verklaren op aanvragen van Armeniërs naar documenten eventueel lokaal archiefonderzoek te verrichten indien gegevens in het geautomatiseerde systeem ontbreken. In hoeverre dit daadwerkelijk gebeurt is onbekend.

³⁶⁵ In de verslagperiode deden zich volgens het US State Department sporadisch incidenten voor met betrekking tot discriminatie, beperkingen in onderwijs in de eigen taal en intimidatie door lokale autoriteiten. In het bijzonder betrof het hier etnische minderheden als Talysh in het zuiden, Lezgins in het noorden, ontheemde Meskhatische Turken en ontheemde Koerden uit de Lachin regio. US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011), ECRI: *Report on Azerbaijan* (31 mei 2011).

³⁶⁶ Artikel 25, tweede en derde lid, van de Grondwet.

³⁶⁷ De staatssecretaris is voorzitter van de Staatscommissie voor Gezins, Vrouwen- en Kinderzaken. Geraadpleegde mensenrechtenorganisaties zijn weinig enthousiast over deze staatscommissie. De staatscommissie zou weinig betrokken zijn bij de vrouwenproblematiek. Ook zou de staatscommissie slechts met een deel van de niet-gouvernementele vrouwenorganisaties samenwerken.

platteland is, volgens traditie, de vrouw ondergeschikt aan de man. Het verschil tussen grote steden (met name Bakoe) en het platteland is groot. In Bakoe zijn vrouwen over het algemeen meer geëmancipeerd vanwege betere toegang tot faciliteiten, opleiding en banen en omdat er minder sociaal-culturele controle is dan in de plattelandsregio's.³⁶⁸

De deelname van vrouwen aan de politiek en de hogere echelons van het bedrijfsleven is laag. Zo worden slechts 20 van de 125 zetels in de Nationale Assemblee bezet door vrouwen.³⁶⁹ Azerbeidzjan kent geen vrouwelijke minister. Wel is de vice-voorzitter van het parlement een vrouw en is er een aantal vrouwelijke staatssecretarissen. Ook wordt de functie van ombudsman in Azerbeidzjan vervuld door een vrouw en is er een aantal vrouwelijke rechters en hoofden van rechtbanken.³⁷⁰ In de districten komt het voor dat vrouwen in de top van de uitvoerende machtsstructuren werkzaam zijn. Vrouwen spelen een meer prominente rol in niet-gouvernementele organisaties, in de wetenschap en in de kunst en cultuur.³⁷¹

Huiselijk geweld

Huiselijk geweld vormt een belangrijk probleem in Azerbeidzjan. Traditioneel worden mannen die hun echtgenotes slaan niet als wetsovertreders beschouwd, zolang het niet om ernstige mishandeling gaat.³⁷²

In oktober 2010 werd door het Azerbeidzjaanse parlement de wet inzake de preventie van huiselijk geweld aangenomen. In samenwerking met de OVSE werden in de verslagperiode door de autoriteiten inspanningen geleverd deze wet in de regio's in Azerbeidzjan te implementeren. De implementatie verloopt echter niet soepel. Mede hierdoor blijft huiselijk geweld tegen vrouwen een veel voorkomend probleem in Azerbeidzjan. Naast de wet inzake de preventie van huiselijk geweld bestaan er in Azerbeidzjan geen specifieke wetten met betrekking tot huiselijk geweld en verkrachting binnen het huwelijk.³⁷³

Van huiselijk geweld wordt meestal geen aangifte gedaan omdat deze vorm van geweld als een familieaangelegenheid wordt gezien.³⁷⁴ Ook heerst de algemene opvatting dat een vrouw haar eigen man niet voor de rechtbank dient te dagen. Indien vrouwen om hulp vragen, dan doen zij dat meestal via een NGO, mede omdat ze weten dat een NGO anonimiteit kan garanderen.

Indien een klacht in verband met huiselijk geweld de rechtbank haalt, wordt de dader doorgaans gestraft voor een lichter vergrijp dan mishandeling.

³⁶⁸ The Aland Islands Peace Institute: *Gender based violence in Azerbaijan* (www.peace.ax, geraadpleegd op 1 maart 2012), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

³⁶⁹ Inter-Parliamentary Union: *Azerbaijan (Milli Mejlis); General information about the Parliamentary Chamber* (19 juli 2011).

³⁷⁰ Zo is het hoofd van het hooggerichtshof in Azerbeidzjan een vrouw.

³⁷¹ Azerbaijan Gender Information Center via www.gender-az.org, US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices* (8 april 2011).

³⁷² Verkrachting binnen het huwelijk wordt over het algemeen als een familieaangelegenheid beschouwd. The Aland Islands Peace Institute: *Gender based violence in Azerbaijan* (www.peace.ax, geraadpleegd op 1 maart 2012), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011), zie ook: Azerbaijan Gender Information Center (www.gender-az.org).

³⁷³ Azernews.az: *OSCE office supports implementation of domestic violence prevention law* (12 maart 2011), OSCE.org: *OSCE helps to prevent domestic violence in Azerbaijan's regions* (5 augustus 2011), Caucasus Research Resource Center (Eurasia Partnership Foundation): *Adoption of the law on domestic violence in Azerbaijan; prospects and challenges* (15 maart 2011).

³⁷⁴ De politie ziet huiselijk geweld veelal als een "huiselijk conflict", dat het beste door betrokkenen zelf kan worden opgelost; CEDAW/C/AZE/CO/4, 7 augustus 2009; Gender Association "Symmetry", NGO shadow report: *Women position in labour market (Article 11 of CEDAW) and violence against women (general Recommendation 19), Azerbaijan 2009*; NGO Report on the implementation of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, oktober 2009, Amnesty USA: *It's time for women's rights in South Caucasus* (1 juni 2011).

Van zware straffen zou pas sprake zijn indien de vrouw als gevolg van huiselijk geweld invalide raakt.³⁷⁵

Opvangmogelijkheden voor vrouwen die zich willen onttrekken aan huiselijk geweld zijn nagenoeg niet aanwezig.³⁷⁶ Hulp en ondersteuning aan deze vrouwen wordt uitsluitend door niet-gouvernementele organisaties verleend. Zo functioneert sinds 2002 in Bakoe een vrouwen crisiscentrum, inclusief een telefonische hotline, waar vrouwen terecht kunnen voor gratis medische, psychologische en juridische hulp. Volgens een bron is er in Bakoe één tehuis waar vrouwen terecht kunnen die het slachtoffer zijn geworden van mensenhandel.³⁷⁷

Verkrachting en eerwraak

Verkrachting is verboden en wordt bestraft met een gevangenisstraf van minimaal vier en maximaal vijftien jaar.³⁷⁸ Verkrachting komt voor, maar het is niet bekend in welke mate. Op dit onderwerp rust in Azerbeidzjan, met name op het platteland, een taboe. Veel vrouwen schamen zich voor het feit dat zij slachtoffer zijn van verkrachting. Het slachtoffer van verkrachting wordt door de maatschappij gestigmatiseerd.³⁷⁹ Slachtoffers zouden vaak geen aangifte durven doen uit schaamte en angst voor repercussies. Over het algemeen worden aangiftes van verkrachting door de politie in behandeling genomen, echter het doen van aangifte biedt in de praktijk geen garantie dat de politie ook daadwerkelijk (voortvarend) tot handelen overgaat (zie ook paragraaf 3.2.2). Aangiftes van verkrachtingen die worden gepleegd door overheidsfunctionarissen komen voor zover bekend niet voor. Indien de verkrachting bekend wordt binnen de familie, leidt dit volgens een bron doorgaans tot (poging tot) wraak.³⁸⁰ Eerwraak komt in Azerbeidzjan voor, met name op het platteland (in het zuiden, bij de grens met Iran), maar ook in de steden. Zo werd op 2 november 2010 een vrouw vermoord in Bakoe door haar broer vanwege eerwraakmotieven. De dader werd door de politie opgepakt. Het is niet bekend hoe omvangrijk de praktijk van eerwraak is. Daders worden strafrechtelijk vervolgd en veroordeeld. Het kan echter voorkomen dat gevallen van eerwraak onder de noemer van huiselijk geweld geschaard worden. Bij het overlijden van het vrouwelijke slachtoffer kan niet altijd aangetoond worden dat het eerwraak betreft. Er is geen overheidsbeleid ter bestrijding van eerwraak.³⁸¹

Kindhuwelijken

In Azerbeidzjan komen jaarlijks veel gedwongen kindhuwelijken voor. Met name op het platteland van centraal en zuid-Azerbeidzjan worden jonge meisjes (die soms pas twaalf of dertien jaar zijn) uitgehuwelijkt (zie ook paragraaf 2.3.1.5).³⁸² Volgens

³⁷⁵ NGO Report on the implementation of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, oktober 2009.

³⁷⁶ Republic of Azerbaijan, NGO Report on the implementation of ICCPR (replies to the list of issues), juni 2009; CCPR/C/AZE/CO/3, 3 augustus 2009; CEDAW/C/AZE/CO/4, 7 augustus 2009.

³⁷⁷ Het vrouwen crisiscentrum wordt gerund door de NGO *Institute for Peace and Democracy*. Submission from the civic organization Call for Healthy Lifestyle for consideration at the 44th session of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW): *Concerns facing Women Drug Users and Sex Workers in Azerbaijan* (July 2009); US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 juli 2011).

³⁷⁸ Zie artikel 149 en 150 van het Wetboek van Strafrecht. Er zijn overigens geen door de overheid gesponsorde programma's voor slachtoffers van verkrachting. US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

³⁷⁹ Volgens een vrouwenorganisatie zou 95% van de vrouwen uit schaamte de verkrachting niet melden. Naar verluidt zouden de meeste slachtoffers de daders kennen, maar durven zij geen aangifte te doen. US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

³⁸⁰ In Azerbeidzjan wordt in dat geval de dader om het leven gebracht, volgens een bron om de eer van de familie te redden.

³⁸¹ Stop Honour Killings.com: *Brother kills his sister in Azerbaijan's capital* (2 november 2010),

³⁸² Volgens een bron komt het voor dat meisjes zelfmoord plegen wanneer ze worden gedwongen een huwelijk aan te gaan. CCPR/C/AZE/CO/3, 3 augustus 2009; Public Union for Gender Equality and Women's Initiatives, *Alternative Report: The Implementation of the Convention on Elimination of all types of Discrimination against*

de Azerbeidzjaanse wetgeving is dit illegaal.³⁸³ Het betreft hier religieuze huwelijken, die worden voltrokken door een imam. Dergelijke huwelijken worden niet opgenomen in de administratie van de burgerlijke stand, waardoor exacte aantallen ontbreken.³⁸⁴ In Bakoe is de situatie anders. De moskeeën in de hoofdstad hebben een soort convenant gesloten waarin is bepaald dat mensen die niet eerst voor de wet zijn getrouwd, ook niet in een religieus huwelijk kunnen treden. Desalniettemin zijn er imams actief, die bereid zijn (tegen betaling) een religieus huwelijk te sluiten, waarbij (een) minderjarige(n) betrokken zijn. Op 15 november 2011 heeft het Azerbeidzjaanse parlement nieuwe wetgeving aangenomen die voorziet in zwaardere straffen voor het dwingen tot het aangaan van een huwelijk (zie paragraaf 2.3).³⁸⁵

Naar verluidt neemt het aantal illegale huwelijken in Azerbeidzjan toe, waarbij minderjarige jonge vrouwen en meisjes in verborgen huiselijke ceremonies om economische redenen in het huwelijk treden. Islamitische geestelijken zijn hierbij regelmatig bereid tegen betaling een traditionele huwelijksceremonie te voltrekken. Dergelijke huwelijken worden veelal onder druk van de ouders van het meisje gesloten omdat zij niet in haar levensonderhoud zouden kunnen voorzien. Veel van deze illegale huwelijken houden niet stand, waarna de vrouw vanwege het gebrek aan sociaal vangnet soms in de prostitutie of mensenhandel belandt. Naar verluidt worden sommige huwelijken met minderjarigen bewust gesloten met als doel de minderjarige vrouw in de prostitutie te sturen, of te verkopen aan netwerken van mensenhandelaars.³⁸⁶

Er bestaat in Azerbeidzjan geen militaire dienstplicht voor vrouwen. Vrouwen dienen soms in het leger op contractbasis maar vrijwel nooit in hogere rangen.³⁸⁷

3.4.4 Voormalige OMON/OPON-medewerkers en hun familieleden

Eind 2011 is de laatste OPON-medewerker die nog in detentie zat vrijgelaten. Volgens een bron hebben sinds 1995 406 OMON/OPON-medewerkers³⁸⁸ gevangen gezeten. Mensenrechtenorganisaties die zich bezighielden met hun verdediging werden regelmatig beschuldigd van spionage voor Armenië.

Er zijn gevallen bekend van voormalige OMON/OPON-leden die na hun verblijf in het buitenland zijn teruggekeerd naar Azerbeidzjan en amnestie hebben gekregen. Het

---

women (CEDAW) in Azerbaijan; US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

³⁸³ Volgens de Azerbeidzjaanse wetgeving mogen meisjes op hun 18e jaar trouwen. De regering onderkent inmiddels het probleem van gedwongen kindhuwelijken, maar stelt tegelijkertijd dat het probleem mede wordt veroorzaakt door culturele aspecten en de normen en waarden die in Azerbeidzjan gelden; Caucasian Knot: *Criminal liability for coercion to marriage enacted in Azerbaijan* (16 november 2011), Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination, CEDAW/c/aze/Q/4/Add.1, responses to the list of issues and questions with regard to the consideration of the fourth periodic report: Azerbaijan, 26 mei 2009; (CEDAW/C/AZE/CO/4, 7 augustus 2009; CCPR/C/AZE/CO/3, 3 augustus 2009.

³⁸⁴ Human Rights Center of Azerbaijan, Alternative Report: *On the Compliance of the Azerbaijan Republic with the Convention on Elimination of All Forms of Discrimination against Women, submitted to the 44th session of the Committee on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women* (20 July-7 August 2009); CEDAW/C/AZE/CO/4, 7 augustus 2009; UNICEF Azerbaijan Newsletter, *Child marriages in focus*, april-june 2009.

³⁸⁵ IWPR, *Early marriages worry Azerbaijan officials*, 6 november 2009.

³⁸⁶ RFE/RL: *In Azerbaijan, brides too young to marry are marrying anyway* (30 mei 2011), IWPR: *Curbing child marriage in Azerbaijan* (18 juli 2011) en: *Plight of single mothers in Azerbaijan* (6 mei 2011).

³⁸⁷ CIA The World Factbook Azerbaijan (geraadpleegd 7 maart 2012).

³⁸⁸ OMON (Otryad Mobilinii Osobogo Naznacheniya) / OPON (Otryad Politsii Osobogo Naznacheniya) was een speciale politie-eenheid in de '90'er jaren in Azerbeidzjan. Na de opheffing in 1995 kwamen OMON/OPON-leden met geweld in opstand. Voor uitgebreide achtergrondinformatie over OMON en OPON zie bijvoorbeeld het algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan van juli 2004.

kan niet worden uitgesloten dat degenen die nog niet zijn teruggekeerd, gearresteerd zullen worden na hun terugkeer in Azerbeidzjan.³⁸⁹

Voormalige OMON/OPON-leden kunnen in Azerbeidzjan te maken krijgen met problemen van sociaal-economische aard. Zo is het voor deze groep bijvoorbeeld vrijwel onmogelijk om een baan bij de overheid te krijgen.

3.4.5 Dienstplichtigen

Op grond van de Wet op de Dienstplicht zijn alle mannelijke staatsburgers van Azerbeidzjan in de leeftijd tussen 18 en 35 jaar dienstplichtig. Dit geldt ook voor mannen die buiten Azerbeidzjan verblijven. Alle jongens in Azerbeidzjan dienen zich, bij het bereiken van de 17-jarige leeftijd, te laten (voor)registreren bij de *State Service for Mobilization and Induction into Military Service* (tot begin 2012 diende dit te gebeuren bij een regionaal militair dienstplichtkantoor, zie hieronder).³⁹⁰ De dienstplichtige dient uit eigen beweging te verschijnen. Hij krijgt hiertoe geen brief thuisgestuurd.³⁹¹ Na afgifte van een registratiebewijs vindt er een eerste medische keuring plaats. Degenen die medisch goedgekeurd zijn, krijgen op hun achttiende een officiële oproep voor het vervullen van de dienstplicht. Bij een tweede medische keuring wordt bepaald of betrokkene de dienstplicht kan vervullen. Aan een dienstplichtige kan uitstel van dienstplicht worden verleend om redenen van studie, vanwege bijzondere gezinsomstandigheden, indien betrokkene de functie van (volks)afgevaardigde vervult, of om gezondheidsredenen. Er zijn beperkte mogelijkheden om uitstel te krijgen.³⁹² Zodra de grond waarop uitstel is verleend, komt te vervallen, wordt betrokkene alsnog opgeroepen.³⁹³

Bij indiensttreding dient de identiteitskaart (en indien van toepassing het internationaal geldig paspoort en rijbewijs) te worden ingeruild voor een militaire identiteitskaart. Ook de dienstplichtige die uitstel heeft gekregen, krijgt een militaire identiteitskaart. Hij hoeft zijn nationale identiteitskaart, paspoort en/of rijbewijs niet in te leveren in ruil voor de militaire identiteitskaart. In de militaire identiteitskaart wordt aangetekend dat er sprake is van uitstel van de militaire dienstplicht. In het uitzonderlijke geval een dienstplichtige naar het buitenland moet reizen, krijgt hij speciale reisdocumenten.³⁹⁴ De duur van de militaire dienstplicht bedraagt 18 maanden (luchtmacht en landmacht) of 24 maanden (marine), met uitzondering van universitair opgeleiden. Zij hebben een dienstplicht van 12 maanden. Er geldt geen dienstplicht voor vrouwen in Azerbeidzjan. Vrouwen dienen soms wel beroepshalve in het leger, bijvoorbeeld bij de grensbewaking.³⁹⁵ Mannen die het 35e levensjaar hebben bereikt, kunnen niet meer worden opgeroepen. Mannen die hun dienstplicht

³⁸⁹ Eén en ander zou afhangen van wat betrokkene in het verleden voor activiteiten heeft verricht als OMON/OPON-lid.

³⁹⁰ De voorregistratie vindt reeds op de 16-jarige leeftijd plaats indien sprake is van een aanvraag voor een nationale identiteitskaart. Bij de aanvraag dient een registratiebewijs voor de dienstplicht te worden overgelegd. Zonder registratiebewijs zou geen afgifte plaatsvinden. Volgens een bron worden sommige dienstplichtigen al op 15-jarige leeftijd gerekruteerd.

³⁹¹ Dit was voor de amendering van de wet in 2006 nog wel het geval.

³⁹² Gehuwde mannen met drie kinderen zijn vrijgesteld van dienstplicht; uitstel wordt verleend aan studenten tot en met 'undergraduation' (na vier jaar studie). Hierna moet men alsnog in dienst. Men kan ook uitstel krijgen voor het verzorgen van een ziek of gehandicapt familielid (alleen 1^e categorie invaliditeit).

³⁹³ Uitstel van militaire dienstplicht op grond van gezondheidsredenen wordt verleend voor een periode van niet langer dan drie jaar. Na verloop van deze periode worden betrokkenen alsnog opgeroepen om hun dienstplicht te vervullen. Indien uit een herhaald onderzoek nog steeds sprake blijkt van gezondheidsproblemen, wordt de periode van uitstel verlengd met drie jaar.

³⁹⁴ Soldaten mogen in de regel slechts om medische redenen naar het buitenland reizen en kunnen in dat geval hun eigen paspoort gebruiken. Voor officieren zouden weer andere regels gelden.

³⁹⁵ Ahlulbayt News Agency: *Azerbaijani women actively participate in protecting state borders* (8 maart 2011).

hebben vervuld (reservisten), kunnen tot de leeftijd van 50 jaar worden opgeroepen om dienst te doen in het leger in geval van oorlog.

In de verslagperiode zijn wijzigingen doorgevoerd in de wetgeving ten aanzien van de militaire dienstplicht. Zo werden in juni 2011 door het ministerie van Defensie *hotlines* in gebruik genomen. Via deze *hotlines* kunnen ouders en familieleden informeren naar het legeronderdeel waarin de dienstplichtigen dienst doen. Voorts vaardigde president Aliyev in februari 2012 een decreet uit waarmee de regionale militaire dienstplichtkantoren werden vervangen door een centraal civiel agentschap: de *State Service for Mobilization and Induction into Military Service*, dat sinds 15 februari 2012 operationeel is. Het instellen van dit centrale orgaan, dat direct verantwoordingsplichtig is aan de president, is een eerste stap in de hervorming van het systeem van de militaire dienstplicht in Azerbeidzjan. Het oude systeem van regionale kantoren werd algemeen beschouwd als een overblijfsel uit de Sovjettijd waarbinnen veel corruptie voorkwam³⁹⁶ en waar ondergekwalificeerd personeel werkte. Op dit moment staan naar verluidt tientallen commissarissen uit de regionale kantoren terecht voor corruptiepraktijken.³⁹⁷

De omstandigheden in het leger zijn slecht. Dienstplichtigen zijn slecht gehuisvest, krijgen slecht te eten en hebben vrijwel geen verlof. Naar verluidt worden soldaten gedwongen hun salaris aan te wenden voor onkosten, voedsel en noodzakelijke reparaties in het leger. Geweld en mishandeling van soldaten (onder andere in het kader van brute ontgroeningrituelen, de zogenaamde 'djedovstsjina') met zware verwondingen of de dood tot gevolg, komen geregeld voor.³⁹⁸ Ook is sprake van een groot aantal onverklaarbare sterfgevallen, waaronder zelfmoord. Volgens het *Azerbaijan Institute for Regional and Strategic Researches* zouden er in 2011 97 militairen zijn omgekomen, waarvan 85 gerelateerd aan niet-militaire operaties.³⁹⁹

Corruptie vormt nog altijd een groot probleem binnen het leger, hoewel de recente hervormingen (zie hierboven) de corruptie binnen met name het oproepsysteem lijken in te dammen. Zo is het verkrijgen van uitstel van de dienstplicht mogelijk indien er smeergeld betaald wordt. Het is ook mogelijk, hoewel illegaal, de dienstplicht af te kopen. Na betaling ontvangt de dienstplichtige een bewijs waaruit blijkt dat hij om medische redenen is afgekeurd. Het afkopen van de dienstplicht wordt echter steeds moeilijker wegens het hogere afkoopbedrag dat gevraagd wordt. Het is verder gebruikelijk dat men voor diensten en voorzieningen binnen het leger (extra) geld moet betalen. Een andere veel toegepaste praktijk is dat soldaten worden opgeroepen en vervolgens alleen in dienst treden op papier. Zij betalen een bepaald geldbedrag aan de leidinggevende om zo 'voor onbepaalde tijd' met verlof te kunnen. Na twee jaar fictieve dienst krijgen zij een stempel in het soldatenboekje, dat zij daadwerkelijk militaire dienst hebben vervuld. Ook betalen dienstplichtigen voor de betere functies in het leger.⁴⁰⁰

³⁹⁶ Zo kwam het vaak voor dat ouders steekpenningen betaalden aan commissarissen om te voorkomen dat hun zonen naar de frontlinie bij Nagorno-Karabach gestuurd zouden worden. RFE/RL: *Azerbaijan to reform military conscription* (7 maart 2012).

³⁹⁷ APA.az: *Azerbaijani Defense Ministry establishes hotlines regarding conscription* (30 juni 2011), RFE/RL: *Azerbaijan to reform military conscription* (7 maart 2012), Caspian Information Centre: *Azerbaijan junks corrupt call-up system* (24 februari 2012). Avciya.az: *Ministry of Defense creates helpline* (1 april 2011), Trend.az: *Military prosecutor of Azerbaijan begins 84 criminal proceedings on corruption* (26 januari 2012).

³⁹⁸ Volgens een bron is de praktijk van djedovstsjina minstens zo groot als in de Sovjettijd. Er bestaan geen overheidsprogramma's om djedovstsjina tegen te gaan. Eurasia Review: *Azerbaijan: Non-combat deaths put military reforms in spotlight*. (15 november 2011), Trend.az: *Ombudsman: Azerbaijan must adopt law on hazing in army* (4 maart 2011).

³⁹⁹ Azerbaijan Institute for Regional and Strategic Researches: *Weekly military analytical review nr. 51/107* (januari 2012), RFE/RL: *Soldiers' video puts Azerbaijani military corruption in the spotlight* (18 juli 2011).

⁴⁰⁰ Presstv.ir: *Corruption on rise in Azerbaijan army* (16 juli 2011), RFE/RL: *Soldiers' video puts Azerbaijani military corruption in the spotlight* (18 juli 2011).

Sinds de plaatsingsprocedure in januari 2009 is gecentraliseerd bij het ministerie van Defensie, is het aantal gevallen van corruptie binnen het leger evenwel naar verluidt sterk aan het afnemen. Men verwacht dat door het centraliseren van het oproepsysteem de corruptie nog verder zal afnemen.⁴⁰¹

Alternatieve dienstplicht

De Grondwet noemt het recht op gewetensbezwaren.⁴⁰² Op grond van deze bepaling is alternatieve dienstplicht alleen mogelijk in de gevallen genoemd in de wet, in dit geval de *Richtlijn op de wijze van het vervullen van alternatieve dienstplicht* van 1992. De 'gevallen genoemd in de wet' zijn echter niet nader omschreven of in aparte wetgeving geregeld. In de praktijk betekent dit dat alternatieve dienstplicht niet mogelijk is. Al enkele jaren werken de Azerbeidzjaanse autoriteiten aan een nieuwe conceptwet inzake alternatieve dienstplicht, tot nu toe zonder concreet resultaat.⁴⁰³

Personen die op grond van gewetensbezwaren weigeren hun militaire dienst te vervullen, kunnen in de praktijk worden vervolgd wegens dienstweigering. Het komt voor dat de overheid de aanklachten 'ontduiken van de dienstplicht' of 'dienstweigering' gebruikt in politiek gevoelige zaken (vergelijkbaar met de aanklacht 'laster', zie ook paragraaf 3.3.1). Zo werd de jeugdactivist en kritische blogger Bakhtiyar Hajiyev in maart 2011 opgepakt op de aanklacht 'ontduiken van de dienstplicht' nadat hij een protestbijeenkomst had georganiseerd. Hajiyev had een beroep gedaan op de in de grondwet genoemde mogelijkheid tot het vervullen van een alternatieve dienstplicht⁴⁰⁴, op basis van pacifistische overtuigingen.⁴⁰⁵

In de verslagperiode is melding gemaakt van een aantal zaken waarbij gewetensbezwaarden, die een beroep deden op het recht tot het vervullen van een alternatieve dienstplicht, gevangenisstraffen kregen opgelegd vanwege het ontduiken van de dienstplicht. Het betrof hierbij voornamelijk jehova's getuigen. In januari 2011 werd het hoger beroep van jehova's getuige Farid Mammadov, tegen een opgelegde gevangenisstraf van negen maanden vanwege dienstplichtontduiking, afgewezen door het hooggerechtshof. Ook bevestigde het hooggerechtshof in december 2010 de uitspraak van een lagere rechtbank, tegen de in de vorige verslagperiode genoemde jehova's getuige Mushfiq Mammadov. Mushfiq Mammadov en een andere jehova's getuige, Samir Huseynov die eveneens werd veroordeeld wegens dienstplichtontduiking, hebben een klacht ingediend bij het EHRM.⁴⁰⁶

⁴⁰¹ RFE/RL: *Azerbaijan to reform military conscription* (7 maart 2012), Caspian Information Centre: *Azerbaijan junky corrupt call-up system* (24 februari 2012).

⁴⁰² Artikel 76, lid 2 van de Grondwet. Zie ook artikel 2 van de Wet op de Beginselen van Oproep tot de Militaire Dienst. Op grond van dit artikel dienen alle personen die op grond van hun persoonlijke overtuiging of andere gronden niet kunnen worden toegelaten tot de reguliere militaire dienst, een alternatieve dienst van 24 maanden te voltooien.

⁴⁰³ SIA.az: *No need to make changes for the rules to conscription* (16 februari 2012), Council of Europe: *Member State data, Azerbaijan* (www.coe.int).

⁴⁰⁴ Azerbeidzjan heeft na de toetreding tot de Raad van Europa in 2002 de mogelijkheid tot het vervullen van alternatieve dienstplicht op basis van gewetensbezwaren toegevoegd aan de grondwet (artikel 76, lid 2). Echter, deze provisie is tot op heden niet uitgewerkt in specifieke wetgeving waardoor in praktijk het vervullen van een alternatieve dienstplicht niet voorkomt. Personen die op basis van artikel 76 van de grondwet een beroep doen op de mogelijkheid tot het vervullen van alternatieve dienstplicht worden vaak beschuldigd van dienstplichtontduiking. Jurist.org: *Azerbaijan: Detention of youth activist highlights failure to provide alternative military service* (30 maart 2011).

⁴⁰⁵ Amnesty International: *Azerbaijan must halt crackdown on protest organizers* (7 maart 2011), Connection-e.v.de: *Azerbaijan: Detention of youth activist highlights failure to provide alternative military service* (maart 2011).

⁴⁰⁶ Connection-e.v.de: *Azerbaijan: Detention of youth activist highlights failure to provide alternative military service* (maart 2011), Forum 18: *Azerbaijan: continued defiance of UN and Council of Europe* (22 februari 2011).

Dienstweigeraars en deserteurs

Dienstweigering en desertie, alsmede andere misdrijven tegen het leger van Azerbeidzjan, zijn strafbaar.⁴⁰⁷ Het Wetboek van Strafrecht noemt, onder andere, de volgende strafbare feiten en strafmaten:

- dienstweigering wordt bestraft met een vrijheidsstraf van maximaal twee jaar;⁴⁰⁸
- het op eigen initiatief verlaten van het leger of de dienstplek wordt bestraft, afhankelijk van de duur van de afwezigheid, met een plaatsing in een disciplinaire legereenheid voor een periode van niet langer dan twee jaar dan wel een vrijheidsstraf van maximaal vijf jaar;⁴⁰⁹
- desertie wordt bestraft met een vrijheidsstraf van minimaal drie en maximaal zeven jaar;⁴¹⁰
- dienstweigering door zelfverminking of misleiding wordt bestraft met een plaatsing in een disciplinaire legereenheid voor een periode van maximaal twee jaar.⁴¹¹

Hoger beroep tegen vonnissen is mogelijk.

Onder andere vanwege de slechte omstandigheden in het leger weigeren sommige dienstplichtigen hun dienstplicht te vervullen. Desertie binnen de Azerbeidzjaanse strijdkrachten als gevolg van de slechte omstandigheden in het leger komt nog steeds voor. Volgens een bron echter, verschijnen de meeste dienstplichtigen over het algemeen voor hun militaire keuring en gaan zij ook daadwerkelijk het leger in, mede omdat er geen rechtsbescherming is bij weigering en de gevangenisstraffen voor dienstweigering en desertie hoog zijn.

Er geldt een strikt opsporings- en vervolgingsbeleid ten aanzien van dienstweigeraars en deserteurs. Politieke voorkeur en bescherming door invloedrijke personen zouden bij de opsporing en bestraffing evenwel een rol spelen. Het blijft – ook in dit geval – mogelijk om strafvervolging af te kopen door betaling van smeergeld.

Dienstweigering wordt in Azerbeidzjan door de civiele (niet-militaire) *Prokuratura* en rechtbanken vervolgd en desertie door de militaire *Prokuratura* en de militaire tribunalen.⁴¹² Het komt incidenteel voor dat dienstplichtigen deserteren door de grens met Nagorny Karabach over te steken en zich krijgsgevangenen laten nemen (zie ook paragraaf 6.4 over de situatie in Nagorny Karabach).

⁴⁰⁷ Zie artikel 321 en Titel XII (artikel 327 tot en met 353) van het Wetboek van Strafrecht van Azerbeidzjan.

⁴⁰⁸ Artikel 321 van het Wetboek van Strafrecht. Ten tijde van oorlog wordt dienstweigering bestraft met een vrijheidsstraf van 3 tot 6 jaar. Deze bepalingen gelden tevens voor het geen gehoor geven aan een mobilisatieoproep.

⁴⁰⁹ Zie artikel 333 van het Wetboek van Strafrecht. Ongeoorloofde afwezigheid van langer dan drie maanden wordt beschouwd als desertie (zie artikel 334 van het Wetboek van Strafrecht). Bij vrijwillige terugkeer naar de eigen legereenheid wordt in de praktijk geen gevangenisstraf opgelegd.

⁴¹⁰ Artikel 334 van het Wetboek van Strafrecht. In geval van desertie in groepsverband geldt een afwijkende minimumstraf van 5 jaar gevangenisstraf. Ten tijde van oorlog wordt desertie bestraft met een vrijheidsstraf van minimaal 5 en maximaal 10 jaar. Volgens een bron kan in theorie in oorlogstijd zelfs de doodstraf worden uitgevoerd door een officier in geval van desertie. Dit komt in de praktijk echter niet voor.

⁴¹¹ Artikel 335 van het Wetboek van Strafrecht. Ten tijde van oorlog kan een gevangenisstraf van minimaal 3 en maximaal 5 jaar worden opgelegd.

⁴¹² Caucasian Knot: *Popov, accused of desertion, states at trial that he was beaten at brick factories in Dagestan* (20 januari 2012), International Freedom of Expression Exchange (IFEX): *Appeal of jailed youth activist rejected* (7 juli 2011)

3.4.6 Homoseksuelen en transseksuelen

Homoseksuelen

In Azerbeidzjan is geen sprake van discriminerende wetgeving ten aanzien van homoseksuelen. Homoseksuele handelingen, zowel tussen mannen als tussen vrouwen, zijn niet strafbaar of verboden. Ook met betrekking tot de leeftijd waarop seksuele handelingen niet meer strafbaar zijn, wordt geen onderscheid gemaakt tussen homoseksuele en heteroseksuele betrekkingen. Voor beide categorieën geldt de leeftijdsgrens van 16 jaar. Er wordt in Azerbeidzjan geen actieve strafvervolgning ingezet tegen homoseksuelen of transseksuelen op basis van seksuele geaardheid.⁴¹³

Lichamelijke contacten tussen mannen, zoals bijvoorbeeld hand in hand lopen, worden in Azerbeidzjan traditioneel als iets normaal gezien. Echter, homoseksualiteit of uitingen van homoseksueel gedrag zijn in Azerbeidzjan geenszins algemeen aanvaard. Dit verschilt echter wel per regio. Met name in het conservatieve zuiden van het land, dicht bij de grens met Iran, is het voor homoseksuelen onmogelijk zich vrij te uiten en voor hun geaardheid uit te komen. Volgens mensenrechtenactivist Yadigyar Sadykov wordt homoseksualiteit in dit deel van Azerbeidzjan als erger beschouwd dan prostitutie en vinden er binnen families moorden plaats op homoseksuelen wanneer hun seksuele geaardheid bekend wordt. Ook vinden er volgens Sadykov veel zelfmoorden plaats door personen die er door de gemeenschap van verdacht worden homoseksueel te zijn.⁴¹⁴

Hoewel ook in Bakoe homoseksualiteit of uitingen daarvan geenszins algemeen zijn aanvaard, wordt daar volgens een bron liberaler over homoseksualiteit gedacht dan in de plattelandsgebieden en zijn er sinds enige jaren (ongeveer vanaf 2007) verbeteringen te bespeuren, met name in de houding van de autoriteiten ten aanzien van homoseksuelen. Dit zou voor een deel het gevolg zijn van bewustwordingscampagnes en trainingen van de politie op het gebied van genderaspecten. Desalniettemin zijn er hevige discussies losgebarsten over de homogemeenschap in Bakoe naar aanleiding van een plan, gelanceerd door een homogroepering via een website, om een *gay parade* te organiseren voorafgaand aan het Eurovisie Song Festival dat in mei 2012 in Bakoe wordt gehouden. Velen keurden het plan af (inclusief leden van de homogemeenschap in Bakoe), met name via sociale media als Facebook, en een lokale homogroepering in Bakoe ontving zelfs doodsb bedreigingen. Mensenrechtenactiviste Leyla Yunus van de Azerbeidzjaanse ngo *Institute for Peace and Democracy* stelt dat het zeker is dat de Azerbeidzjaanse autoriteiten een *gay parade* onbeargumenteerd zullen verbieden, voorbijgaand aan het grondwettelijke recht van vergadering.⁴¹⁵

Gezien het grote culturele taboe bewegen homoseksuele mannen en vrouwen zich voornamelijk in een 'onzichtbaar circuit'. Homoseksuele mannen en vrouwen komen zelden voor hun geaardheid uit; de meesten leiden een dubbelleven en verbergen hun seksuele geaardheid voor de familie. Het komt voor dat familie en vrienden iemand verstoten wanneer zij ontdekken dat die persoon homoseksueel is. Ook komt mishandeling binnen de familie voor vanwege homoseksualiteit. De sociale

⁴¹³ ILGA, Europe: *Azerbaijan* (zie http://www.ilga-europe.org/home/guide/country_by_country/azerbaijan), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

⁴¹⁴ Star Online: *Azerbaijan must welcome gays at Eurovision* (19 oktober 2011), BBC News: *Eurovision 2012: Azerbaijan's gays not welcome at home* (15 september 2011).

⁴¹⁵ BBC News: *Eurovision 2012: Azerbaijan's gays not welcome at home* (15 september 2011), Star Online: *Azerbaijan must welcome gays at Eurovision* (19 oktober 2011), UNHCR Refworld: *Gay Parade controversy in Azerbaijan* (9 februari 2012), Gender & Development Social Union: *Report: Discrimination and violation against lesbians, bisexual women and transgender people in Azerbaijan Republic, presented for 44th session of CEDAW*, 2009; US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

druk op homoseksuele mannen en vrouwen om te trouwen en een gezin te stichten is groot.⁴¹⁶

Azerbeidzjan kent geen homobars, -disco's of andere gelegenheden waar homoseksuelen elkaar in het openbaar kunnen ontmoeten. Wel zijn er in Bakoe enkele bars, die een gemengde clientèle hebben, waarvan men weet dat er ook homoseksuelen komen. In Bakoe en ook andere steden bestaat een aantal algemeen bekende ontmoetingsplaatsen (*cruising areas*) voor homoseksuelen.⁴¹⁷

Er zijn berichten van geweld tegen en afpersing van homoseksuelen door de politie. De politie zou geregeld invallen doen in bars en ontmoetingsplaatsen van homoseksuelen. homoseksuelen worden naar verluidt opgepakt, geslagen, geïntimideerd en onder druk gezet om geld af te staan. Naar verluidt dreigen politieagenten daarbij met het openlijk bekend maken van hun seksuele geaardheid wanneer zij geen steekpenningen betalen.⁴¹⁸ Verkrachting op politiebureaus komt naar verluidt voor.⁴¹⁹

De positie van homoseksuelen in gevangenis en in het leger is kwetsbaar, indien hun seksuele geaardheid bekend is. Zij kunnen slachtoffer worden van intimidatie en (seksueel) geweld.⁴²⁰ In de praktijk kan volgens een bron de enkele mededeling van de geaardheid als grond worden aangemerkt om de dienstplicht (illegaal) af te kopen.

Er zijn geen officieel geregistreerde gevallen van geweld jegens homoseksuelen bekend. Dit is grotendeels te wijten aan het feit dat de slachtoffers hiervan geen aangifte (durven) doen bij de politie wegens corruptie en afpersing en/of intimidatie door de politie. In geval de dader een politieagent betreft, is aangifte in de praktijk niet mogelijk. Ook in geval van discriminatie – zoals bij het vinden van werk of discriminatie op de werkplek – wordt geen aangifte gedaan bij de autoriteiten. Het kan voorkomen dat iemand wordt ontslagen wegens zijn seksuele geaardheid.⁴²¹

Er is in Azerbeidzjan een aantal NGO's dat zich bezighoudt met de problematiek van homoseksuelen en transseksuelen. Naast mensenrechten richten de activiteiten zich ook op preventie (hiv/aids/soa). De organisatie *Gender & Development* is evenwel de enige actieve NGO die zich specifiek inzet voor de LGBT gemeenschap. De regering heeft geen bemoeienis met deze NGO en voor zover bekend zijn er geen spanningen met de autoriteiten, zolang men zich op de vlakte houdt.⁴²²

⁴¹⁶ BBC News: *Eurovision 2012: Azerbaijan's gays not welcome at home* (15 september 2011), San Diego Gay and Lesbian News: *Activists describe hazards of being gay in Azerbaijan* (15 november 2011), *The Violation of the Rights of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender Persons in Azerbaijan, A Shadow Report, Submitted during the third periodic report to the U.N. Human Rights Committee* (Juli 2009); Gender & Development Social Union, *Report: Discrimination and violation against lesbians, bisexual women and transgender people in Azerbaijan Republic, presented for 44th session of CEDAW* (2009).

⁴¹⁷ Gayscout.com: *Azerbaijan gay guide for gays lesbians and friends* (geraadpleegd 22 maart 2012), zie ook Cruisinggays.com/Baku (geraadpleegd 22 maart 2012).

⁴¹⁸ CCPR/C/AZE/CO/3, 3 augustus 2009; *The Violation of the Rights of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender Persons in Azerbaijan, A Shadow Report, Submitted during the third periodic report to the U.N. Human Rights Committee* (Juli 2009); US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

⁴¹⁹ Madikazemi.com: *Azerbaijan's Eurovision welcome for gays questioned again* (21 september 2011).

⁴²⁰ CCPR/C/AZE/CO/3, 3 augustus 2009; *The Violation of the Rights of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender Persons in Azerbaijan, A Shadow Report, Submitted during the third periodic report to the U.N. Human Rights Committee* (Juli 2009).

⁴²¹ Ontslag geschiedt hierbij meestal onder andere voorwendselen dan seksuele geaardheid, vaak op basis van valse beschuldigingen. US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011), *The Violation of the Rights of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender Persons in Azerbaijan, A Shadow Report, Submitted during the third periodic report to the U.N. Human Rights Committee* (Juli 2009).

⁴²² Gender & Development opereert vooral vanuit Bakoe. In de loop van 2012 zullen ook kantoren in steden Ganja en Sumgait worden geopend. Eurasianet: *Eurovision in Baku: Can Azerbaijan handle the gay dimension of European pop?* (6 februari 2012).

Transseksuelen

Hoewel transseksualiteit en uitingen van transseksueel gedrag niet verboden of strafbaar zijn in Azerbeidzjan, is transseksualiteit geenszins een algemeen aanvaard fenomeen. Transseksualiteit wordt in Azerbeidzjan algemeen als een psychologische afwijking beschouwd. In Azerbeidzjan kunnen geslachtsveranderende operaties worden uitgevoerd, doch illegaal. De regelgeving in Azerbeidzjan voorziet niet in de mogelijkheid om het geslacht in officiële documenten te laten wijzigen. Transseksuelen kunnen daardoor geen nieuwe identiteitspapieren aanvragen en moeten zich legitimeren op basis van identiteitsbewijzen waarin het oude geslacht vermeld staat. Het komt voor dat transgenders op basis van hun oude identiteitspapieren worden opgeroepen voor militaire dienst.⁴²³ Er zijn transseksuelen die als straatprostitutie werken. Transseksuelen worden naar verluidt geregeld lastig gevallen door de politie en zijn geregeld slachtoffer van verbaal en fysiek geweld alsmede afpersing.⁴²⁴ Ook komt het voor dat agenten transseksuelen dwingen tot het verrichten van seksuele handelingen.

In augustus 2010 werden in Bakoe de lichamen gevonden van twee transseksuelen, Zamiq Gasimov en Yadigar Kuzmin. De politie arresteerde drie personen die bekenden de transseksuelen te hebben vermoord uit haatgevoelens jegens seksuele minderheden. Het is niet bekend of en tot welke straffen de daders werden veroordeeld.⁴²⁵

3.4.7 Minderjarigen

Azerbeidzjan heeft de meeste internationale verdragen die betrekking hebben op minderjarigen ondertekend en/of geratificeerd.⁴²⁶ Verder zijn de rechten van het kind onder meer omschreven in de Wet inzake de Rechten van het Kind van 19 mei 1998.

Minderjarig zijn in Azerbeidzjan personen die de 18-jarige leeftijd nog niet hebben bereikt.⁴²⁷ Voor personen in de leeftijd tussen 16 en 18 jaar geldt een beperkte vorm van handelingsbekwaamheid, die vergelijkbaar is met de situatie in Nederland. De algemene identificatieplicht is van toepassing op personen vanaf 16 jaar (zie *paragraaf 2.3.2*).

In het Wetboek van Strafrecht zijn verschillende bepalingen opgenomen die bescherming bieden aan minderjarigen. Zo zijn onder meer seksueel misbruik (artikel 108), geslachtsgemeenschap met een minderjarige jonger dan zestien (artikel 152) en handel in minderjarigen (artikel 173) strafbaar gesteld.

⁴²³ IWPR: *Azeri transsexuals face social stigma* (15 januari 2010), *The Violation of the Rights of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender Persons in Azerbaijan, A Shadow Report, Submitted during the third periodic report to the U.N. Human Rights Committee* (Juli 2009); Gender & Development Social Union Report: *Discrimination and violation against lesbians, bisexual women and transgender people in Azerbaijan Republic, presented for 44th session of CEDAW*.

⁴²⁴ IWPR: *Azeri transsexuals face social stigma* (15 januari 2010), Gender & Development Social Union Report: *Discrimination and violation against lesbians, bisexual women and transgender people in Azerbaijan Republic, presented for 44th session of CEDAW; The Violation of the Rights of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender Persons in Azerbaijan, A Shadow Report, Submitted during the third periodic report to the U.N. Human Rights Committee* (Juli 2009).

⁴²⁵ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

⁴²⁶ Azerbeidzjan heeft het VN Verdrag inzake de Rechten van het Kind en de twee Facultatieve Protocolen inzake de Betrokkenheid van Kinderen bij Gewapende Conflicten alsmede inzake de Handel in Kinderen, Kinderprostitutie en Kinderpornografie geratificeerd.

⁴²⁷ Naar verluidt worden in de praktijk meisjes vanaf hun 15e jaar als volwassen aangemerkt.

Azerbeidzjan kent geen bijzonder strafrechtstelsel voor minderjarigen, met dien verstande dat kinderen onder de leeftijd van 16 jaar niet strafrechtelijk worden vervolgd, met uitzondering van zware misdrijven. In dat geval wordt de minimumleeftijd voor strafbaarstelling van 14 jaar aangehouden. Strafzaken tegen minderjarigen worden behandeld door meer ervaren rechters. De maximale strafmaat voor kinderen is tien jaar. Een wet voor Jeugdstrafrecht is al sinds 2008 in voorbereiding. In september 2011 meldde de Azerbeidzjaanse regering dat het voornemens was de wet in het najaar van 2011 te behandelen en aan te nemen. De wet is voor zover bekend nog altijd niet aangenomen door het parlement. Er is een separate gevangenis in Bakoe voor minderjarige jongens, terwijl minderjarige meisjes worden gedetineerd in de vrouwegevangenis (zie paragraaf 3.3.6). Minderjarigen die een overtreding of een misdrijf hebben begaan kunnen een vrijheidsontnemende straf opgelegd krijgen waarbij zij in voorarrest gevangenis of (correctieve) inrichtingen geplaatst worden.⁴²⁸

In Azerbeidzjan zijn kinderen in de leeftijd van 6 tot en met 16 jaar leerplichtig. Onderwijs wordt kosteloos verstrekt. Schoolboeken moeten wel zelf betaald worden (behalve door binnenlands ontheemden). In de praktijk moet echter voor veel zaken in het onderwijs onderhands worden bijbetaald om het (lage) salaris van leraren aan te vullen.⁴²⁹ Het werken voor de 15 jarige leeftijd wordt in Azerbeidzjan als kinderarbeid aangemerkt en is strafbaar gesteld. Kinderarbeid komt in Azerbeidzjan wel voor, met name in de katoenindustrie.⁴³⁰

Opvang

Minderjarigen die niet langer opvang hebben bij hun ouders zullen in de meeste gevallen worden opgevangen door familie. Indien dit niet mogelijk blijkt, is de overheid verplicht kinderen tot 16 jaar op te vangen.⁴³¹ Daarnaast kunnen wezen - hiertoe worden tevens kinderen gerekend van wie nog één ouder in leven is - worden opgevangen in (staats)tehuizen, waaronder weeshuizen, algemene en speciale kostscholen, en heropvoedingsscholen. In de weeshuizen zijn zaken als huisvesting en voedselvoorziening over het algemeen goed geregeld. Zaken als begeleiding, educatie en bescherming (tegen geweld) zijn echter minder goed. Volgens een bron zijn de sanitaire voorzieningen en de gezondheidszorg eveneens niet goed geregeld.⁴³² Er is nog steeds veel geweld (waaronder lijfstraffen en (emotionele) mishandeling) in de instellingen waar (wees)kinderen verblijven.

Het beleid van de-institutionalisering (*The State Program on De-institutionalization and Alternative Care (2006-2015)*) dat door de overheid in samenwerking met UNICEF werd ingezet in 2006, werd gedurende de verslagperiode voortgezet. Met instrumenten als kleinschalige familiehuizen, *fostercare*⁴³³ en adoptie streeft men

⁴²⁸ UNICEF.org: *Azerbaijan: Consultancy to conduct evaluation of juvenile justice diversion model (2007-2010)*, Azpenalreform.az: *UNICEF: Law on juvenile justice in Azerbaijan to solve problems with child protection* (6 september 2011). De minderjarige jongens verblijven in de speciale gevangenis tot hun 18^e, maar hun verblijf kan bij rechterlijk besluit worden verlengd tot hun 20^e, in de praktijk ook wel tot hun 21^e. De omstandigheden zijn naar verluidt redelijk goed.

⁴²⁹ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011). De regering stelt een bedrag van 120 Manat per kind per jaar beschikbaar voor onderwijs. In de praktijk blijkt dit bedrag voor ouders niet voldoende. Daar de motivatie van leraren wegens een lage salariering over het algemeen niet hoog is, is het een ongeschreven regel in Azerbeidzjan om leraren extra geld te betalen voor kwalitatief beter onderwijs. Volgens een bron is er hierdoor een soort informeel onderwijssysteem ontstaan met veel privéscholen.

⁴³⁰ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

⁴³¹ Onder 'familie' dient in deze context niet alleen de naaste familie te worden verstaan, maar ook de zogenaamde *extended family*.

⁴³² De gezondheidszorg is in heel Azerbeidzjan niet van goede kwaliteit. Een presidentieel decreet ter hervoring van het gezondheidsstelsel is in 2009 getekend maar nog niet geïmplementeerd. RFE/RL, *Abuse allegations highlight child protective strains in Azerbaijan*, 1 juni 2009.

⁴³³ Het principe van een pleeggezin is relatief nieuw in de Azerbeidzjaanse samenleving aangezien de cultuur en traditie voorschrijft dat kinderen binnen de familie opgevangen horen te worden.

naar reductie van het aantal opvanghuizen en tracht men het aantal kinderen dat teruggaat naar de familie te stimuleren. Het beleid heeft tot enkele verbeteringen geleid. Toch blijft het in de praktijk vrij gemakkelijk om een kind in een weeshuis of kostschool te plaatsen. Het komt in de praktijk voor dat ouders hun kinderen in een weeshuis plaatsen omdat de voorzieningen daar beter zijn dan thuis.⁴³⁴

Er zijn in Bakoe twee dagopvangcentra voor straatkinderen. Beide centra worden beheerd door ngo's. De bekendste ngo die zich met straatkinderen bezighoudt is *Umid Yeri* (Plek van Hoop). *Umid Yeri* werkt samen met de Azerbeidzjaanse staat.⁴³⁵ Buiten Bakoe zijn voor zover bekend geen dagopvangcentra aanwezig. Straatkinderen lopen gevaar op seksueel misbruik en geweld. Het precieze aantal straatkinderen in Azerbeidzjan is niet bekend. Volgens een bron is het aantal minderjarige repatrianten te verwaarlozen. Er is geen specifieke overheidsinstelling die belast is met de opvang van alleenstaande minderjarigen repatrianten.⁴³⁶

⁴³⁴ Child Protection Azerbaijan, Social Protection Reform via www.unicef.org, geraadpleegd op 9 maart 2012.

⁴³⁵ Zie website Umid Yeri (<http://umidveri.org/abouten.php>).

⁴³⁶ Een bron noemt het aantal van 2000 van wie de meesten in tehuizen, instituties en 'hang outs' zouden verblijven.

4 Vluchtelingen en ontheemden

4.1 Binnenlands ontheemden

De rechtspositie van binnenlands ontheemden is geregeld in de Wet inzake de Status van Vluchtelingen en Ontheemden van 21 mei 1999. Op grond van deze wet kunnen binnenlands ontheemden aanspraak maken op een aantal basisrechten, zoals het recht op toegang tot de arbeidsmarkt en sociale voorzieningen (gezondheidszorg en onderwijs).

De cijfers van het aantal binnenlands ontheemden in Azerbeidzjan lopen uiteen van ruim 500.000 tot ongeveer 700.000.⁴³⁷ Het merendeel van de ontheemden bestaat uit etnische Azeri die hun oorspronkelijke woongebied zijn ontvlucht als gevolg van het conflict om Nagorny Karabach. Naast etnische Azeri bestaat de groep binnenlands ontheemden uit Koerden, etnische Russen en etnische Turken. Het ontbreken van een oplossing van het conflict ten aanzien van Nagorny Karabach staat de terugkeer van de ontheemden naar hun oorspronkelijke woongebieden in de weg.⁴³⁸ Daarnaast belemmeren schendingen van het staakt-het-vuren en de aanwezigheid van landmijnen terugkeer naar de grensgebieden. In Nagorny Karabach verblijven ongeveer 30.000 binnenlands ontheemden, voornamelijk etnische Armeniërs die hun oorspronkelijke woongebied zijn ontvlucht.⁴³⁹

De situatie van de binnenlands ontheemden is ten opzichte van de vorige verslagperiode verbeterd, met name op het gebied van huisvesting. De Azerbeidzjaanse overheid heeft veel geld geïnvesteerd in nieuwe huizen en voorzieningen voor ontheemden. Ook zou door overheidsinvesteringen de armoede onder binnenlands ontheemden zijn gedaald, echter vooral in Bakoe en minder in andere delen van Azerbeidzjan. Volgens de International Crisis Group zijn in 2010 en 2011 108.000 ontheemden hervestigd in nieuwe huisvesting. Per 2015 moeten, volgens de Azerbeidzjaanse autoriteiten, nog eens 115.000 ontheemden in nieuwe nederzettingen zijn ondergebracht. Naar verluidt zijn de nederzettingen echter wel geïsoleerd en moeilijk bereikbaar. De infrastructuur en voorzieningen zijn in veel gevallen onvoldoende, er is beperkte werkgelegenheid en beperkte toegang tot medische voorzieningen.⁴⁴⁰ Ook zouden er allerlei (formeel) belemmeringen zijn voor lokale integratie van binnenlands ontheemden, waaronder het niet in eigendom kunnen krijgen van de nieuwe huisvesting en de verplichte woonregistratie. Ook hebben ontheemden niet de mogelijkheid om te stemmen in gemeentelijke verkiezingen en zijn hiermee afgesloten van elke invloed in beslissingen over bijvoorbeeld huisvesting en voorzieningen.⁴⁴¹ Een deel van de ontheemden leeft nog

⁴³⁷ De Internal Displacement Monitoring Centre spreekt over een aantal van 586.000 ontheemden, UNHCR gaat uit van ruim 592.000 ontheemden. Volgens een bron bedraagt het aantal ontheemden meer dan 600.000. Internal Displacement Monitoring Centre: *Azerbaijan: After some 20 years idps still face barriers to self-reliance* (december 2010), IDMC: *Global statistics: idp country figures* (December 2010), UNHCR: *Azerbaijan* (stand per 1 januari 2011), Crisis Group: *Tackling Azerbaijan's IDP burden* (27 februari 2012).

⁴³⁸ IDMC: *Azerbaijan: After some 20 years, idps still face barriers to self-reliance* (10 december 2010), Crisis Group: *Tackling Azerbaijan's IDP burden* (27 februari 2012), Caucasus Edition: *Internally displaced persons: the case of Azerbaijan* (1 november 2010).

⁴³⁹ IDMC: *Figures of idps in Nagorno-Karabakh* (9 december 2010), Caucasus Edition: *Internally displaced persons: the case of Azerbaijan* (1 november 2010).

⁴⁴⁰ International Crisis Group: *Tackling Azerbaijan's IDP burden* (27 februari 2012), VN Human Rights Council: *Report of the representative of the Secretary-General on the rights of internally displaced persons* (23 december 2010).

⁴⁴¹ Binnenlands ontheemden worden sterk beperkt in de mogelijkheden om zich elders te vestigen en zijn feitelijk verplicht te blijven wonen in de plaats van registratie om in aanmerking te blijven komen voor ondersteuning. Verhuizing naar bijvoorbeeld Bakoe in verband met betere arbeidsmogelijkheden is vrijwel onmogelijk.

in oude collectieve huisvesting, niet-afgemaakte woningen, verlaten appartementen, oude scholen, zelfgebouwde lemen huizen of bij familie of vrienden. De meeste van de binnenlands ontheemden woont in de grote steden Bakoe en Sumgait.⁴⁴² De regering houdt vast aan haar standpunt dat de hervestiging van de ontheemden een tijdelijk karakter heeft en dat op termijn de ontheemden naar hun oorspronkelijke woongebied zullen terugkeren.⁴⁴³

Er zijn binnen de verslagperiode geen gevallen bekend geworden van verwijderingen van ontheemden uit hun huizen via gerechtelijke procedures, aangespannen door de oorspronkelijke eigenaren van de woningen. Wel is door het kabinet van ministers op 17 januari 2012 besloten dat het huurcontract van vluchtelingen en ontheemden met huiseigenaren kan worden ontbonden, wanneer dit binnen activiteiten en programma's van de overheid wenselijk is.⁴⁴⁴

4.2 Vluchtelingen

Azerbeidzjan is sinds 12 februari 1993 partij bij zowel het Verdrag als het Protocol betreffende de status van vluchtelingen. De Grondwet noemt het recht op asiel als één van de door Azerbeidzjan erkende mensenrechten.⁴⁴⁵ De rechtspositie van vluchtelingen is gelijk aan die van binnenlands ontheemden (zie paragraaf 4.1).⁴⁴⁶

De *State Migration Service* (SMS), die belast is met de uitvoering van het migratiebeleid, is sinds 2008 operationeel.⁴⁴⁷ Volgens meerdere bronnen beschikt de SMS echter nog over onvoldoende mensen en middelen om de werkzaamheden naar behoren te kunnen uitvoeren. Ook de coördinatie en samenwerking met andere diensten en ministeries, die zich eveneens bezig houden met migratie, bij onder meer de uitvoering van het *single window principle*,⁴⁴⁸ laat nog te wensen over. Ook de samenwerking met internationale organisaties als *IOM* en *UNHCR*, met betrekking tot de ontwikkeling van migratiemechanismen die voldoen aan internationale maatstaven, is niet optimaal.

Azerbeidzjan is bezig met de invoering van een nieuwe *Migration Code*.⁴⁴⁹ Internationale organisaties als *UNHCR* zijn (vooralsnog) niet betrokken bij de totstandkoming van het wetsvoorstel.

International Crisis Group: *Tackling Azerbaijan's IDP burden* (27 februari 2012), Human Rights Without Frontiers International: *Report on IDPs in Azerbaijan* (9 februari 2011).

⁴⁴² In Bakoe leven ontheemden bijvoorbeeld in slaapzalen van de staatsuniversiteit. De regering is bezig nieuwe behuizing te bouwen voor deze groepen in diverse districten van Bakoe. Today.az: *IDP's will be resettled from state university's dormitories in 2011* (10 mei 2011), VN Human Rights Council: *Report of the representative of the Secretary-General on the rights of internally displaced persons* (23 december 2010).

⁴⁴³ Volgens een bron heeft de regering belang bij het bestaan van het ontheemdenvraagstuk, aangezien dit de Azerbeidzjaanse houding ten aanzien van het conflict met Armenië legitimeert. Internal Displacement Monitoring Centre: *Azerbaijan: After some 20 years, idps still face barriers to self-reliance* (10 december 2010), International Crisis Group: *Tackling Azerbaijan's IDP burden* (27 februari 2012).

⁴⁴⁴ Abc.az: *Azerbaijani cabinet ministers permits to evict refugees and idps* (21 januari 2012). Zie ook algemeen ambtsbericht Azerbeidzjan (maart 2010) paragraaf 4.1.

⁴⁴⁵ Artikel 70 van de Grondwet. De regels met betrekking tot verlening van de asielstatus in Azerbeidzjan zijn nader uitgewerkt in de Richtlijn inzake de beoordeling van asiolverzoeken van 13 november 2000.

⁴⁴⁶ De Wet inzake de Status van Vluchtelingen en Ontheemden van 1999 is van toepassing op zowel binnenlands ontheemden als vluchtelingen.

⁴⁴⁷ De SMS is onder meer verantwoordelijk voor de statusverlening aan vluchtelingen en ontheemden, het asielbeleid, staatsburgerschap en uitgifte van werkvergunningen.

⁴⁴⁸ De SMS hanteert het *single window principle*. Dit houdt in dat de burger zich slechts hoeft te melden bij één loket voor de behandeling van zijn verzoek.

⁴⁴⁹ Volgens de laatste berichtgeving is het definitieve concept behandeld en wordt de Migration Code in de loop van 2012 ingevoerd. Website State Migration Service (<http://www.migration.gov.az>).

Het asielbeleid in Azerbeidzjan wordt uitgevoerd door de *State Committee on Refugee and IDPs Issues of the Republic of Azerbaijan* (ook wel *Refugee Status Determination Department*; RSDD). In samenwerking met andere staatsorganen op migratiegebied (zoals de SMS), internationale organisaties (zoals UNHCR) en ngo's houdt de RSDD zich bezig met kwesties inzake (tijdelijke) vestiging, repatriëring en bescherming van vluchtelingen en asielzoekers.⁴⁵⁰

Volgens een UNHCR evaluatierapport van augustus 2011 kent Azerbeidzjan 2346 asielzoekers, vooral uit Tsjetsjenië en (in mindere mate) Afghanistan.⁴⁵¹ Azerbeidzjan erkent Tsjetsjenen⁴⁵² of Afghanen niet als vluchteling. Tsjetsjeense en Afghaanse asielzoekers in Azerbeidzjan kunnen dan ook geen recht doen gelden op voorzieningen en ondersteuning van overheidswege. De in Azerbeidzjan verblijvende Afghanen en Tsjetsjenen vallen *de facto* onder de zorg van hulporganisaties.⁴⁵³ UNHCR zet zich in Azerbeidzjan in voor de bescherming en ondersteuning van vluchtelingen en asielzoekers, ook die afkomstig uit Tsjetsjenië en Afghanistan. UNHCR verstrekt zogenoemde *protection letters*⁴⁵⁴ aan (door UNHCR) geregistreerde en erkende vluchtelingen, ook die afkomstig uit Tsjetsjenië en Afghanistan, om hen te beschermen tegen uitzetting. Niet-geregistreerde vluchtelingen ontvangen geen *protection letter* en blijven *de facto* verstoken van hulp.⁴⁵⁵

Azerbeidzjan herbergt tevens circa 200.000 etnisch Azerische vluchtelingen uit Armenië. Deze personen zijn doorgaans staatsburger van Azerbeidzjan en zijn over het algemeen goed geïntegreerd.⁴⁵⁶

Volgens bronnen behandelen de Azerbeidzjaanse autoriteiten vrijwillig teruggekeerde afgewezen asielzoekers op een humane manier. Er zijn geen gevallen bekend van teruggekeerde Armeniërs. Op dit moment heeft Azerbeidzjan met geen enkel land een terugnameovereenkomst gesloten om gedwongen terugkeer van asielzoekers te faciliteren.⁴⁵⁷

4.3 Activiteiten internationale organisaties.

In Azerbeidzjan is een groot aantal VN- en andere internationale organisaties aanwezig, waaronder het ICRC, IOM en UNHCR.

Het ICRC faciliteert de uitwisseling van burgers en krijgsgevangenen tussen Armenië en Azerbeidzjan, bezoekt gevangenen in Azerbeidzjan en monitort de detentie-

⁴⁵⁰ Carim-east.eu: *Asylum policy in Azerbaijan* (update december 2011), website RSDD (<http://www.refugees-idps-committee.gov.az/en/index.html>).

⁴⁵¹ UNHCR: *Audit of UNHCR operations in Azerbaijan* (25 augustus 2011).

⁴⁵² Om spanningen met de Russische Federatie te voorkomen gedooft de Azerbeidzjaanse regering Tsjetsjeense vluchtelingen die uit het Tsjetsjeens-Russische conflict zijn gekomen op Azerbeidzjaans grondgebied, maar accepteert de regering hun asielverzoeken niet. Tsjetsjenen kunnen Azerbeidzjan visumvrij inreizen op basis van een bilaterale paspoortovereenkomst met Rusland. Sommige Tsjetsjenen gaan terug naar Tsjetsjenië. UNHCR biedt hulp bij hun vrijwillige terugkeer. Ook vindt hervestiging van Tsjetsjenen in andere landen plaats (zie ook algemeen ambtsbericht Noordelijke Kaukasus, januari 2012).

⁴⁵³ UNHCR: *Audit of UNHCR operations in Azerbaijan* (25 augustus 2011), US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

⁴⁵⁴ Deze protection letters verlenen bescherming door en toegang tot faciliteiten van UNHCR, maar gelden niet als vluchtelingenstatus of reisdocument. De protection letters worden door de Azerbeidzjaanse autoriteiten erkend. ECRE: *Guidelines on the treatment of Chechen IDPs, asylum seekers and refugees in Europe* (maart 2011).

⁴⁵⁵ US Department of State: *Azerbaijan country report on human rights practices 2010* (8 april 2011).

⁴⁵⁶ Zie ook thematisch ambtsbericht Staatsburgerschap- en vreemdelingenwetgeving in Azerbeidzjan (juli 2011).

⁴⁵⁷ In maart 2012 zijn onderhandelingen van start gegaan tussen de Azerbeidzjaanse regering en de Europese Unie inzake visa- en readmissieovereenkomsten. Center for Economic and Social Development (CESD): *EU kick-off visa facilitation negotiations with Azerbaijan* (5 maart 2012).

omstandigheden. Ook werkt ICRC nauw samen met de Azerbeidzjaanse autoriteiten met betrekking tot de duizenden personen die nog steeds vermist zijn als gevolg van de strijd om Nagorny Karabach.⁴⁵⁸

IOM houdt zich in Azerbeidzjan bezig met verschillende activiteiten op het gebied van migratie, waaronder preventie en bestrijding van mensensmokkel, het faciliteren van terugkeer en re-integratie van vluchtelingen en het ondersteunen van de Azerbeidzjaanse overheid bijvoorbeeld bij de grenscontrole.⁴⁵⁹

UNHCR zet zich in Azerbeidzjan in voor de bescherming en ondersteuning van vluchtelingen en asielzoekers. Het laatste beleidsdocument van UNHCR inzake Azerbeidzjaanse vluchtelingen en asielzoekers is van september 2003 en was gedurende de verslagperiode nog steeds van kracht.⁴⁶⁰ In dit document noemt UNHCR een aantal risicogroepen, die extra aandacht behoeven bij de beoordeling van asielverzoeken. Het betreft de volgende categorieën:

- personen behorende tot de etnisch Armeense minderheid alsmede kinderen uit een gemengd Azeri/Armeens huwelijk;
- journalisten en leden van oppositiepartijen;
- homoseksuelen;
- dienstplichtontduikers en deserteurs;
- aanhangers van niet-traditionele geloofsovertuigingen.

Aangezien de Azerbeidzjaanse overheid in recente jaren in toenemende mate aandacht heeft besteed aan het verbeteren van de situatie van ontheemden, houdt UNHCR in Azerbeidzjan zich vooral bezig met juridische hulp en het faciliteren van trainingsprogramma's aan ontheemden. *UNHCR* coördineert humanitaire hulp aan vluchtelingen en asielzoekers vooral via lokale ngo's. Hierbij wordt UNHCR financieel bijgestaan door internationale organisaties zoals de *European Community Humanitarian Office (ECHO)*, de *Swiss Agency for Development & Cooperation (SDC)* en de *United States Department's Bureau of Population, Refugees and Migration (BPRM)*. Sommige vluchtelingen zijn volgens UNHCR volledig afhankelijk van deze steun.⁴⁶¹

⁴⁵⁸ Zie website ICRC (www.icrc.org).

⁴⁵⁹ Zie website IOM (www.iom.az).

⁴⁶⁰ Er is geen actueel beleidsdocument beschikbaar inzake Azerbeidzjaanse vluchtelingen en asielzoekers met betrekking tot dit onderwerp. UNHCR: *International protection considerations regarding Azerbaijani asylum-seekers and refugees* (september 2003).

⁴⁶¹ UNHCR: *Audit of UNHCR operations in Azerbaijan* (25 augustus 2011).

5 Situatie in Nachitsjevan

5.1 Basisgegevens

Land en volk

Nachitsjevan – *Naxçıvan* in het Azerbeidzjaans – is een Azerbeidzjaanse exclave met een oppervlakte van circa 5.500 vierkante kilometer, voor het grootste deel (246 km) omringd door Armeens grondgebied. In het zuiden grenst Nachitsjevan aan Iran (204 km) en in het uiterste noordwesten, voor circa 11 kilometer, aan Turkije. Vanuit Azerbeidzjan is Nachitsjevan rechtstreeks per luchtverkeer bereikbaar, of anders over de weg via Iran of Turkije.⁴⁶²

Volgens de officiële statistieken van april 2009 heeft Nachitsjevan 413.382 inwoners,⁴⁶³ vrijwel uitsluitend Azeri en kleine gemeenschappen van onder meer Koerden, Russen en Turken. Over de eventuele aanwezigheid van etnische Armeniërs is geen informatie bekend.⁴⁶⁴

Staatsinrichting

Nachitsjevan had in het Sovjettijdperk de status van een autonome republiek binnen de Socialistische Sovjetrepubliek Azerbeidzjan. Deze status heeft het ook na de onafhankelijkheid van Azerbeidzjan behouden.⁴⁶⁵ In december 1998 heeft de Autonome Republiek een eigen grondwet gekregen.⁴⁶⁶ De Autonome Republiek Nachitsjevan heeft een eigen wetgevende assemblee, *Ali Majlis* genoemd. Sinds de verkiezingen van 2010 bestaat het lokaal parlement (*Ali Majlis*) met 45 zetels uit 41 leden van de regeringspartij *New Azerbaijani Party (YAP)*, één lid van de *Azerbaijan Popular Front Party (AXCP)* en drie onafhankelijke leden.⁴⁶⁷ De wetgevende bevoegdheid van de *Ali Majlis* beperkt zich tot de volgende terreinen: lokale belastingen, economische ontwikkeling van Nachitsjevan, sociale zorg, milieubescherming, toerisme, volksgezondheid, wetenschap en cultuur.⁴⁶⁸ Nachitsjevan heeft eigen ministeries, met uitzondering van de ministeries van Buitenlandse Zaken en Defensie, die in Bakoe zijn gesitueerd. Deze ministeries zijn vertegenwoordigd in Nachitsjevan onder respectievelijk de naam *Department of Foreign Affairs* en *Nakhchivan Military Garrison*.⁴⁶⁹ De voorzitter van de *Ali Majlis* (Vasif Yusif oğlu Talibov) is de hoogste functionaris van de Autonome Republiek en fungeert in feite als de 'president' van Nachitsjevan. De uitvoerende macht berust in

⁴⁶² zie website rechtbanken in Azerbeidzjan (<http://courts.az/nakhchivangravecrimes/?lng=en>), Contact.az: *Report on the situation with the human rights and freedoms in Nakhchivan AR* (4 februari 2011).

⁴⁶³ Het daadwerkelijke aantal inwoners is naar verluidt veel lager. Ruim 100.000 mensen zouden inmiddels zijn geëmigreerd naar het buitenland (Rusland en Turkije) of naar Bakoe zijn verhuisd als gevolg van de slechte economische situatie en hoge werkloosheid (80%) in de autonome republiek. Volgens een bron leeft er maar een paar honderduizend personen in Nachitsjevan. Zie website rechtbanken in Azerbeidzjan (<http://courts.az/nakhchivangravecrimes/?lng=en>).

⁴⁶⁴ Naar verluidt is het aantal etnische minderheden in Nachitsjevan zeer laag.

⁴⁶⁵ Zie artikel 134 van de Grondwet.

⁴⁶⁶ Website van het Departement van het ministerie van Buitenlandse Zaken van Azerbeidzjan in Nachitsjevan (<http://dmfa.nakhchivan.az/page.php?lang=eng&page=000101>).

⁴⁶⁷ Website van het Departement van het ministerie van Buitenlandse Zaken van Azerbeidzjan in Nachitsjevan (<http://dmfa.nakhchivan.az/page.php?lang=eng&page=000101>).

⁴⁶⁸ Artikel 135 en 138 van de Grondwet. De overige beleidsgebieden behoren tot de bevoegdheden van de centrale autoriteiten in Bakoe. De wetgeving afkomstig van de centrale autoriteiten is onverkort van toepassing op het grondgebied van de autonome republiek.

⁴⁶⁹ Website Military Court Nakhchivan Autonomous Republic (<http://portal.extraweb.az/nakhchivanmilitary/?lng=en>) en Website van het Departement van het ministerie van Buitenlandse Zaken van Azerbeidzjan in Nachitsjevan (<http://dmfa.nakhchivan.az/page.php?lang=eng&page=000101>).

Nachitsjevan bij de premier en het kabinet van ministers. De premier wordt, op voordracht van de president van Azerbeidzjan, door de *Ali Majlis* benoemd.⁴⁷⁰

Nachitsjevan beschikt over een eigen rechterlijke macht, waarvan de samenstelling grotendeels vergelijkbaar is met de rest van Azerbeidzjan (zie ook paragraaf 2.2). In eerste aanleg kan men terecht bij de districts- en stadsrechtbanken (*District (city) courts of the Autonomous Republic of Nakhchivan*⁴⁷¹), de economische rechtbank (*Economic court of the Autonomous Republic of Nakhchivan*) en de rechtbank inzake zware strafbare feiten (*Court of the Autonomous Republic of Nakhchivan on Grave Crimes Cases*)⁴⁷². Ook is er een militair tribunaal. Tegen de uitspraken van rechtbanken in eerste aanleg kan men beroep aantekenen bij de *Supreme Court of the Autonomous Republic of Nakhchivan*. Voor cassatiezaken kan men terecht bij het Hooggerechtshof in Bakoe (*Supreme Court of the Republic of Azerbaijan*).⁴⁷³

Ook in Nachitsjevan is het aantal rechtshulpverleners erg laag ten opzichte van de vraag. Er is voor zover bekend slechts een handvol advocaten werkzaam. Nachitsjevan heeft sinds april 2008 een gevangeniscomplex in gebruik ten behoeve van gevangenen uit de regio. Het gevangeniscomplex heeft ruimte voor 400 gevangenen.⁴⁷⁴

5.2 Mensenrechtensituatie

Volgens berichtgeving is de algemene mensenrechtensituatie in Nachitsjevan gedurende de verslagperiode verslechterd. In Nachitsjevan waren er in de verslagperiode aanhoudende berichten van onder meer arrestatie, mishandeling en/of strafrechtelijke vervolging van journalisten, oppositionele politici en medewerkers van ngo's en belemmering van oppositionele kranten.⁴⁷⁵ In Nachitsjevan is de overheidscontrole groter dan in de andere regio's van Azerbeidzjan. Er is in Nachitsjevan vrijwel geen maatschappelijk middenveld of onafhankelijke media. Ngo's en onafhankelijke journalisten worden meer dan elders geïntimideerd en tegengewerkt. Mensenrechtenactivisten riskeren bedreiging, geweld, intimidatie en vervolging op basis van gefabriceerde aanklachten. Om kritische geluiden de kop in te drukken, steunt de regering in grote mate op de veiligheidsdiensten en politie, die hierbij de vrije hand hebben en straffeloosheid zouden genieten.⁴⁷⁶

Zo werd op 24 augustus 2011 een inwoner van Nachitsjevan, Turac Zeynalov, gesommeerd te verschijnen bij het ministerie van Nationale Veiligheid van Nachitsjevan op verdenking van spionage voor Iran. Twee dagen later werd Zeynalov dood aangetroffen in zijn cel van het ministerie van Nationale Veiligheid. Op zijn lichaam werden sporen van ernstige mishandelingen aangetroffen. De autoriteiten verklaarden dat Zeynalov was overleden als gevolg van kanker. Op 27

⁴⁷⁰ Artikel 135 en 140 van de Grondwet.

⁴⁷¹ Deze rechtbanken zijn bevoegd te beslissen in eerste aanleg in alle straf- (met uitzondering van de zaken die binnen de bevoegdheden van de rechtbank inzake zware strafbare feiten vallen), civielrechtelijke alsmede bestuursrechtelijke zaken.

⁴⁷² Deze rechtbank is bevoegd te beslissen in eerste aanleg omtrent strafzaken waarin een gevangenisstraf van zeven jaar of meer kan worden opgelegd.

⁴⁷³ Artikel 135 van de Grondwet.

⁴⁷⁴ Council of Europe, *Report of the Azerbaijani Government on the visit to Azerbaijan carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or degrading Treatment or Punishment (CPT) from 8 to 12 december 2008, 26 november 2009*.

⁴⁷⁵ Contact.az: *Report on the situation with the human rights and freedoms in Nakhchivan AR* (4 februari 2011).

⁴⁷⁶ Contact.az: *Report on the situation with the human rights and freedoms in Nakhchivan AR* (4 februari 2011), Human Rights House: *Impunity for torture in Nakhchivan* (25 december 2011). Door een bron werd de situatie in Nachitsjevan als een 'open gevangenis' omschreven.

december 2011 werd de politieke activist Zeynal Bagirzade in voorarrest geplaatst bij het ministerie van Nationale Veiligheid op verdenking van fraude en valsheid in geschrifte. Tijdens het voorarrest verslechterde zijn gezondheidstoestand drastisch en moest hij naar verluidt in kritieke toestand naar het ziekenhuis vervoerd worden. Volgens berichtgeving heeft hij in detentie verlamningsverschijnselen gekregen en is zijn zicht zowel als zijn gehoor verminderd. Bagirzade stelde te zijn mishandeld in de gevangenis vanwege zijn politieke activiteiten en die van zijn broer Yasar Bagirsoy. Zeynal Bagirzade had als actief lid van de *Popular Front Party* in Nachitsjevan in juni 2011 een protestbijeenkomst georganiseerd in het dorp Nehram in Nachitsjevan. Zeynals broer is plaatsvervangend hoofd van de *Popular Front Party* in Nachitsjevan. De zaak van Bagirzade loopt bij de rechtbank inzake zware strafbare feiten. Hij kan tussen één en twaalf jaar gevangenisstraf opgelegd krijgen.⁴⁷⁷

Er is slechts één geregistreerde ngo, *Democracy and NGO Development Resource Centre*, die door de autoriteiten nauwlettend in de gaten wordt gehouden.⁴⁷⁸ Kritiek op de autoriteiten is vrijwel niet mogelijk. Personen die zich kritisch uitlaten over de autoriteiten of zich beklagen, riskeren intimidatie, arrestatie, vervolging en in toenemende mate opname in een psychiatrische inrichting.⁴⁷⁹ Sinds 2005 heeft Nachitsjevan een eigen ombudsman. De ombudsman wordt door een bron als verlengstuk van de regering in Nachitsjevan aangemerkt. Zo zouden er gevallen bekend zijn van arrestatie van personen nadat zij een klacht hadden ingediend bij de Ombudsman. Naar verluidt intervenueert de ombudsman zelden tot nooit in klachtzaken en bevestigt de ombudsman in bijna alle gevallen de beslissingen die worden genomen door de autoriteiten.

Dienstplicht

Dienstplichtigen in Nachitsjevan dienen in de exclave zelf. De omstandigheden in het leger zijn in Nachitsjevan slechter dan in de overige gebieden van Azerbeidzjan. Zelfmoord binnen het leger komt geregeld voor.

⁴⁷⁷ Human Rights House: *Impunity for torture in Nakhchivan* (25 december 2011) Contact.az: *Strange events around Bagirzade* (6 januari 2012) en: *Zeynal Bagirzade says about the threat to his life* (29 februari 2012), RFE/RL: *Azerbaijani activist hospitalized after 'prison abuse'* (28 december 2011).

⁴⁷⁸ Medewerkers van de ngo werden in de verslagperiode bedreigd en ontvingen bedreigende en intimiderende telefoonberichten. De politie ondernam geen actie op de aangiftes die door de medewerkers werden gedaan. Malahat Nasibova: Oslo Freedom Forum 2011 (24 juni 2011), Contact.az: *Report on the situation with the human rights and freedoms in Nakhchivan AR* (4 februari 2011).

⁴⁷⁹ In maart weigerden medische instellingen in Nakhchivan medische hulp te verlenen aan Sevindik Ahmadov, een lid van de oppositionele *Popular Front Party*. Azerireport: *Opposition member refused medical treatment in Nakhchivan* (12 maart 2012), Contact.az: *Report on the situation with the human rights and freedoms in Nakhchivan AR* (4 februari 2011).

6 Situatie in Nagorny Karabach

6.1 Ontstaan van het conflict⁴⁸⁰

De enclave Nagorny Karabach behoort formeel tot het grondgebied van Azerbeidzjan. In februari 1988 verzocht het regionale bestuur van Nagorny Karabach, dat door etnische Armeniërs werd gedomineerd, aan de Opperste Sovjets van Azerbeidzjan en Armenië in te stemmen met een overdracht van het gebied aan Armenië. Het verzoek werd echter afgewezen door zowel de Azerbeidzjaanse regionale autoriteiten als de federale Sovjetautoriteiten. In de Azerbeidzjaanse steden Bakoe en Sumgait werden in 1988 en 1990 etnische Armeniërs gedood en verjaagd, hetgeen leidde tot hevige etnische spanningen tussen Azeri en Armeniërs in de enclave. De spanningen onttaardden ten slotte in etnische zuiveringen, zowel in de enclave als in Armenië en Azerbeidzjan. Velen ontvluchtten in die jaren het gebied, de meesten naar overige delen van de voormalige Sovjet-Unie. Het conflict escaleerde verder in 1990, waarna de Sovjetautoriteiten de noodtoestand uitriepen. Op 2 september 1991 verklaarde Nagorny Karabach zich onafhankelijk, drie weken later (op 21 september) gevolgd door Armenië en op 18 oktober 1991 door Azerbeidzjan. De onafhankelijkheid van Nagorny Karabach wordt tot op heden door geen enkele staat erkend.⁴⁸¹

In 1992 werd het ten noorden van Nagorny Karabach gelegen district Shaumyan, tot dan toe voornamelijk bewoond door etnische Armeniërs maar geen deel uitmakend van Nagorny Karabach, door de Azeri veroverd waarna de daar wonende Armeniërs naar Armenië of Nagorny Karabach vluchtten en uit Nagorny Karabach gevluchte Azeri hun plaats innamen. De stad Shaumyan heeft sindsdien de Azerbeidzjaanse naam Ashaghu Agcakend gekregen.

Medio 1993 hadden de Armeense strijders niet alleen de gehele enclave bezet, maar tevens het gehele gebied ten westen en ten zuiden van Nagorny Karabach, waarmee ze in totaal ongeveer zestien procent van het Azerbeidzjaanse grondgebied in handen kregen. De dorpen in deze zogenoemde bezette gebieden⁴⁸² werden verwoest. Wederopbouw heeft tot op heden met name in de stad Lachin plaats gevonden (gelegen ten westen van de enclave in de corridor die van Armenië toegang geeft tot Nagorny Karabach), met behulp van gelden afkomstig van de Armeense diaspora.

In mei 1994 werd een akkoord bereikt tussen de strijdende partijen (het zogenaamde Bishkek Protocol). Sindsdien is sprake van een wapenstilstand tussen Armenië en Azerbeidzjan. Hoewel de militaire grenzen onveranderd zijn gebleven, vinden incidenteel nog schendingen plaats van het staakt-het-vuren, vooral langs de zogenaamde *line of contact*.⁴⁸³

⁴⁸⁰ Voor een kaart van Nagorny Karabach en de zogenoemde bezette gebieden wordt verwezen naar bijlage IV.

⁴⁸¹ International Crisis Group, *Nagorno-Karabakh: Viewing the Conflict from the Ground* (14 september 2005), BBC News: *Regions and territories: Nagorno Karabakh* (10 januari 2012), Global Security: *Nagorno-Karabakh* (geraadpleegd 17 januari 2012).

⁴⁸² In Armenië en Nagorny Karabach spreekt men overigens van "bevrijde" gebieden. De in totaal zeven bezette gebieden liggen rond Nagorny Karabach op Azerbeidzjaans grondgebied. Een aantal van deze gebieden grenst direct aan Armenië.

⁴⁸³ BBC News: *Regions and territories: Nagorno Karabakh* (10 januari 2012), Caucasian Edition: *Back to basics: Preventing a new war over Nagorno-Karabakh* (15 februari 2011), News.az: *Russian official, mediators discuss*

6.2 Basisgegevens

Land

De in Azerbeidzjan gelegen etnisch Armeense enclave Nagorny Karabach beslaat in totaal 4800 vierkante kilometer en grenst uitsluitend aan (*de jure*) Azerbeidzjaans grondgebied. Stepanakert (Xankəndi in het Azerbeidzjaans) is de hoofdstad van Nagorny Karabach.

De omstreden status van Nagorny Karabach kan als volgt worden samengevat. Formeel behoort de enclave tot het grondgebied van Azerbeidzjan. *De facto* gedraagt Nagorny Karabach zich als een onafhankelijke republiek, waarbij sprake is van Armeense invloed op het bestuur en bescherming door het Armeense leger. De Azerbeidzjaanse autoriteiten hebben momenteel geen enkele zeggenschap over de enclave. Dit geldt evenmin voor de bezette gebieden die *de facto* door regering van Nagorny Karabach worden gecontroleerd. Als vergelding voor het bezet houden van Azerbeidzjaans grondgebied, houden Azerbeidzjan en bondgenoot Turkije de grenzen met Armenië en Nagorny Karabach gesloten. In oktober 2009 tekenden Armenië en Turkije evenwel twee protocollen, waarin een akkoord werd gesloten over hervatting van diplomatieke betrekkingen en heropening van de grens tussen Turkije en Armenië. Azerbeidzjan liet weten niet blij te zijn met het akkoord, daar Turkije de betrekkingen met Armenië niet had moeten normaliseren zonder een akkoord over Nagorny Karabach. De protocollen zijn echter tot op heden niet geratificeerd door beide landen. De betrekkingen tussen Turkije en Azerbeidzjan zijn sindsdien weer verbeterd waardoor heropening van de Turks-Armeense grens niet waarschijnlijk is (zie ook paragraaf 2.5).⁴⁸⁴

De munteenheid (*dram*) in Nagorny Karabach is dezelfde als in Armenië.

Bevolking

Nagorny Karabach telt volgens verschillende bronnen momenteel ongeveer tussen de 130.000 en 150.000 inwoners. In de hoofdstad Stepanakert wonen ongeveer 50.000 mensen.⁴⁸⁵ Het grootste gedeelte van de bevolking is etnisch Armeens. De rest bestaat onder meer uit Assyriërs, Grieken, Koerden, enkele Azeri en enkele Russen.

Taal

De Armeense taal (met *Karabach* dialect) is de officiële taal in Nagorny Karabach. Vrijwel iedereen beheerst deze taal goed. Veel inwoners van Nagorny Karabach spreken ook Russisch, dat als tweede taal in Nagorny Karabach wordt aangemerkt. Naast het feit dat veel hoger opgeleiden en de oudere generatie voornamelijk Russisch spreken, wordt het Russisch, naast een andere taal naar keuze, ook als verplicht vak onderwezen op scholen. De scholen in Nagorny Karabach zijn Armeenstalig. Nagorny Karabach heeft meerdere universiteiten, waaronder een staatsuniversiteit.

Staatsinrichting

Karabakh conflict (23 januari 2012), Website ministerie van Buitenlandse Zaken Nagorny Karabach: *History and current reality* (<http://www.nkr.am/en/history-and-current-reality/79/>).

⁴⁸⁴ Eurasianet: *Why the 2009 Turkey- Armenia protocols broke down* (2 maart 2012). Volkskrant: *Nagorno Karabach is geen Kosovo* (29 juni 2011), BBC News regions and territories: *Nagorno Karabach* (10 januari 2012), Caucasus Edition: *Nagorno-Karabakh and Turkish-Armenian relations: Which should be solved first?* (1 september 2011).

⁴⁸⁵ Volgens de volkstelling die in oktober 2005 werd gehouden telde Nagorny Karabach 137.737 inwoners, van wie 49.986 woonachtig in Stepanakert. Eind 2007 bedroeg dit aantal 138.800, waarvan 51.000 in Stepanakert.

Hoewel niet erkend door de internationale gemeenschap, gedraagt Nagorny Karabach zich als een onafhankelijke staat. De enclave heeft ook een eigen wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht. In de grondwet, waarmee de bevolking van Nagorny Karabach per referendum op 10 december 2006 instemde, is de onafhankelijkheid en het staatsbestel van Nagorny Karabach expliciet vastgelegd.⁴⁸⁶ Azerbeidzjan bestrijdt evenwel de geldigheid van het referendum.

De wetgevende macht berust bij een 33 zetels tellend, rechtstreeks gekozen parlement. De leden van het parlement worden gekozen voor een periode van vijf jaar. De laatste parlementsverkiezingen vonden plaats op 23 mei 2010. De *Free Motherland-party* van premier Harutyunian won de verkiezingen met 45,8% van de stemmen. De *Artsakh* partij en de *Armenian Revolutionary Federation Dashnakutiun (ARF)* werden respectievelijk tweede en derde. Hiermee bleef de zittende coalitie in stand. Er was in de verkiezingen geen serieuze tegenstand van de oppositie. De OVSE verklaarde de verkiezingen als onwettig te beschouwen aangezien de onafhankelijkheid van Nagorny Karabach internationaal niet wordt erkend.⁴⁸⁷

De uitvoerende macht berust grotendeels bij de president van Nagorny Karabach (sinds juli 2007 is dit Bako Sahakian). De president wordt rechtstreeks gekozen voor een periode van vijf jaar en mag maximaal twee termijnen dienen.⁴⁸⁸ Hij benoemt en ontslaat de premier van Nagorny Karabach (thans Arayik Harutyunian).⁴⁸⁹ De premier is de voorzitter van de regering van Nagorny Karabach, bestaande uit de premier, de vice-premier en de ministers.⁴⁹⁰ Naast de regering functioneren tien ondersteunende overheidsorganen op verschillende beleidsterreinen.⁴⁹¹ Daarnaast heeft Nagorny Karabach een eigen rechterlijke macht.⁴⁹² De eerstvolgende presidentsverkiezingen vinden plaats op 19 juli 2012.⁴⁹³

Nagorny Karabach heeft formeel eigen wetgeving, maar in de praktijk worden de wetten die in Armenië nieuw zijn aangenomen (zo goed als) onveranderd overgenomen, enkele uitzonderingen daargelaten. Voor zover over bepaalde onderwerpen door de eigen of Armeense wetgever nog geen nieuwe wetten zijn gemaakt, worden door Nagorny Karabach – net als in andere landen van de voormalige Sovjet-Unie – de oude Sovjetwetten gehanteerd.

Tussen de Armeense en Karabachse overheden bestaat vooral samenwerking en uitwisseling op het gebied van defensie. Zo dienen Armeense officieren en dienstplichtigen geregeld in het leger van Nagorny Karabach.

⁴⁸⁶ Persbericht *Armenialiberty* d.d. 12 december 2006. In deze 142 artikelen tellende grondwet is een groot aantal grondrechten opgenomen en expliciet beschreven, van directe verkiezing van president, parlement en lokaal bestuur tot de vrijheid van vereniging, vergadering en religie. Het gevoelige onderwerp terugkeer van etnische Azeri vluchtelingen komt in het document niet specifiek aan de orde. Ook de kwestie van staatsburgerschap wordt niet gedefinieerd. Persbericht Eurasianet d.d. 12.12.2006.

⁴⁸⁷ RFE/RL: *EU's Ashton says Nagorno Karabakh elections illegal* (21 mei 2010), Armenia Now: *Karabakh elections: observers are positive, EU criticizes sharply* (24 mei 2010), Caucasian Knot: *OSCE not to recognize elections in Nagorno-Karabakh* (24 mei 2010), Freedom House: *Freedom in the world 2011: Nagorno_karabakh* (25 augustus 2011), Freedom House: *Freedom in the world 2011* (25 augustus 2011).

⁴⁸⁸ Grondwet van Nagorny Karabach, Art. 62.

⁴⁸⁹ Grondwet van Nagorny Karabach, Art. 68 lid 4.

⁴⁹⁰ Grondwet van Nagorny Karabach Art. 99 lid 3. Op 25 september 2007 is bij decreet van de president vastgelegd dat er twaalf ministeries zijn. Zie de officiële website van de regering van Nagorny Karabach, <http://www.karabakh.net> (geraadpleegd op 12 maart 2012). Voor een overzicht van alle ministeries en ministers, zie www.nkrusa.org (geraadpleegd op 12 maart 2012).

⁴⁹¹ In bovengenoemd presidentieel decreet is tevens vastgesteld welke organen dit zijn. Een aantal voorbeelden: de nationale veiligheidsdienst, de belastingdienst en het departement van migratie, vluchtelingen en hervestiging en de politie van de republiek Nagorny Karabach.

⁴⁹² Grondwet van Nagorny Karabach, Hoofdstuk VI: *Judicial Power*.

⁴⁹³ Caucasian Knot: *Nagorno-Karabakh to elect its president of on July 19* (29 maart 2012)

Vluchtelingen

Tijdens het conflict om Nagorny Karabach zijn ongeveer 30.000 etnische Armeniërs vanuit Nagorny Karabach en de regio Shaumyan (formeel niet behorend tot Nagorny Karabach) naar Armenië gevlucht. Daarvan is inmiddels de helft tot tweederde naar Nagorny Karabach teruggekeerd. De regering van Armenië beschouwt de resterende vluchtelingen als ontheemden die vallen onder de hervestigingsprogramma's op Armeens grondgebied. De regering van Nagorny Karabach heeft eveneens hervestigingsprogramma's voor terugkerende vluchtelingen. Deze richten zich naar verluidt niet alleen op Nagorny Karabach zelf, maar ook op de bezette gebieden. Het aantal mensen dat zich in de bezette gebieden vestigt, is beperkt. Verschillende bronnen melden evenwel dat de Karabachse regering etnische Armeniërs stimuleert om zich in Nagorny Karabach te vestigen. De autoriteiten van Nagorny Karabach verlenen bovendien openlijk steun aan personen die zich zowel in Nagorny Karabach als de bezette gebieden willen vestigen.⁴⁹⁴ Deze steun vindt onder meer plaats in de vorm van het aanbieden van vee of renteloze kredieten. Naast Lachin is vestiging thans ook uitgebreid naar de overige bezette gebieden.⁴⁹⁵

De bezette gebieden ten westen en ten zuiden van Nagorny Karabach omvatten naast de stad Lachin en omringend gebied (delen van) de regio's Kelbadjar, Fizuli, Djebrail, Agdam, Zangelan en Kubatly. Er zijn geen officiële cijfers bekend van het aantal mensen dat in deze gebieden woonachtig is.⁴⁹⁶ Onder de huidige inwoners van deze gebieden zijn vluchtelingen van etnisch Armeense afkomst die uit Azerbeidzjan naar Armenië vluchtten, doch zich later in de bezette gebieden vestigden. De meeste inwoners zijn Armeniërs die slachtoffer waren van de aardbeving in Spitak in 1988 en die in Jerevan of elders in Armenië geen opvang vonden. Er zijn ook Armeniërs die zich om economische redenen in de bezette gebieden hebben gevestigd.

6.3 Politieke onderhandelingen over Nagorny Karabach

Onder auspiciën van de OVSE wordt door de zogenaamde *Minsk Groep* (onder co-voorzitterschap van Frankrijk, de Verenigde Staten en de Russische Federatie) al jaren gezocht naar een oplossing van het conflict. Gedurende de verslagperiode was afwisselend sprake van toenadering en van verwijdering tussen de presidenten van Armenië en Azerbeidzjan met betrekking tot hun standpunten in het vredesonderhandelingsproces.⁴⁹⁷

Op 5 maart 2011 vond er een bijeenkomst plaats in Sochi, Rusland, georganiseerd door de Russische president Medvedev. Tijdens deze bijeenkomst kwamen met name de herhaaldelijke schendingen van de staakt-het-vuren overeenkomst uit 1994 door beide partijen aan de orde. In een statement van 17 maart 2011 maande de OVSE co-voorzitters de presidenten van Azerbeidzjan en Armenië het momentum dat tijdens de top was ontstaan aan te grijpen om concrete vooruitgang te boeken in

⁴⁹⁴ IWPR, *Bid to repopulate Karabach Fraught with problems* (19 juni 2009).

⁴⁹⁵ De prikkels om zich in Nagorny Karabach en de bezette gebieden te vestigen zijn niet alleen bedoeld voor terugkeerders, maar ook voor Armeniërs die nog nooit in Nagorny Karabach hebben gewoond. Permanente vertegenwoordiging van Azerbeidzjan bij de VN (http://www.un.int/azerbaijan/the_current.htm), Persbericht RFE/RL d.d. 14 februari 2005.

⁴⁹⁶ In Lachin en omgeving wordt het inwoneraantal geschat op 7.000 en in de overige bezette gebieden op 10-15.000. Volgens de OVSE, hebben ongeveer 14.000 personen zich gevestigd in de bezette gebieden (www.osce.org/mg/76209).

⁴⁹⁷ Zie hiervoor de website van de OVSE Minsk Groep (<http://www.osce.org/mg>).

de onderhandelingen over de *basic principles*⁴⁹⁸ en het staakt-het-vuren in acht te nemen.⁴⁹⁹

In juni 2011 werd een conferentie over het Nagorny Karabach conflict in Kazan, Rusland, gehouden. In de aanloop naar de Kazan-bijeenkomst, waar ook vertegenwoordigers van de Minsk Groep voorzitters aanwezig waren, werd door zowel president Sarkisian van Armenië als president Aliyev van Azerbeidzjan beaamd dat de standpunten dicht bij elkaar waren gekomen en dat vooruitgang in het onderhandelingsproces over de *basic principles* mogelijk was. Echter, tijdens de bijeenkomst verlieten beide presidenten de onderhandelingstafel zonder dat er concrete vooruitgang was geboekt.⁵⁰⁰ De conferentie werd algemeen als een mislukking beschouwd.⁵⁰¹

Op 23 januari 2012 kwamen de Armeense en Azerbeidzjaanse presidenten opnieuw bij elkaar in Sochi, onder bemiddeling van de Russische president Medvedev. Sarkisian en Aliyev ondertekenden na afloop van de top een gezamenlijk *statement* waarin werd aangegeven dat er voortgang was geboekt in de onderhandelingen inzake de *basic principles*. In maart reisde een delegatie van de OVSE Minsk Groep naar Jerevan, Bakoe en Nagorny Karabach om met de gezamenlijke leiders van de partijen te spreken over een praktische invulling van de intenties die door de partijen in het *statement* zijn verwoord.⁵⁰²

De bemiddelaars van de Minsk Groep lieten zich gedurende de verslagperiode over het algemeen voorzichtig positief uit over vredesonderhandelingen en noemden de besprekingen constructief.⁵⁰³ Het bereiken van een akkoord over de interim status van Nagorny Karabach blijft echter een obstakel in de voortgang van de vredesbesprekingen. Armenië blijft bij het standpunt van recht op zelfbeschikking van Nagorny Karabach, de aanwezigheid van een veilige corridor tussen Armenië en Nagorny Karabach en veiligheids garanties die hervatting van vijandelijkheden uitsluiten. Azerbeidzjan daarentegen, sluit enige vorm van onafhankelijkheid van Nagorny Karabach uit. Een ander belangrijk punt binnen de onderhandelingen is de veiligheidssituatie langs de *line of contact*. Zo hebben de autoriteiten van zowel Azerbeidzjan als Armenië herhaaldelijk bij de andere partij aangedrongen op terugtrekking van hun sluipschutters langs de *line of contact*. Volgens berichtgeving bevinden zich in het grensgebied echter nog altijd veel sluipschutters waardoor jaarlijks tientallen slachtoffers vallen (zie ook paragraaf 6.4).⁵⁰⁴

⁴⁹⁸ De *basic principles* werden voor het eerst gepresenteerd tijdens de OVSE Ministeriële Raad in Madrid van november 2007 en worden daarom ook wel de *Madrid principles* genoemd. De *basic principles* bevatten afspraken over onder meer de juridische status van Nagorny Karabach, de terugkeer van ontheemden naar hun oorspronkelijke gebieden, het terugtrekken van gewapende troepen en sluipschutters, het terugbrengen van gebieden onder Azerbeidzjaans bestuur en het verschaffen van een veilige corridor tussen Nagorny Karabach en Armenië. Er moet eerst overeenstemming over de *basic principles* bereikt worden alvorens de onderhandelingen over het eigenlijke vredesverdrag kunnen beginnen. New York Times: *Azerbaijan and Armenia fail to end enclave dispute* (24 juni 2011).

⁴⁹⁹ OSCE.org: *OSCE Minsk Group co-chairs issue statement* (17 maart 2011).

⁵⁰⁰ Tijdens deze bespreking ging het voornamelijk over de mogelijke terugkeer van Azerbeidzjaanse ontheemden naar de bezette gebieden buiten Nagorny Karabach (met name de vijf gebieden van naast Lachin en Kelbadjar). Volkskrant: *Nagorno Karabach is geen Kosovo* (29 juni 2011), RFE/RL: *Kazan summit: Time for breakthrough in Nagorno-Karabakh peace process?* (24 juni 2011),

⁵⁰¹ Volkskrant: *Nagorno Karabach is geen Kosovo* (29 juni 2011), Asbarez.com: *Kazan summit ends without an agreement* (24 juni 2011).

⁵⁰² Central Asia-Caucasus Institute Analyst: *Progress made in Sochi meeting on Nagorno-Karabakh* (16 maart 2011), Eufoa.it: *The 10th round of trilateral Karabakh talks took place in Sochi* (24 januari 2012), OSCE.org: *Statement of the OSCE Minsk Group co-chairs* (6 maart 2012).

⁵⁰³ Zelfs over de top in Kazan stelde de OVSE date er weliswaar geen akkoord was bereikt, maar wel dat er vooruitgang was geboekt. OSCE.org: *OSCE Minsk Group co-chairs issue statement* (5 juli 2011).

⁵⁰⁴ Avim.org: *Snipers along the line of contact threatening a compromise solution* (21 februari 2012), Central Asia-Caucasus Institute Analyst: *Progress made in Sochi meeting on Nagorno-Karabakh* (16 maart 2011), Eufoa.it: *The 10th round of trilateral Karabakh talks took place in Sochi* (24 januari 2012).

De OVSE Minsk Groep wordt volgens een bron door velen als ineffectief beschouwd. Dit zou niet in de laatste plaats te wijten zijn aan het niet werkende systeem van co-voorzitterschap waarbinnen de regeringsleiders niet goed samenwerken. Bovendien zijn, volgens een bron, de voorzitters niet onafhankelijk. Daar staat tegenover dat er geen alternatief voor handen is voor een onderhandelingsconstructie, dat op goedkeuring van zowel Azerbeidzjan als Armenië kan rekenen en is onder bemiddeling van de Minsk Groep het uitbreken van een oorlog tot op heden voorkomen.⁵⁰⁵

In de verslagperiode heeft de *de facto* regering van Nagorny Karabach laten weten actief te willen deelnemen aan de onderhandelingen over een oplossing van het conflict tijdens de officiële OVSE-bijeenkomsten. Tot dusver hebben deze onderhandelingen alleen plaatsgevonden tussen Armenië en Azerbeidzjan. Azerbeidzjan heeft er echter geen misverstand over laten bestaan, dat het geen enkele rol voor Nagorny Karabach in de besprekingen ziet weggelegd. Ook binnen de internationale gemeenschap vindt het idee van een actieve rol van Nagorny Karabach aan de onderhandelingstafel weinig weerklank, aangezien de onafhankelijkheid van Nagorny Karabach internationaal niet wordt erkend.⁵⁰⁶

6.4 Veiligheidssituatie

In de verslagperiode heeft zich langs de grens tussen Nagorny Karabach en Azerbeidzjan, de zogenaamde *line of contact*, wederom een aantal schietincidenten voorgedaan (*zie ook paragraaf 2.4*). Schoten van sluipschutters die zich in het grensgebied ophouden, eisten in de verslagperiode naar verluidt tientallen levens, zowel aan Armeense als aan Azerbeidzjaanse kant. Hierbij vielen zowel burgerslachtoffers als slachtoffers onder het militaire personeel.⁵⁰⁷ Er hebben zich voor zover bekend geen (hevige) gevechtshandelingen voorgedaan gedurende de verslagperiode.⁵⁰⁸ Wel hebben in de verslagperiode de autoriteiten van Azerbeidzjan, Nagorny Karabach en Armenië elkaar herhaaldelijk beschuldigd van het schenden van de staakt-het-vuren overeenkomst.⁵⁰⁹

Voorts eisen de rond de *line of contact* geplaatste landmijnen nog steeds levens, zowel onder de militairen als de burgerbevolking. Sinds 2000 is de mijnopruiingsorganisatie *HALO Trust* bezig de mijnen langs de binnengrenzen van Nagorny Karabach (de grens tussen de bezette gebieden en Nagorny Karabach) te ruimen. Er is ook een staatsagentschap in Azerbeidzjan voor ontminning dat zich bezighoudt met het probleem van landmijnen in het grensgebied van Nagorny

⁵⁰⁵ Zo zou voorzitter Frankrijk teveel verwickeld zijn in het Turks-Armeense geschil over de erkenning van de genocide van 1915 en zou Rusland traditioneel op de hand zijn van Armenië. In december 2010 heeft een zogenaamde 'schaduw Minsk Groep', bestaande uit in totaal 23 deelnemers (ngo's, activisten, juristen etc.) in Tbilisi, Georgië een verklaring opgesteld waarin een diepe bezorgdheid wordt verwoord aangaande de stagnerende vredesonderhandelingen onder de auspiciën van de OVSE Minsk Groep. Statement by the foreign ministers of the OSCE Minsk Group co-chair countries (22 maart 2012).

⁵⁰⁶ Pulitzer Center: *Nagorno- Karabakh wants a seat at the table* (8 juli 2011), Avim.org: *Snipers along the line of contact threatening a compromise solution* (21 februari 2012).

⁵⁰⁷ Sluipschutters zouden dagelijks schoten afvuren. Pulitzer Center.org: *20 years after Soviet fall, peace elusive in Karabakh* (11 augustus 2011).

⁵⁰⁸ Avim.org: *Snipers along the line of contact threatening a compromise solution* (21 februari 2012), Caucasian Knot: *Nagorno-Karabakh soldier killed on border with Azerbaijan* (21 november 2011) en: *An Armenian serviceman killed in the zone of Karabakh conflict* (7 september 2011).

⁵⁰⁹ Caucasian Knot: *Parties to Nagorno-Karabakh conflict accuse each other of massive violations of ceasefire* (19 maart 2012) en: *Azerbaijan and Armenia accuse each other of breaking ceasefire* (28 januari 2012).

Karabach met Azerbeidzjan: de *Azerbaijan National Agency for Mine Action* (ANAMA).⁵¹⁰

Het komt nog steeds voor dat soldaten en burgers in de grenszone gevangen worden genomen. In incidentele gevallen betreft het dienstplichtigen die uit wanhoop over de slechte omstandigheden in het leger de grens proberen over te steken. Dit fenomeen doet zich aan beide kanten voor, aangezien zowel in Azerbeidzjan als in Armenië de omstandigheden in het leger voor dienstplichtigen slecht zijn.⁵¹¹

In maart 2011 werden in het Agdam district twee gevangen uitgewisseld tussen Armenië en Azerbeidzjan: één aan elke kant.⁵¹² Hervestiging van gevangen in een ander land is voor zover bekend al sinds een aantal jaren niet meer voorgekomen.

6.5 Mensenrechtensituatie

Formeel is in Nagorny Karabach de noodtoestand van kracht, die jaarlijks bij presidentieel decreet wordt verlengd.⁵¹³ De noodtoestand biedt de regering de mogelijkheid om burgerrechten te beperken, waaronder censuur in de media en een verbod op publieke demonstraties. Voor zover bekend werden in de verslagperiode echter geen beperkingen opgelegd op basis van de noodtoestand.⁵¹⁴

De mensenrechtensituatie in Nagorny Karabach vertoont min of meer hetzelfde beeld als de situatie in Armenië. Eerlijke rechtspraak is in de praktijk niet gegarandeerd. Rechters staan onder druk van de uitvoerende macht.⁵¹⁵ Vrije toegang tot een advocaat wordt gegarandeerd, maar in de praktijk is dit vaak niet het geval door een tekort aan advocaten. Soms treden Armeense advocaten op in rechtszaken in Nagorny Karabach. Sinds 2008 heeft Nagorny Karabach een eigen Ombudsman.⁵¹⁶

Vrijheid van meningsuiting

Net als in Armenië geniet de schrijvende pers in Nagorny Karabach een zekere mate van vrijheid. Er is een aantal regionale- en staatskranten en ook enkele ministeries geven een eigen krant uit. Nagorny Karabach heeft een eigen *Press Club*, waarvan de onafhankelijkheid wordt betwist. Het politieke magazine *Analyticon* wordt thans als meest onafhankelijke blad aangemerkt.⁵¹⁷

⁵¹⁰ Website International Campaign to Ban Landmines (www.icbl.org), Ararat Magazine.org: *Clearing mines and saving lives in Karabakh* (4 april 2011), Osservatorio Balcani e Caucaso: *Budgetary cuts cast shadow over landmine clearance in Nagorno Karabakh* (1 februari 2011), Global Security.org: *Nagorno Karabakh* (7 november 2011).

⁵¹¹ Momenteel is er één Azeri die in Armenië gevangen genomen is en drie Armeniërs die in Azerbeidzjan gedetineerd zijn.

⁵¹² De gevangenen werden via het Rode Kruis aan de andere partij overgedragen. Reuters: *Armenia and Azerbaijan exchange prisoners* (17 maart 2011).

⁵¹³ Minority Rights Group, *World Directory of Minorities: Nagorno-Karabakh (unrecognised state) Overview* (via www.minorityrights.org, geraadpleegd op 12 maart 2012); Freedom House, *Freedom in the World 2011- Nagorno-Karabakh* (25 augustus 2011)).

⁵¹⁴ Freedom House, *Freedom in the World 2011- Nagorno-Karabakh* (25 augustus 2011).

⁵¹⁵ Freedom House, *Freedom in the World 2011- Nagorno-Karabakh* (25 augustus 2011).

⁵¹⁶ Op dit moment is de ombudsman van Nagorny Karabach Yuri Harapetian. Freedom House: *Freedom in the world 2011* (25 augustus 2011), Caucasian Knot: *Armenian lawyers demand to ensure their safety at trials in Nagorno-Karabakh* (8 augustus 2011).

⁵¹⁷ Caucasian Knot: *Stepanakert offers "information armistice" to journalistst from Armenia and Azerbaijan* (10 mei 2010).

De regering controleert een groot deel van radio en televisie⁵¹⁸ en de meeste journalisten hanteren een vorm van zelfcensuur, met name over onderwerpen als Azerbeidzjan en het vredesproces. Er is in Nagorny Karabach beperkt toegang tot internet.⁵¹⁹ Verder zijn in Nagorny Karabach veel Karabachse journalisten actief voor bladen die buiten Nagorny Karabach verschijnen. Deze journalisten worden door de Karabachse autoriteiten met rust gelaten, evenals buitenlandse correspondenten.⁵²⁰ Gedurende de verslagperiode waren er evenwel berichten over dreigingen met represailles van de zijde van de Azerbeidjaanse autoriteiten jegens buitenlandse journalisten die aan verslaglegging doen over Nagorny Karabach. Buitenlandse journalisten die een visum of een stempel van Nagorny Karabach in hun paspoort hebben worden naar verluidt niet tot Azerbeidzjan toegelaten. Mogelijke represailles zijn onder meer een verbod op het nieuwsblad of de nieuwszender in Azerbeidzjan en het *persona non grata* verklaren van de betreffende persoon in Azerbeidzjan. Voor een officieel bezoek aan Nagorny Karabach is formeel voorafgaande toestemming vereist van de Azerbeidjaanse autoriteiten.⁵²¹

Vrijheid van vergadering

De vrijheid van vereniging en vergadering is beperkt. Wel is het vakbonden toegestaan zich te organiseren. Nagorny Karabach heeft ongeveer 130 tot 185 ngo's, waarvan volgens enkele bronnen slechts vijf tot vijftien actief zijn. Nagenoeg alle actieve ngo's zijn aan de overheid gelieerd.⁵²² Volgens een mensenrechtenorganisatie is het niet makkelijk om als onafhankelijke ngo te kunnen functioneren in Nagorny Karabach. Er is sprake van structurele overheidscontrole op ngo's.

Vrijheid van godsdienst

De meeste inwoners van Nagorny Karabach behoren tot de Armeense apostolische kerk (ongeveer 90%). De vrijheid van godsdienst voor andere geloofsgemeenschappen is beperkt.⁵²³

Op grond van de nieuwe wet op de Religie van januari 2009 hebben alle religieuze groeperingen in Nagorny Karabach een registratieplicht. Naast de dominante Armeense apostolische kerk is slechts een paar religieuze minderheidsgroepen officieel geregistreerd volgens de nieuwe wet. Er zijn berichten dat gedurende de verslagperiode minderheidsgroeperingen als pinkstergelovigen, adventisten, baptisten en Jehova's getuigen in hun activiteiten beperkingen hebben ondervonden. Naar verluidt weigerden de autoriteiten de registratie van gemeenschappen van Jehova's getuigen en protestantse groeperingen. Geloofsgroeperingen die bijeenkomsten hielden zonder in het bezit te zijn van een registratie, werden beboet. Baptisten en Jehova's getuigen kregen soms gevangenisstraffen omdat zij weigerden in het Karabachse leger te dienen.⁵²⁴

⁵¹⁸ Het enige publieke televisiestation zendt maar drie uur per dag uit.

⁵¹⁹ De enige onafhankelijke Karabachse website, Karabakh-Open.com, werd in 2008 gesloten. De publicatie van de enige onafhankelijke Karabachse krant, Demo, werd eveneens in 2008 gestopt.

⁵²⁰ Freedom House, *Freedom in the World 2011- Nagorno-Karabakh* (25 augustus 2011)

⁵²¹ Naar verluidt kunnen ook artiesten, zangers en andere beroemdheden te maken krijgen met represailles indien zij een bezoek brengen aan Nagorny Karabach. Trend.az: *Embassy: German Journalists personally liable for trip to Nagorno-Karabakh* (16 februari 2012), Freedom House: *Freedom in the world 2011- Nagorno- Karabakh* (25 augustus 2011).

⁵²² Freedom House, *Freedom in the World 2011- Nagorno - Karabakh* (25 augustus 2011).

⁵²³ Freedom House, *Freedom in the World 2011- Nagorno - Karabakh* (25 augustus 2011).

⁵²⁴ Caucasian Knot: *Nagorno-Karabakh: Jehova's Witness sentenced to 2,5 years for military service evasion* (9 januari 2012), Forum 18: *Nagorno-Karabakh: Conscientious objector jailed for 30 months* (17 januari 2012) Freedom House: *Freedom in the world 2011* (25 augustus 2011), US Department of State; *Azerbaijan international religious freedom report 2010* (8 april 2011).

Op grond van de wet bestaat onder meer een verbod op ongeregistreerde religieuze activiteiten, wordt staatscensuur toegepast op religieuze literatuur en is een vereiste van minimaal 100 leden voor registratie van een religieuze gemeenschap. Daarnaast zijn op grond van de nieuwe wet bekeringsactiviteiten niet toegestaan, met uitzondering van de apostolische kerk, die door de autoriteiten als officiële staatskerk wordt aangemerkt. Voorts verbiedt de wet nadrukkelijk religieuze bekeringsactiviteiten door buitenlanders. Op naleving wordt streng toegezien door de autoriteiten.⁵²⁵

Bewegingsvrijheid

Tussen Azerbeidzjan enerzijds en Nagorny Karabach en de bezette gebieden anderzijds is geen verkeer mogelijk. De grens tussen de bezette gebieden en Armenië is open en het verkeer in beide richtingen is vrij. Vanuit Armenië loopt een weg van de hoofdstad Jerevan, door de bezette corridor rond de stad Lachin, naar Stepanakert (deze weg is gedeeltelijk een snelweg en gedeeltelijk een goed begaanbare autoweg). De overgang van de grens bij Lachin is eenvoudig te passeren en wordt bewaakt door een enkele grenswacht.

Armeense staatsburgers en burgers van andere GOS-landen hebben geen visum nodig voor Nagorny Karabach. Ook Azerbeidzjaanse staatsburgers hebben geen visum nodig voor Nagorny Karabach. Voor de staatsburgers van andere landen geldt wel een visumplicht. Het visum, dat wordt uitgegeven als losbladige verklaring, kan bij de vertegenwoordiging van Nagorny Karabach in Jerevan makkelijk worden verkregen. Het ontbreken van een visum hoeft voor de binnenkomst in Nagorny Karabach geen probleem te zijn; ook na aankomst in Stepanakert kan het visum worden verkregen bij het Karabachse ministerie van Buitenlandse Zaken.

Reisdocumenten

Nagorny Karabach heeft voor zover bekend geen aparte wet op het staatsburgerschap.⁵²⁶ Wel is er een conceptwet op het staatsburgerschap in voorbereiding. De minister van Justitie van Nagorny Karabach verklaarde in januari 2011 dat de conceptwet bijna was afgerond.⁵²⁷ Tot op heden is voor zover bekend de wet nog niet aangenomen. De inwoners van Nagorny Karabach hebben in de praktijk voor het overgrote deel de Armeense nationaliteit.

De autoriteiten van Nagorny Karabach geven eigen identiteitsdocumenten af.⁵²⁸ Sinds 2004 tonen ingezetenen van Nagorny Karabach hun identiteit aan met het Armeense paspoort, dat tevens als reisdocument voor buitenlandse reizen kan worden gebruikt.⁵²⁹ Dit Armeense paspoort kan door personen van 16 jaar en ouder die afkomstig zijn uit Nagorny Karabach op eenvoudige wijze worden aangevraagd in Stepanakert. Dit geldt ook voor inwoners van Nagorny Karabach die formeel het Armeense staatsburgerschap niet bezitten. Het ministerie van Binnenlandse Zaken van Nagorny Karabach geeft de paspoorten uit. De in Nagorny Karabach uitgegeven Armeense paspoorten zijn herkenbaar aan het nummer van de afgifte-autoriteit, te

⁵²⁵ Soms weigeren de Karabachse autoriteiten religieuze groeperingen te registreren op basis van vermeende bekeringsactiviteiten. Freedom House: *Freedom in the world 2011* (25 augustus 2011), Forum 18: *Nagorno-Karabakh: Repressive new religion law signed* (5 januari 2009).

⁵²⁶ Zie de *Law of the Republic of Nagorno Karabakh on the basis of the Nagorno Karabakh Republic independent Statehood* van 1992, via www.karabakh.net, geraadpleegd op 4 april 2012. In deze wet wordt vermeld dat in de Republiek Nagorny Karabach een gemeenschappelijk staatsburgerschap is bepaald.

⁵²⁷ Baku today.net: *The draft law on citizenship of the Nagorno-Karabakh Republic is under development* (20 januari 2011).

⁵²⁸ Voor dit doel werden aanvankelijk de oude rode Sovjet paspoorten gebruikt met daarin de aanduiding 'Karabach'. Begin 2004 werden deze documenten ongeldig verklaard. Niet uitgesloten kan worden dat inwoners, woonachtig in afgelegen gebieden in Nagorny Karabach, nog in het bezit zijn van een oud Sovjet paspoort.

⁵²⁹ In dat geval wordt door het ministerie van Binnenlandse Zaken van Nagorny Karabach een stempel geplaatst in het paspoort. Het stempel toont aan dat er met het paspoort kan worden gereisd naar het buitenland.

weten 070.⁵³⁰ Registratie van de in Nagorny Karabach uitgegeven paspoorten vindt plaats in de centrale databank van Armenië.⁵³¹ Overigens zijn de Armeense autoriteiten redelijk soepel in het verlenen van het Armeense staatsburgerschap aan etnische Armeniërs afkomstig uit Nagorny Karabach.

6.6 Positie specifieke groepen

6.6.1 Positie etnische Azeri

Het precieze aantal volledig etnische Azeri in Nagorny Karabach is niet aan te geven. Vast staat dat het aantal bijzonder klein is.⁵³² Het gaat hier om Azeri die al voor 1988 in Nagorny Karabach verbleven. Zij zijn voor het merendeel partner in een gemengd huwelijk. Daarnaast zijn er nakomelingen uit gemengde huwelijken waarbij één van de ouders etnisch Azeri is.

Er zijn voorbeelden van Azeri die werkzaam zijn in de gezondheidszorg of zelfs een baan hebben bij de overheid.⁵³³ Ook zijn er zonen uit gemengde huwelijken die in het Karabachse leger dienen. Voor zover bekend, woonden deze mensen al in Nagorny Karabach voordat de oorlog uitbrak. De meesten van hen wonen in Stepanakert, de rest woont in de dorpen en steden als Martouni en Mardakert.

Omdat de leefgemeenschappen in Nagorny Karabach hecht zijn, kent bijna iedereen in zijn directe omgeving deze Azeri. Zij worden geacht de Armeense kant in het conflict te hebben gekozen en worden met rust gelaten. Deze Azeri spreken doorgaans vloeiend Armeens. Sommigen hebben hun eigen naam gehouden, anderen hebben een Armeense naam aangenomen. Zij ondervinden in Nagorny Karabach geen aan hun afkomst gerelateerde problemen.

Anders is het volgens de bronnen wanneer etnische Azeri, die vóór of tijdens de oorlog uit Nagorny Karabach zijn vertrokken, naar Nagorny Karabach zouden terugkeren. Zij zouden door de bevolking van Nagorny Karabach met wantrouwen en mogelijk vijandigheid worden bejegend. Deze Azeri hebben door hun lange verblijf buiten het land een andere achtergrond dan de inwoners van Nagorny Karabach. De kans is aanwezig dat de bevolking de Azeri die naar Nagorny Karabach zouden terugkeren, beschouwt als spionnen van Azerbeidzjan.

6.6.2 Dienstplichtigen

In Nagorny Karabach is de dienstplicht in de grondwet opgenomen.⁵³⁴ De dienstplicht is vastgelegd in de Wet op Militaire Dienstplicht (laatstelijk gewijzigd in 2006) en de Wet op Militaire Verplichtingen (uit 2001). Nagorny Karabach kent op grond van de Wet op de Militaire Dienstplicht van 2002 een algemene dienstplicht

⁵³⁰ Ook aan het stempel van het uitgevend politiekantoor is te zien dat men met een Armeens paspoort uit Nagorny Karabach te maken heeft. Zie ook International Crisis Group, *Nagorno-Karabakh: Viewing the Conflict from the Ground*, 14 september 2005.

⁵³¹ Nagorny Karabach heeft eigen apparatuur om paspoorten mee af te drukken; het systeem is verbonden met de databank van Armenië.

⁵³² De delen van Nagorny Karabach waar voor het conflict veel etnische Azeri leefden zijn nu goeddeels verlaten. *The Economist: Nagorno Karabakh, conflict on ice* (28 oktober 2011), Freedom House: *Freedom in the world 2011* (25 augustus 2011), Global Security.org: *Nagorno-Karabakh* (7 november 2011).

⁵³³ De huidige vice-minister van Defensie (Atadjanyan) is een etnische Azeri; Zijn vader is Azeri, maar hij heeft de achternaam van zijn moeder aangenomen.

⁵³⁴ Grondwet van Nagorny Karabach, Art. 57.

voor alle mannen in de leeftijd tussen 18 en 27 jaar.⁵³⁵ De duur van de militaire dienstplicht bedraagt voor alle dienstplichtigen twee jaar, vanaf het moment waarop men daadwerkelijk bij de strijdkrachten is ingelijfd.

De strijdkrachten omvatten volgens bronnen naar schatting tussen 15.000 en 20.000 manschappen. Het precieze aantal Armeense staatsburgers dat dient in het Karabachse leger is niet bekend, maar bronnen spreken over een groot aantal. Het legerkader is vrijwel geheel afkomstig uit Nargorny Karabach.

Er zijn geen aanwijzingen dat zich gedurende de verslagperiode wijzingen hebben voorgedaan in de rekruteringsprocedure van militairen. Dit geldt eveneens voor de gronden om uitstel of vrijstelling van de dienstplicht te krijgen. Derhalve wordt hiervoor verwezen naar het algemeen ambtsbericht Armenië van februari 2012.⁵³⁶

Alternatieve dienstplicht

De grondwet van Nagorny Karabach voorziet niet in de mogelijkheid van alternatieve dienstplicht. Zolang het land in staat van conflict verkeert, worden alle dienstplichtigen geacht nodig te zijn voor het leger.⁵³⁷ Het leger in Nagorny Karabach heeft veel steun en sympathie onder de bevolking. In het algemeen zien jongens en mannen het als vanzelfsprekend om in het leger te dienen. Personen die met beroep op gewetensbezwaren toch weigeren hun militaire dienst te vervullen, kunnen wegens dienstweigering strafrechtelijk worden vervolgd (zie hieronder). Strafvervolgning vindt ook daadwerkelijk plaats. De minister van Defensie verklaarde in januari 2012 dat er geen plannen zijn een wet op de alternatieve dienstplicht in te voeren in Nagorny Karabach.⁵³⁸

Bestrafing

Dienstweigering en desertie, alsmede andere misdrijven tegen het leger van Nagorny Karabach, zijn strafbaar. Het Armeense Wetboek van Strafrecht van 1 augustus 2003 wordt ook in Nagorny Karabach toegepast met betrekking tot de strafmaat voor dienstweigering en desertie. De strafmaten geldend in oorlogstijd, worden sinds de wapenstilstand van mei 1994 niet meer toegepast. Net als in Armenië, wordt in Nagorny Karabach dienstweigering door het Openbaar Ministerie vervolgd en desertie door de militaire aanklager.⁵³⁹

⁵³⁵ Volgens artikel 9 van de Wet op de Militaire Dienstplicht kunnen onder omstandigheden ook vrouwen in de leeftijd tussen 18 en 35 jaar bij de strijdkrachten van Nagorny Karabach dienen.

⁵³⁶ Zie hiervoor website rijksoverheid: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/ambtsberichten/2012/02/13/armenie-2012-02-10.html>.

⁵³⁷ De Wet op de Militaire Dienstplicht van Nagorny Karabach bepaalt dat alternatieve dienstplicht mogelijk is "in de bij wet voorziene gevallen". De "bij wet voorziene gevallen" zijn echter niet nader omschreven of in aparte wetgeving geregeld.

⁵³⁸ Caucasian Knot: *Nagorno-Karabakh: Jehova's Witness sentenced to 2,5 years for military service evasion* (9 januari 2012).

⁵³⁹ Zie hiervoor website rijksoverheid: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/ambtsberichten/2012/02/13/armenie-2012-02-10.html>.

7 Bijlage(n)

7.1 Geraadpleegde literatuur

- ABC.az: *Azerbaijani Cabinet of Ministers Permits to Evict Refugees and IDP's* (21 januari 2012)
- ABC.az: *Elmira Suleymanova Elected Azerbaijan's Ombudsman for Second Time Running* (5 maart 2010)
- ABC.az: *Only One Appeal to Azerbaijan's MIA Hotline Proved Trafficking Case* (5 mei 2011)
- Academia.edu: *Azerbaijan-Russian Relations; an Analysis of Hegemony* (22 april 2011)
- Ahlulbayt News Agency: *Azerbaijani Women Actively Participate in Protecting State Borders* (8 maart 2011)
- Amnesty International (AI): *Activist Detained After Calling for Protest: Bakhtiyar Hajiyev* (9 maart 2011)
- AI: *Annual Report 2011 Azerbaijan*
- AI: *Azerbaijan Must Halt Crackdown on Protest Organizers* (7 maart 2011)
- AI: *Azerbaijan Urged to End Harassment of Activists* (19 november 2010)
- AI: *International Community Must Act on Azerbaijan Crackdown* (16 november 2011)
- AI USA: *It's Time for Women's Rights in South Caucasus* (1 juni 2011)
- Apa.az: *Azerbaijan Committee Against Torture Releases Annual Report 2011* (21 december 2011)
- Apa.az: *Azerbaijan Parliament Approves Amendments to the Law on Identity Card of the Citizen of Azerbaijan Republic* (30 december 2011)
- Apa.az: *Azerbaijani Defense Ministry Establishes Hotlines Regarding Conscription* (30 juni 2011)
- Apa.az: *Kuwait's Delegation Raises Issue on Abu Bakr Mosque in Azerbaijan Parliament* (17 oktober 2011)
- Ararat Magazine: *Clearing Mines and Saving Lives in karabakh* (4 april 2011)
- Armenia Now: *Karabakh Elections: Observers Are Positive, EU Criticizes Sharply* (24 mei 2010)
- Article 19: *Azerbaijan: PACE Must Demand Freedom for Political Prisoners* (24 januari 2012)
- Article 19: *Azerbaijan: Seven Years On, Still No Justice for Elmar Huseynov* (2 maart 2012)
- Article 19: *Free Expression Under Attack: Azerbaijan's Deteriorating Media Environment* (oktober 2010)
- Asbarez.com: *Kazan Summit Ends Without an Agreement* (24 juni 2011)
- Asia News: *Azerbaijan Baku: Unregistered Christians Forbidden to Pray Together* (13 april 2011)
- Asia News: *Azerbaijani Parliament to Discuss New, More Restrictive Rules on Religious Freedom* (8 juni 2011)
- Avciya.az: *Ministry of Defense Creates Helpline* (1 april 2011)
- Avim.org: *Snipers Along the Line of Contact Threatening a Compromise Solution* (21 februari 2012)
- Azer News: *OSCE Office Supports Implementation of Domestic Violence Prevention Law* (12 maart 2011)
- Azer News: *Talks Launched to Create New Opposition Alliance* (15 juli 2010)
- Azerbaijan Committee Against Torture: *List of Persons Died of Tortures and Suicide Persons Exposed to Inhuman Treatment* (2012 Report)

- Azerbaijan Gender Information Center: *Traditional Family Institute in Azerbaijan is in Crisis* (maart 2012)
- Azerbaijan in the World: *Azerbaijan Joins Non Aligned Movement* (1 juni 2011)
- Azerbaijan Institute for Regional and Strategic Researches: *Weekly Military Analytical Review nr. 51/107* (januari 2012)
- Azerbaijan Penal Reform: *UNICEF; Law on Juvenile Justice in Azerbaijan to Solve Problems with Child Protection* (6 september 2011)
- Azeri Report: *Azadlig Bloc Dissolved, PFFA-Musavat Bloc is in Creation* (14 juli 2010)
- Azeri Report: *Azerbaijan's Anti-corruption Drive: Fact or Fallacy?* (februari 2012)
- Azeri Report: *Opposition Member Refused Medical Treatment in Nakhchivan* (12 maart 2012)
- Azeri Report: *PFFA and Musavat United in PFFA-Musavat Election Bloc* (8 september 2010)
- Baku Today: *Fakhroddin Abbaszoda: Results the Census of Azerbaijan Suggestive* (23 juli 2011)
- Baku Today: *The Draft Law on Citizenship of the Nagorno-Karabakh is Under Development* (20 januari 2011)
- BBC News: *Azerbaijan's Crackdown on Dissent Condemned by Amnesty* (16 november 2011)
- BBC News: *Eurovision 2012: Azerbaijan's Gays Not Welcome at Home* (15 september 2011)
- BBC News: *Evicted in Baku to Make Way for Eurovision* (22 december 2011)
- BBC News: *Regions and Territories, Nagorno Karabakh* (10 januari 2012)
- Beam Research: *Azerbaijan: International Organizations Condemn Abduction and Beating of Seymur Khaziev* (29 maart 2011)
- Caspian Information Centre: *Azerbaijan Junks Corrupt Call-up System* (24 februari 2012)
- Caspian Intelligence: *Karabakh Snipers; a Microcosm of the Conflict* (29 november 2011)
- Caucasian Edition: *Back to Basics: Preventing a New War Over Nagorno Karabakh* (15 februari 2011)
- Caucasus Edition: *Internally Displaced Persons: The Case of Azerbaijan* (1 november 2010)
- Caucasus Edition: *Nagorno-Karabakh and Turkish-Armenian Relations: Which Should Be Solved First?* (1 september 2011)
- Caucasian Knot: *A Flashmob with the Demand of Release of Prisoners of Conscience Passed Off in Baku* (3 april 2012)
- Caucasian Knot: *An Armenian Serviceman Killed in the Zone of Karabakh Conflict* (7 september 2011)
- Caucasian Knot: *An Armenian Soldier Killed in the Zone of Karabakh Conflict* (24 januari 2012)
- Caucasian Knot: *Azerbaijan and Armenia Accuse Each Other of Breaking Ceasefire* (28 januari 2012)
- Caucasian Knot: *Azerbaijan: Literature of Jehovah's Witnesses Confiscated from a Local Woman* (30 april 2011)
- Caucasian Knot: *Azerbaijan: Oppositional Rally Demands Early Parliamentary Elections* (8 april 2012)
- Caucasian Knot: *Azerbaijani SC Leaves Human Rights Defender Vivadi Iskenderov in Prison* (10 april 2012)
- Caucasian Knot: *Baku Court of Appeal Upholds Sentence to Journalist Fattulaev* (25 januari 2011)

- Caucasian Knot: *Criminal Liability for Coercion to Marriage Enacted in Azerbaijan* (16 november 2011)
- Caucasian Knot: *In Azerbaijan, Arrested Oppositional Activist Complains of Being Pressed at SIZO* (13 januari 2012)
- Caucasian Knot: *In Azerbaijan, Court Forbids Authorities to Interfere with Import of Jehovah's Witnesses Literature in the Country* (9 november 2011)
- Caucasian Knot: *In Azerbaijan, Oppositionists Who United into Public Chamber Are Ready for New Protests* (9 januari 2012)
- Caucasian Knot: *In Baku, Court Sentences Seven Activists of Musvat Party and PFP to Administrative Arrests* (9 april 2012)
- Caucasian Knot: *In 2011 Four Persons Were Killed by Mine and Shell Explosions in Azerbaijan* (10 januari 2012)
- Caucasian Knot: *Investigation on Threats to Employees of Khural Newspaper Launched in Azerbaijan* (9 december 2011)
- Caucasian Knot: *Mamedli: Situation with Human Rights in Azerbaijan on the Eve of Eurovision 2012 Becomes Worse* (23 januari 2012)
- Caucasian Knot: *Meeting of PACE's Committee on Political Prisoners cancelled in Paris* (15 november 2011)
- Caucasian Knot: *Nagorno-Karabakh: Jehovah's Witness Sentenced to 2,5 Years for Military Service Evasion* (9 januari 2012)
- Caucasian Knot: *Nagorno-Karabakh Soldier Killed on Border with Azerbaijan* (21 november 2011)
- Caucasian Knot: *Nagorno -Karabakh To Elect Its President on July 19* (29 maart 2012)
- Caucasian Knot: *NFHRH Demands to Resume its Office in Azerbaijan* (10 maart 2012)
- Caucasian Knot: *Oppositionists in Azerbaijan Got a Permission of Holding a Meeting on April, 8* (5 april 2012)
- Caucasian Knot: *Over 120 Thousand Signatures in Protection of Hijab Collected in Azerbaijan* (12 augustus 2011)
- Caucasian Knot: *OSCE Not To Recognise Elections In Nagorno Karabakh* (24 mei 2010)
- Caucasian Knot: *Parties to Nagorno-Karabakh Conflict Accuse Each Other of Massive Violations of Ceasefire* (19 maart 2012)
- Caucasian Knot: *Popov, Accused of Desertion, States at Trial He Was Beaten at Brick Factories in Dagestan* (20 januari 2012)
- Caucasian Knot: *Project of Preventive Reaction Group to Facts of Pressure on Journalists Launched in Azerbaijan* (7 december 2011)
- Caucasian Knot: *The National Plan of Actions in the Sphere of Human Rights in Azerbaijan Caused Conflicting Estimations* (5 januari 2012)
- Caucasian Knot: *Theologian Masim Novruzov Convicted in Azerbaijan* (29 november 2011)
- Caucasus Edition: *Russian Hegemony and the Nagorno Karabakh Conflict Resolution: a Quandary or an Impasse?* (1 oktober 2010)
- Caucasus Research Resource Center (Eurasia Partnership Foundation): *Adoption of the Law on Domestic Violence in Azerbaijan; Prospects and Challenges* (15 maart 2011)
- Central Asia-Caucasus Institute Analyst (Cacianalyst): *Azerbaijan Seeks to Curb Rampant Corruption* (3 februari 2011)
- Cacianalyst: *How Serious is Azerbaijan's Anti-corruption Campaign?* (3 februari 2011)
- Cacianalyst: *Progress Made in Sochi Meeting on Nagorno-Karabakh* (16 maart 2011)
- Center for Economic and Social Development (CESD): *EU Kick-off Visa Facilitation Negotiations with Azerbaijan* (5 maart 2012)

- Central Intelligence Agency (CIA): *The World Factbook Azerbaijan*
- Citizens Labour Rights Protection League (CLRPL): *Monitoring Report Government Hotline Services in Azerbaijan (2009)*
- Commissioner for Human Rights (ombudsman) in the Republic of Azerbaijan: *Annual Report on Provision and Protection of Human Rights and Freedoms in the Republic of Azerbaijan 2010 (2011)*
- Commissioner for Human Rights (ombudsman) in the Republic of Azerbaijan: *Parallel report on implementation of the international covenant on economic, social and cultural rights (ICESCR, 2011).*
- Committee on the Rights of the Child: *Report of Azerbaijan on the Sale of Children and on Children Involved in Armed Conflict (18 januari 2012)*
- Committee to Protect Journalists: *Azerbaijan Denies Fattulayev's Appeal, Defies ECHR Ruling (1 februari 2011)*
- Committee to Protect Journalists: *Freeing Eynulla Fattulayev (8 december 2011)*
- Congressional Research Service: *Armenia, Azerbaijan and Georgia: Political Developments and Implications for U.S. Interests (27 oktober 2011)*
- Connection-ev.de: *Azerbaijan: Detention of Youth Activist Highlights Failure to Provide Alternative Military Service (maart 2011)*
- Contact.az: *Horror in Gobustan Prison (9 augustus 2011)*
- Contact.az: *Life of Idrak Abbasov Out of Danger, Say Doctors (18 april 2012)*
- Contact.az: *Political Events of 2011 (30 december 2011)*
- Contact.az: *Report on the Situation with the Human Rights and Freedoms in Nakhchivan AR (4 februari 2011)*
- Contact.az: *Strange Events Around Bagirzade (6 januari 2012)*
- Contact.az: *The Young Activists of Musavat Party Are Arrested for Three Days (1 februari 2012)*
- Contact.az: *Zeynal Bagirzade Says About the Threat to His Life (29 februari 2012)*
- Council of Europe (CoE): *CONF/PLE (2011) REC C4: Opinion of the Expert Council on Ngo Law on the Amendments in 2009 on the Ngo Law in Azerbaijan*
- CoE: *Member State Data; Azerbaijan*
- CoE: *Nationality and the child; Birth registration: Statelessness and other repercussions for unregistered children (3rd European Conference on Nationality, Straatsburg oktober 2004)*
- CoE: *Report By Thomas Hammarberg, Commissioner for Human Rights of the Council of Europe (juni 2010)*
- CoE: *Report of the Azerbaijani Government on the Visit to Azerbaijan Carried Out By the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 8 to 12 December 2008 (26 november 2009)*
- CoE, Venice Commission: *Law on Political Parties of the Republic of Azerbaijan, CDL-REF (2011) 035 (1 juli 2011)*
- Counterpart.org: *Civil Society Project in Azerbaijan (2012)*
- Democracy and Human Rights Resource Centre: *The European Court Requested a New Inquiry to Azerbaijan Government on One More Complaint (16 maart 2011)*
- Democracy Digest: *Azerbaijan: Activists Ring the Bells over Right Curbs, Complain of International Indifference (2 november 2011)*
- Der Spiegel: *Activists Hope Contest Will Improve Human Rights (8 februari 2012)*

- Der Spiegel: *Azerbaijan Seeks to Burnish Image Ahead of Eurovision Songfestival* (4 januari 2012)
- Economist Intelligence Unit (EIU): *Azerbaijan Country Report December 2011*
- Etiraz.com: *Evaluating Islamists' Strength in Azerbaijan* (13 augustus 2011)
- Etiraz.com: *Public Chamber Raises Question of Ilham Aliyev's Resignation* (9 januari 2012)
- Etiraz.com: *There Are 11 New Political Prisoners in Azerbaijan* (8 september 2011)
- Eufoa.it: *The 10th Round of Trilateral Karabakh Talks Took Place in Sochi* (24 januari 2012)
- Eurasia Review: *Azerbaijan: Non-combat Deaths Put Military Reforms in Spotlight* (15 november 2011)
- Eurasianet: *Azerbaijan, a Model of Tolerance* (7 april 2011)
- Eurasianet: *Azerbaijan: Arrest of Islamic Party Leader Puts Religion in the Political Spotlight* (11 januari 2011)
- Eurasianet: *Azerbaijan: Baku Confronting Issue of Early Marriages* (24 juni 2011)
- Eurasianet: *Azerbaijan: facing a Choice Between NATO and NAM?* (30 juni 2011)
- Eurasianet: *Azerbaijan: Government Closes Two International Ngo's* (19 april 2011)
- Eurasianet: *Azerbaijan: Islamic Party Trial Brings Fresh Scrutiny to Religious Hamlet* (19 augustus 2011)
- Eurasianet: *Azerbaijan Moves to Dump Russian Last Name Endings* (10 januari 2011)
- Eurasianet: *Baku's Natural Gas Discoveries Reviving Interests in Caspian Pipelines* (17 oktober 2011)
- Eurasianet: *Eurovision in Baku: Can Azerbaijan handle the Gay Dimension of European Pop?* (6 februari 2012)
- Eurasianet: *Evaluating Baku's Attitude Toward the Gulen Movement* (16 februari 2012)
- Eurasianet: *Fighting Corruption in Azerbaijan: A Mission with Teeth?* (23 februari 2011)
- Eurasianet: *Is Fattullaev's Release Related to Eurovision Preparation?* (27 mei 2011)
- Eurasianet: *Why the 2009 Turkey-Armenia Protocols Broke Down* (2 maart 2012)
- Europa World: *Azerbaijan*
- European Commission Against Racism and Intolerance (ECRI): *Report on Azerbaijan (Fourth Monitoring Cycle, 31 mei 2011)*
- European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission): *Opinion on the Compatibility with Human Rights Standards of the Legalisation on Non-governmental Organisations of the Republic of Azerbaijan* (19 oktober 2011)
- European Council on Refugees and Exiles: *Guidelines on the Treatment of Chechen IDP's, Asylum Seekers and Refugees in Europe* (maart 2011)
- European Court for Human Rights (ECHR): *Complaints by Armenian Refugee Displaced During The Nagorno Karabakh Conflict Admissible* (januari 2012)
- European Digital Rights: *ECHR to Analyze Azeri Bloggers' Complaint Against Unjust Imprisonment* (7 september 2011)
- Extractive Industries Transparency Initiative (EITI): *Azerbaijan*
- Foreign and Commonwealth Office: *Azerbaijan Country Profile* (29 november 2011)

- Foreign Policy Association: *Iranian Ayatollah Praises Rafiq Tagi's Assassins* (29 november 2011)
- Forum 18: *Azerbaijan: Continued Defiance of UN and Council of Europe* (22 februari 2011)
- Forum 18: *Azerbaijan: Warned for Meeting Without State Permission, Legal Status Applications Still Delayed* (27 juli 2011)
- Forum 18: *Nagorno-Karabakh: Conscientious Objector Jailed for 30 Months* (17 januari 2012)
- Forum 18: *Nagorno-Karabakh: Repressive New Religion Law Signed* (5 januari 2009)
- Forum 18: *Without Registration You Can't Pray* (22 december 2011)
- Freedom House: *Azerbaijan's Freedom on the Net* (25 mei 2011)
- Freedom House: *Freedom on the Net 2011* (18 april 2011)
- Frontline Defenders: *Azerbaijan: Break-in at the offices of the Institute of Peace and Democracy and Women Crisis Center* (6 april 2012)
- Gender and Development: *Report Discrimination and Violation Against Lesbians, Bisexual Women and Transgender People in Azerbaijan Republic, Presented for the 44th Session of CEDAW* (2009)
- Global Security: *Nagorno-Karabakh* (11 juli 2011)
- Global Voices: *Azerbaijan: Hijab Ban Introduced in Schools* (15 december 2010)
- Guardian: *Why is Azerbaijan Still a Member of the Council of Europe* (29 juni 2010)
- Hjalmarson Foundation: *Limited Freedom on the Net in Azerbaijan* (18 september 2011)
- Human Rights House (HRH): *Azerbaijan Continues to Ignore its International Obligations* (9 juli 2010)
- HRH: *Azerbaijan: Opposition Activist and Journalist Abducted and Beaten* (30 maart 2011)
- HRH: *Azerbaijan Releases Young Activist* (9 januari 2012)
- HRH: *Impunity for Torture in Nakhchivan* (25 december 2011)
- HRH: *Statement on the Closing of the Human Rights House Azerbaijan* (11 maart 2011)
- HRH: *Venice Commission Critical to Azerbaijan Ngo Law* (23 november 2011)
- Human Rights in the XXI Century – Azerbaijan Foundation: *Law on Defamation May be Adopted this Year* (januari 2012)
- Human Rights Watch (HRW): *Beaten, Blacklisted and Behind Bars; the Vanishing Space for Freedom of Expression in Azerbaijan* (oktober 2010)
- HRW: *Homeowners Evicted for City Beautification* (29 februari 2012)
- HRW: *"They Took Everything From Me"; Forced Evictions, Unlawful Expropriations, and House Demolitions in Azerbaijan's Capital* (februari 2012)
- HRW: *World Report 2012: Azerbaijan* (januari 2012)
- Human Rights Without Frontiers International: *Report on IDP's in Azerbaijan* (9 februari 2011)
- Hurriyet Daily News: *Armenia Expects Russian Support in Karabakh War* (20 mei 2011)
- Ictnews.az: *Biometric Passports to be Issued in Azerbaijan in 2012* (15 september 2011)
- IExplore.com: *Armenia Travel Guide*
- Index Mundi: *Azerbaijan Trafficking in Persons* (9 januari 2012)
- Institute for Reporters Freedom and Safety (IRFS): *Musavat Party Activists Arrested* (1 februari 2012)

- Institute for War and Peace Reporting (IWPR): *Armenia-Azerbaijan: Those Who Remained* (15 februari 2010)
- IWPR: *Armenian-Azeri Dispute Shifts to European Court* (17 juni 2011)
- IWPR: *Azeri Lifers Demand Sentence Review, CRS no. 299* (10 augustus 2005)
- IWPR: *Azeri Transsexuals Face Social Stigma* (15 januari 2010)
- IWPR: *Bid To Repopulate Karabakh Fraught with Problems* (19 juni 2009)
- IWPR: *Curbing Child Marriage in Azerbaijan* (18 juli 2011)
- IWPR: *Plight of Single Mothers in Azerbaijan* (6 mei 2011)
- Interfax: *Riots in Azeri Town of Quba Continue* (1 maart 2012)
- Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC): *Azerbaijan: After Some 20 Years IDP's Still Face Barriers to Self-reliance* (December 2010)
- IDMC: *Azerbaijan: Early Marriage* (December 2012)
- IDMC: *Figures of Nagorno Karabakh* (9 december 2010)
- IDMC: *Global Statistics: IDP Country Figures* (December 2010)
- International Committee of the Red Cross: *Azerbaijan: ICRC Hands Over Tuberculosis Control Programme in Prisons* (29 maart 2011)
- International Crisis Group (ICG): *Azerbaijan: Vulnerable Stability* (September 2010)
- ICG: *Tackling Azerbaijan's IDP Burden* (27 februari 2012)
- ICG: *Viewing the Conflict from the Ground* (14 september 2005)
- International Freedom of Expression Exchange (IFEX): *Appeal of Jailed Youth Activist Rejected* (7 juli 2011)
- IFEX: *IRF staffer, freelance journalist attacked* (22 juni 2011)
- International Press Institute: *Amnesty International Report Details Crackdown on Dissent in Azerbaijan* (16 november 2011)
- Internews Azerbaijan: *Azerbaijan Journalism in Deep Crisis* (9 juli 2011)
- Itar/Tass: *Russian Language Has Unique Status in Azerbaijan* (25 december 2011)
- ITV.az: *Amendments to the Law on Identity Card of the Citizen of Azerbaijan Republic Approved* (30 december 2011)
- Jurist.org: *A Call for Reform: Azerbaijan's Repression of Controversial Lawyers* (3 november 2011)
- Landmine and Cluster Munition Monitor: *Azerbaijan* (juni 2010)
- Leonidas Donskis: *Religious Freedom in Azerbaijan* (6 mei 2011)
- Madikazemi: *Azerbaijan's Eurovision Welcome for Gays Questioned Again* (21 september 2011)
- Malahat Nasibova: *Oslo Freedom Forum* (24 juni 2011)
- Minority Rights Group: *World Directory of Minorities: Azerbaijan Profile*
- Minority Rights Group: *World Directory of Minorities: Nagorno Karabakh*
- Mission Network News (MNN): *Amendment to Law will Make Registration Even Harder in Azerbaijan* (16 juni 2011)
- MNN: *Azerbaijan to Tighten Restrictions on Religious Literature* (7 november 2011)
- News.az: *Azerbaijan Speeds Up Works to Introduce Biometric Passports* (22 juni 2011)
- News.az: *Azerbaijan to Adopt Law on Defamation this Year* (22 juli 2011)
- News.az: *Azerbaijan to Continue Fighting Corruption* (21 februari 2012)
- News.az: *Azerbaijani Authorities Register 570 Religious Communities* (31 januari 2012)
- News.az: *Azerbaijani Child Killed by Armenian Sniper* (9 maart 2011)
- News.az: *Azerbaijani Facebook Users Increase Sharply in January* (28 januari 2012)
- News.az: *Azerbaijani Media not Ready for Law on Protection from Defamation* (29 oktober 2011)

- News.az: *Azerbaijan's Parliament to Debate Raising Age for Marriage* (26 oktober 2011)
- News.az: *Campaign Week Against Human Trafficking* (5 mei 2011)
- News.az: *Council of Europe Welcomes Azerbaijan's Human Rights Plan* (24 januari 2012)
- News.az: *Criticism of Amnesty International Report on Azerbaijan as Utopian* (9 december 2011)
- News.az: *Future of Azerbaijan-Iran Ties Depends on Iran's Relations with Russia, Turkey* (4 november 2011)
- News.az: *Good Attitude to Russian Language in Azerbaijan Boosts Relations* (23 december 2011)
- News.az: *Iranian Students Accuse Azerbaijan of Anti-religious Policy* (9 januari 2012)
- News.az: *Meeting Held in Azerbaijan's National Ngo Forum* (7 juli 2011)
- News.az: *MP Regrets International Criticism of Rights in Azerbaijan* (21 april 2011)
- News.az: *Name Change Rules Approved in Azerbaijan* (16 mei 2011)
- News.az: *National Action Plan Aims to Reach Targets Defined by Development Strategy* (29 december 2011)
- News.az: *Russian Official, Mediators Discuss Karabakh Conflict* (23 januari 2012)
- News.az: *Terror Charges Brought Against Islamic Party Leader* (21 januari 2011)
- News.az: *Treaty Between Azerbaijan and Turkey Ratified* (18 februari 2011)
- New York Times (NYT): *Azerbaijan and Armenia Fail to End Enclave Dispute* (24 juni 2011)
- NYT: *Azerbaijan: Ruling Party Takes majority of Seats in Elections* (8 november 2010)
- NYT: *Offices of Activist Bulldozed in Azerbaijan* (12 augustus 2011)
- Norwegian Helsinki committee (NHC): *NHC Input to Preparatory Meeting Azerbaijan-EU Human Rights Subcommittee* (14 november 2011)
- OSCE, Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR): *Azerbaijan Parliamentary Elections Election Observation Mission Final Report* (25 januari 2011)
- OSCE: *OSCE Helps to Prevent Domestic Violence in Azerbaijan's Regions* (5 augustus 2011)
- OSCE: *OSCE Minsk Group Co-chairs Statements*
- OSCE Review Conference November 2010: *Information on the Activities of the Commissioner for Human Rights (ombudsman) of the Republic of Azerbaijan* (november 2010)
- OSCE: *Trial Monitoring Report 2010*
- Osservatorio Balcani e Caucaso (OBC): *Azerbaijan: Oil, Freedom and the International Press* (4 november 2011)
- OBC: *Bloggers in Azerbaijan back to Freedom* (15 december 2010)
- OBC: *Budgetary Cuts Cast Shadow Over Landmine Clearance in Nagorno Karabakh* ((1 februari 2011)
- Penal Reform International: *PRI e-newsletter, augustus 2011*
- Press TV: *Corruption on the Rise in Azerbaijan Army* (16 juli 2011)
- Press TV: *Protesters Slam Hijab Ban in Azerbaijan* (6 mei 2011)
- Protection Project.org: *A Human Rights Report on Trafficking in Persons, Especially Women and Children* (juli 2010)
- Pulitzer Center: *Nagorno-Karabakh Wants a Seat at the Table* (8 juli 2011)
- Pulitzer Center: *20 Years After Soviet Fall, Peace Elusive in Karabakh* (11 augustus 2011)

- Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL): *Abuse Allegations Highlight Child Protective Strains in Azerbaijan* (1 juni 2009)
- RFE/RL: *At Least One Dead in Azerbaijan Shoot-outs* (6 april 2012)
- RFE/RL: *Azerbaijan Arrests 22 for Allegedly Plotting US, Israeli Attacks* (14 maart 2012)
- RFE/RL: *Azerbaijan Joins Ranks of Non-Aligned Movement* (25 mei 2011)
- RFE/RL: *Azerbaijan Launches Anti-corruption Hotline* (4 maart 2011)
- RFE/RL: *Azerbaijan Says Al-Qaeda-Linked Militant Leader Killed* (18 april 2012)
- RFE/RL: *Azerbaijan to Reform Military Conscription* (7 maart 2012)
- RFE/RL: *Azerbaijan Urged to Free Political Prisoners Ahead of Eurovision* (27 mei 2011)
- RFE/RL: *Azerbaijan Won't Give Visa to PACE Rapporteur* (18 augustus 2011)
- RFE/RL: *Azerbaijani Activist Hospitalised After Prison Abuse* (28 december 2011)
- RFE/RL: *Azerbaijani Governor Fired After Rioting* (2 maart 2012)
- RFE/RL: *Azerbaijani Journalist Targeted by Fatwa Dies After Stabbing Attack* (23 november 2011)
- RFE/RL: *Azerbaijani Journalist Fatullayev Wins UN World Press Freedom Prize* (17 april 2012)
- RFE/RL: *Azerbaijani Service Correspondents Win Investigative Journalism Prize* (10 mei 2010)
- RFE/RL: *Azerbaijani TV Attacked by Iranian Hacker* (23 februari 2012)
- RFE/RL: *Crooked Cops Dismissed in Baku* (12 januari 2012)
- RFE/RL: *EU's Ashton Says Nagorno Karabakh Elections Illegal* (21 mei 2010)
- RFE/RL: *In Azerbaijan Brides Too Young to Marry Are Marrying Anyway* (30 mei 2011)
- RFE/RL: *In Azerbaijan, Three Journalists Face Criminal Charges in Connection with Riots in Guba* (22 maart 2012)
- RFE/RL: *Islamic Party Leaders Go on Trial in Baku* (8 juli 2011)
- RFE/RL: *Islamic Party of Azerbaijan Head Jailed for 12 Years* (7 oktober 2011)
- RFE/RL: *Kazan Summit: Time for Breakthrough in Nagorno-Karabakh Peace Process?* (24 juni 2011)
- RFE/RL: *New Opposition Alliance Established in Azerbaijan* (13 januari 2012)
- RFE/RL: *Oil Firm Condemns Azerbaijani Journalist's Beating, But Says He Provoked Violence* (19 april 2012)
- RFE/RL: *Soldiers' Video Puts Azerbaijani Military Corruption in the Spotlight* (18 juli 2011)
- RFE/RL: *The Iran Conflict Comes to the Caucasus* (17 februari 2012)
- RFE/RL: *Uneasy Calm Descends over Azerbaijani City after Unrest* (1 maart 2012)
- Reporters Without Borders (RWB): *Police Prevent Staff of Opposition Newspaper from Working* (3 augustus 2010)
- RWB: *Press Freedom Index 2011/2012*
- San Diego Gay and Lesbian News: *Activists Describe Hazards of Being Gay in Azerbaijan* (15 november 2011)
- SIA.az: *No Need to Make Changes for the Rules of Conscription* (16 februari 2012)
- Star Online: *Azerbaijan Must Welcome Gays at Eurovision* (19 oktober 2011)
- State Statistical Committee of the Azerbaijan Republic: *Population by Ethnic Groups 2009 Census*
- Stop Honour Killings: *Brother Kills His Sister in Azerbaijan's Capital* (2 november 2010)

- *Submission from the Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) of the Norwegian Refugee Council (NRC) for Consideration at the 44th Session of the Committee for the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW) 20 July-7 August 2009 (2 juni 2009)*
- *The Aland Islands Peace Institute: Gender Based Violence in Azerbaijan*
- *The Economist: Nagorno-Karabakh: Conflict on Ice (28 oktober 2011)*
- *The Violation of the Rights of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender Persons in Azerbaijan, A Shadow Report Submitted the Third Periodic Report to the UN Human Rights Committee (juli 2009)*
- *Think Thank Institute for Peace and Democracy: Analysis of Some Articles of the Criminal Procedure Code of the Republic of Azerbaijan in Light of CE Requirements (10 oktober 2005)*
- *Today.az: Al-Qaeda-linked armed group neutralized in Azerbaijan (18 april 2012)*
- *Today.az: Azerbaijan has High Level of "Internet Freedom" (8 februari 2012)*
- *Today.az: IDP's Will Be Resettled from State University's Dormitories in 2011 (10 mei 2011)*
- *Today.az: Judges Punished for Corruption in Azerbaijan (8 juni 2011)*
- *Today.az: PACE Hails Pardoning Decree by Azerbaijani President (4 januari 2012)*
- *Trend.az: About 43 Facts of Human Trafficking Revealed in Azerbaijan in First Quarter (5 mei 2011)*
- *Trend.az: Azerbaijan Ambassador to UN Sends Letter to Secretary General over Cease-fire Violations by Armenia (2 juli 2011)*
- *Trend.az: Azerbaijan Records over 300 Female Prisoners (7 maart 2011)*
- *Trend.az: Azerbaijani Opposition to Unite Without Musavat and PFFA (21 juli 2011)*
- *Trend.az: Azerbaijani Parliament Extends Ombudsman's Powers (20 april 2012)*
- *Trend.az: Military Prosecutor of Azerbaijan Begins 84 Criminal Proceedings on Corruption (26 januari 2012)*
- *Trend.az: Ombudsman: Azerbaijan Must Adopt Law on Hazing in Army (4 maart 2011)*
- *Trend.az: Ombudsman: No Serious Violations Recorded During Parliamentary Elections in Azerbaijan (7 november 2010)*
- *UNHCR: Audit of UNHCR Operations in Azerbaijan (25 augustus 2011)*
- *UNHCR: Azerbaijan Country Page*
- *UNHCR: International Protection Considerations Regarding Azerbaijani Asylum Seekers and Refugees (September 2003)*
- *UNHCR Refworld: Azerbaijani Activists: Free Political Prisoners (18 oktober 2011)*
- *UNHCR Refworld: Azerbaijan: Sunni Groups Viewed with Suspicion (8 april 2011)*
- *UNHCR Refworld: Gay Parade Controversy in Azerbaijan (9 februari 2012)*
- *UNHCR Refworld: Nations in Transit, Azerbaijan (29 juni 2010)*
- *UN Human Rights Council: Report of the Representative of the Secretary-General on the Rights of Internally Displaced Persons (23 december 2010)*
- *Unicef: Azerbaijan: Consultancy to Conduct Evaluation of Juvenile Justice Diversion Model (2007-2010)*
- *Unicef: Child Protection Azerbaijan, Social Protection Reform*
- *Unicef: Terms of Reference for Local Agency/Institutions on Situation Analysis of Birth Registration in Azerbaijan (28 juli 2010)*
- *USAK.org: Azerbaijan-Iran Relations; one Nation, Two States or Enemy Brothers (9 juni 2011)*

- US Department of state (USDoS): *Azerbaijan Country Report on Human Rights Practices 2010* (8 april 2011)
- USDoS: *Azerbaijan International Religious Freedom Report 2010* (17 november 2010)
- USDoS: *Trafficking in Persons Report 2011* (23 juni 2011)
- Vestnik Kavkaza: *Azerbaijani Citizens to get Biometric Passports* (14 december 2011)
- Volkskrant: *Azerbeidzjan Als Laatste in Veiligheidsraad* (25 oktober 2011)
- Volkskrant: *Nagorno Karabach Is Geen Kosovo* (29 juni 2011)
- World Directory of Minorities: *Azerbaijan*
- Yeni Musavat Paper: *Azerbaijan Closes Last Religious School* (3 november 2011)

7.2 Geraadpleegde websites

- ABC News Azerbaijan (<http://www.abc.az>)
- Academia Share Research (<http://www.academia.edu>)
- Aland Island Peace Institute (<http://www.peace.ax>)
- Amnesty International (<http://www.amnesty.org>)
- Ararat Magazine (<http://www.araratmagazine.org>)
- Article 19 (<http://www.article19.com>)
- Asia News (<http://www.asianews.it>)
- Association for Civil Society Development in Azerbaijan (Avciya) (<http://www.avciya.az>)
- Azerbaijan Gender Information Center (<http://www.gender-az.org>)
- Azerbaijan Press Agency (<http://www.apa.az>)
- Azeri Report (<http://www.azerireport.com>)
- Azer News (<http://www.azernews.az>)
- Azer Web (<http://www.azerweb.com>)
- Baku Today (<http://www.bakutoday.org>)
- Balcani Caucaso (<http://www.balcanicaucaso.org>)
- BBC (<http://www.bbc.co.uk>)
- Beam Research (<http://www.beamresearch.com>)
- Caspian Info (<http://www.caspianinfo.com>)
- Caspian Intelligence Blogspot (<http://www.caspianintelligence.blogspot.com>)
- Caucasian Knot (<http://www.eng.kavkaz-uzel.ru>)
- Caucasus Edition (<http://www.caucasusedition.net>)
- Center for Eurasian Studies (Avim) (<http://www.avim.org>)
- Central Asia-Caucasus Institute Analyst (<http://www.cacianalyst.org>)
- CIA (<http://www.cia.gov>)
- Citizens' Labor Rights Protection League (<http://www.clrpl.az>)
- Commission on Combating Corruption (<http://www.antikorrupsiya.gov.az>)
- Connection International Support for Conscientious Objectors and Deserters (<http://www.connection-ev.de>)
- Constitutionele Hof van Azerbeidzjan (<http://www.constcourt.gov.az>)
- Contact (<http://www.contact.az>)
- Crisis Group (<http://www.crisisgroup.org>)
- Cruising Gays (<http://www.cruisinggays.com/baku>)
- Economist (<http://www.economist.com>)
- Ethnologue (<http://www.ethnologue.com>)
- Eurasia Net (<http://www.eurasianet.org>)
- Eurasia View (<http://www.eurasiareview.com>)
- Europa World (<http://www.europaworld.com>)
- European Digital Rights (<http://www.edri.org>)

- Europese Hof voor de Rechten van de Mens (<http://www.echr.coe.int>)
- Extractive Industries Transparency Initiative (<http://www.eiti.org>)
- Foreign and Commonwealth Office (<http://www.fco.gov.uk>)
- Foreign Policy Association (<http://www.fpa.org>)
- Forum 18 (<http://www.forum18.org>)
- Freedom House (<http://www.freedomhouse.org>)
- Gay Scout (<http://www.gayscout.com>)
- Guardian (<http://www.guardian.co.uk>)
- Global Security (<http://www.globalsecurity.org>)
- Global Voices (<http://www.globalvoices.org>)
- Hjalmarson Foundation (<http://www.hjalmarsonfoundation.se>)
- Human Rights House (<http://www.humanrightshouse.org>)
- Human Rights Watch (<http://www.hrw.org>)
- Hurriyet Daily News (<http://www.hurriyetaidailynews.com>)
- Interfax (<http://www.interfax.com>)
- Internal Displacement Monitoring Centre (<http://www.internal-displacement.org>)
- International Campaign to Ban Landmines (<http://www.icbl.org>)
- International Committee of the Red Cross (<http://www.icrc.org>)
- International Strategic Research Organisation (<http://www.usak.org>)
- Internews (<http://www.internews.az>)
- Inter Parliamentary Union (<http://www.ipu.org>)
- ITAR/TASS (<http://www.itar-tass.com>)
- Institute for War and Peace Reporting (<http://www.iwpr.net>)
- Judicial Legal Council Azerbaijan (<http://www.jlc.gov.az>)
- Justitieel systeem en gerechtshoven Azerbeidzjan (<http://www.courts.az>)
- <http://www.madikazemi.com>
- Ministerie van Binnenlandse Zaken Azerbeidzjan (<http://www.mia.gov.az>)
- Ministerie van Binnenlandse Zaken Azerbeidzjan/Departement Bestrijding Mensenhandel (<http://www.iaqmi.gov.az>)
- Ministerie van Buitenlandse Zaken Azerbeidzjan (<http://www.mfa.gov.az>)
- Ministerie van Buitenlandse Zaken/ Nachitsjevan (<http://www.dmfa.nakhchivan.az>)
- Ministerie van Buitenlandse Zaken (NL) (<http://www.minbuza.nl>)
- Ministerie van Justitie Azerbeidzjan (<http://www.justice.gov.az>)
- Minority Rights Group International (<http://www.minorityrights.org>)
- Minnesota State Colleges and Universities Online (<http://www.mnonline.org>)
- News Azerbaijan (<http://www.news.az>)
- Norwegian Helsinki Committee (<http://www.nhc.no/en>)
- Nagorny Karabach ministerie van Buitenlandse Zaken (<http://www.nkr.am/en>)
- Nagorny Karabach USA Office (<http://www.nkrusa.org>)
- Ombudsman Azerbaijan (<http://www.ombudsman.gov.az>)
- Office of the UN High Commissioner for Human Rights (<http://www.ohchr.org>)
- Organisation for Security and Co-operation in Europe (<http://www.osce.org>)
- OSCE Minsk Group (<http://www.osce.org/mg>)
- Penal Reform International (<http://www.penalreform.org>)
- Permanent Mission of Azerbaijan to the United Nations (<http://www.un.int/azerbaijan>)
- Prison Studies (<http://www.prisonstudies.org>)
- Prison Watch Public Association (<http://www.azpenalreform.az>)
- Protection Project (<http://www.protectionproject.org>)
- Public Television and Broadcasting Company Azerbaijan (<http://www.itv.az>)

- Pulitzer Center (<http://www.pulitzercenter.org>)
- Raad van Europa (<http://www.assembly.coe.int>)
- Refugee Status Determination Department of Azerbaijan (<http://www.refugees-idps-committee.gov.az/en/index.html>)
- Reporters Without Borders (<http://www.rsf.org>)
- Rijksoverheid (NL) (<http://www.rijksoverheid.nl>)
- San Diego Gay and Lesbian News (<http://www.sdglnews.com>)
- SIA Information Agency (<http://www.sia.az>)
- Spiegel (<http://www.spiegel.de>)
- Star Observer (<http://www.starobserver.com.au>)
- State Migration Service Azerbaijan (<http://www.migration.gov.az>)
- State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan (<http://www.azstat.org>)
- Stop Honour Killings (<http://www.stophonourkillings.com>)
- Today Azerbaijan (<http://www.today.az>)
- Transparency International (<http://www.transparency.org>)
- Trend Azerbaijan (<http://www.trend.az>)
- Think Thank Institute of Peace and Democracy (<http://www.tt-ipd.info>)
- Umid Yeri (<http://www.umidyeri.org>)
- UNHCR (<http://www.unhcr.org>)
- UNHCR Refworld (<http://www.unhcr/refworld>)
- UNICEF (<http://www.unicef.org>)
- United Nations Treaty Collection (<http://www.treaties.un.org>)
- Vestnik Kavkaza (<http://www.vestnikkavkaza.net>)
- Volkskrant (<http://www.volkskrant.nl>)
- Wave Network (<http://www.wave-network.org>)
- Yeni Azerbaycan Partiyasi / New Azerbaijan Party (<http://www.yap.org.az>)

7.3 Lijst van gebruikte afkortingen

- AZN: Azerbaijan New Manat (Azerbeidzjaanse valuta)
- AI : Amnesty International
- AP: Associated Press
- AVVN: Algemene Vergadering van de Verenigde Naties
- BBC: British Broadcasting Corporation
- CIS: Commonwealth of Independent States
- CMDPC: Civil Movement for Democracy Public Chamber
- CoE: Council of Europe (Raad van Europa)
- DPA: Democratic Party of Azerbaijan
- ECRI: European Commission Against Racism and Intolerance
- ENP: European Neighbourhood Policy
- EHRM: Europese Hof voor de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden
- EVRM: Europese Verdrag voor de bescherming van de rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden
- EU: Europese Unie
- GOS: Gemenebest van Onafhankelijke Staten
- HRW: Human Rights Watch
- ICG: International Crisis Group
- ICRC: International Committee of the Red Cross
- IHF: International Helsinki Federation for Human Rights
- ILGA: International Gay and Lesbian Association
- IOM: Internationale Organisatie voor Migratie
- IPA: Islamic Party Azerbaijan

- IPD: Institute of Peace and Democracy
- IPGA: International Partnership Group for Azerbaijan
- IRFS: Institute for Reporter Freedom and Safety
- IWPR: Institute for War and Peace Reporting
- LGBT: Lesbisch, Gay, Bi-seksueel en Transgender
- NAM: Non Aligned Movement
- NAPS: National Automated Passport System
- NDI: National Democratic Institute
- NGO: Niet-Gouvernementele Organisatie
- NNG: National Ngo Forum
- NTRC: National TV and Radio Council
- ODIHR: Office for Democratic Institutions and Human Rights
- OSCE: Organisation for Security and Co-operation in Europe (OVSE)
- OVSE: Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking en Europa
- PFPA: Popular Front Party of Azerbaijan
- RFE/RL: Radio Free Europe / Radio Liberty
- RvE: Raad van Europa (Council of Europe)
- RWB: Reporters Without Borders
- UNHCR: United Nations High Commissioner for Refugees
- UNICEF: United Nations Children's Fund
- UVV: Unie van Veteranen (van Nagorny Karabach)
- VN: Verenigde Naties
- YAP: Yeni Azərbaycan Party

7.4 Landkaart van Azerbeidzjan

7.5 Overzichtskaart van Nagorny Karabach, de bezette gebieden, de frontlijn en Nachitsjevan

